T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEŞRU SAVUNMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER SAĞLAM

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ANKARA, 2021

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MEŞRU SAVUNMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER SAĞLAM

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER ÇELEN
DANIŞMAN

ANKARA, 2021

KABUL ONAY SAYFASI

Hacer Sağlam tarafından hazırlanan **"Meşru Savunma"** adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Danışman	Dr. Öğretim Üyesi Ömer ÇELEN	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi Muhterem DİLBİRLİĞİ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğretim Üyesi İlhan BULUT	
Jüri Üyesi		

Tez Savunma Tarihi: 07.05.2021

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Unvan Ad-Soyad

……..

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 01/06/2021

Hacer SAĞLAM

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı hazırlarken her zaman yanımda olan ve desteklerini esirgemeyen danışman Sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Ömer Çelen'e, yüksek lisans eğitimim süresince bıkmadan ve usanmadan akademik bilgisiyle tezimin muhteviyatına katkı sunan ve bu yoğun zaman diliminde özgüvenimi tazeleyerek pes etmekten beni alıkoyan Sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi İlhan Bulut'a ve Sayın hocam Dr. Öğr. Üyesi Muhterem Dilbirliği'ne teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu süreçte katkılarıyla yanımda bulunan değerli arkadaşlarım Emine Merve Yıldız'a ve Ahmet Gül'e, kıymetli ailemin fertleri annem, babam ve kardeşime teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunmaktan onur duyarım.

ÖZET

(Meşru Savunma)

Meşru savunmada haksız saldırıya maruz kalmış olan şahıs, saldırıya orantılı bir karşı koyma ile cezalandırılmaktan kurtulmaktadır. Kişinin bu saldırıyı defetmeye çalışması ve kendisinin can, mal ve ırz bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına halel gelmesini önlemeye çalışması en doğal hakkıdır. Meşru savunma, bir kimseye idari bir karar ile sonradan ya da bazı şartların varlığı halinde bahşedilmez.

Çalışmamızın konusu olan meşru savunma, birçok hukuk düzeninde kabul edilmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun 25'inci maddesinde, yalnızca ''ırza veya nefse yönelik'' saldırılara karşı meşru savunma olanağı tanıyan 765 sayılı TCK'dan farklı olarak, *''Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.''* şeklinde düzenlemiştir.

Meşru savunmadan bahsedebilmek için ilk şart, saldırının varlığıdır. Saldırının olmaması halinde meşru savunmanın varlığından bahsetmek imkânsızlaşacaktır. Meşru savunmadan bahsedebilmek için haksız bir saldırının varlığından bahsedilir. Bu maddede bahsedilen haksız saldırı, gerçekleşmiş bir haksız saldırı olabileceği gibi gerçekleşmesi muhakkak olan bir haksız saldırı da olabilir. Meşru savunmadan bahsedilebilmesi için bir saldırının olması ve saldırı sebebiyle bu savunmanın gerçekleşmesi gerekir. Saldırı tamamlanmış ise artık meşru savunmadan söz edilemez. Savunmanın saldırgana karşı yapılmayıp başka birine karşı yapılması halinin Türk hukuk düzenince meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Saldırı ile savunma arasında somut olaya uygun şekilde bir denge ve oran olması gerekmektedir. Kişi eylemini meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek bir şekilde gerçekleştirmişse cezalandırılmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Meşru savuma, haksız saldırı, savunma.

ABSTRACT

(Self-Defense)

The person who has been subjected to unjust attack in self defense is freed from being punished with a proportional opposition to the attack. It is the most natural right of a person to try to repel this attack and to prevent harm to her life, property and chastity integrity and other personal rights. Self defense is not granted to a person later by an administrative decision or in the presence of certain circumstances.

In our study, "self defense", has been accepted in many law orders. The 25th article of the Turkish Criminal Law centres that *"No penalty should be imposed to an offender who acts with immediate necessity, according to the prevailing conditions, to repulse or eliminate an unjustassault against his or an other person's rights, of which the recurrence is highly expected."*

The first condition to speak of self defense is the presence of attack. In the absence of an attack, it will be impossible to talk about the existence of a self defense. In order to talk about self defense, the existence of an unjust attack is mentioned. An unjust attack can be an unjust attack that has taken place, or it can be an unjust attack that is sure to occur. In order to talk about self defense, there must be an attack and this defense must occur due to the attack. If the attack is complete, there is no longer any question of self defense. It is not possible to consider the defense against the attacker but against another person within the scope of self defense by the Turkish legal order. There must be a balance and ratio between attack and defense in accordance with the concrete event. Self defense can take place in the form of not only defending one's own rights, but also defending someone else's rights against an attack. If the person performed his / her act in a way that can be considered within the scope of self defense, he / she will not be punished.

Keywords: Self defense, unfair attack, defense.

İÇİNDEKİLER

ÖZET IV
ABSTRACT V
İÇİNDEKİLER VI
KISALTMALAR VIII
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMA, MEŞRU SAVUNMANIN HUKUKİ ESASI VE MUKAYESELİ HUKUKTA MEŞRU SAVUNMA

1. GENEL OLARAK 3
1.2. MUKAYESELİ HUKUKTA MEŞRU SAVUNMA 12
1.2.1. Alman Hukukunda Meşru Savunma 15
1.2.2. İtalya Hukukunda Meşru Savunma 17
1.2.3. Anglo Sakson Hukukunda Meşru Savunma 18
1.3. TÜRK HUKUKUNDA MEŞRU SAVUNMA 18
1.3.1. İslam Hukukunda Meşru Savunma 18
1.3.2. Osmanlı Hukukunda Meşru Savunma 20
1.3.3. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Meşru Savunma 22
1.3.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Meşru Savunma 25

İKİNCİ BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMANIN ŞARTLARI

2.1. Meşru Savunmanın Şartları 29
2.1.1. Genel Olarak 29
2.2. Saldırıya İlişkin Koşullar 29
2.2.1. Haksız Bir Saldırı Olması 31
2.2.2. Saldırının Hukuken Korunan Bir Hakka Yönelmesi 32
2.2.3. Saldırının Savunma Anında Halen Var Olması 32

2.3. Savunmaya İlişkin Koşullar 34
2.3.1. Saldırıya Karşı Savunmanın Zorunlu Bulunması 34
2.3.2. Savunmanın Saldırana Yöneltilmesi 34
2.3.3. Savunma ile Saldırının Orantılı Olması 35
2.4. Üçüncü Kişi Yararına Meşru Savunma 36
2.5. Meşru Savunma Hakkının Kullanımının Verilecek Yaptırıma Etkisi 37
2.6. Meşru Savunma Hakkında Sınırın Aşılması 39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMANIN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE MUHAKEME

3.1. Meşru Savunmanın Diğer Hukuka Uygunluk Nedenleriyle İlişkisi 43
3.1.1. Kanun Hükmünü İcra ile Meşru Savunma İlişkisi 43
3.1.2. Hakkın kullanılması ile Meşru Savunma İlişkisi 44
3.1.3. İlgilinin Rızası ile Meşru Savunma İlişkisi 46
3.2. Meşru Savunmanın Kusurluluğu Etkileyen Sebeplerle İlişkisi 47
3.2.1. Zorunluluk Hali ile Meşru Savunma İlişkisi 47
3.2.2. Amirin Emrini İfa ile Meşru Savunma İlişkisi 50
3.2.3. Hata Hali ile Meşru Savunma İlişkisi 53
3.3. Meşru Savunma Halinde Muhakeme 55
3.3.1.Meşru Savunma Halinde Soruşturma 55
3.3.2. Meşru Savunma Halinde Kovuşturma 56
3.4.1. Meşru Savunma Hakkının Kullanılması Kapsamında Silah Kullanma 62
3.3.2.Kolluğun Zor Kullanma Hakkı 66
SONUÇ 71
KAYNAKÇA 74

KISALTMALAR

AD :	Adalet Dergisi
AİHM :	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS :	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AL CK :	Alman Ceza Kanunu
AÜHFD :	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BK:	Borçlar Kanunu
Bkz. :	Bakınız
BM:	Birleşmiş Milletler
C. :	Cilt
CK :	Ceza Kanunu
CMK :	Ceza Muhakemesi Kanunu
E. :	Esas
e.t. :	Erişim Tarihi
HD:	Hukuk Dairesi
İÜHFM:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K. :	Karar
m. :	Madde
nakl. :	Nakleden
Ord. Prof. Dr. :	Ordinaryüs Profesör Doktor
OWİG:	Almanya'da Düzene Aykırılıklar Kanunu
PAR. :	Paragraf
PVSK :	Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu
s. :	Sayfa
T. :	Tarih
T.C. :	Türkiye Cumhuriyeti
TAAD:	Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBB:	Türkiye Barolar Birliği

TCK :	Türk Ceza Kanunu
TMK:	Türk Medeni Kanunu
vd. :	Ve diğerleri
YCGK :	Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Türk Ceza Kanununun yeni halinde kabul edilen ifade tarzı gereğince tezin tamamında meşru müdafaa ifadesi yerine meşru savunma ifadesi kullanılmıştır. Meşru savunma; kendimize veya bir başkasına yönelmiş haksız bir saldırının orantılı bir şekilde engellenmesi için Türk Ceza Kanununda (TCK) uygulama alanı bulmuş bir kavramdır. Bu haliyle meşru savunma hali yapılan eylemi hukuka uygun hale getirmektedir.

Çalışmamızın ilk bölümünde; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) meşru savunmanın yeri ve bu sözleşmede bu kavrama hangi yönleriyle yer verildiğinden bahsedilmiş ve ilk bölümün devamında meşru savunmanın hukuki esasından bahsedilerek bu müessesenin hukuki düzenlemelerdeki yeri aktarılmıştır. Bölümün devamında mukayeseli hukuk düzenlerindeki meşru savunma halinin yeri ele alınarak sırasıyla Alman hukukunda, İtalyan hukukunda, Roma hukukunda, Anglosakson hukukunda meşru savunma kavramı incelenerek açıklamalarda bulunulmuştur. Meşru savunma kavramı bugüne kadar hemen hemen bütün hukuk düzenlerinde yerini almış ve bütün hukuk düzenleri bu konuya temas ederek çeşitli kurallar çerçevesinde meşru savunma kavramını değerlendirilmiştir. Bu bölümde eski Türk Ceza Kanunumuz olan 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki meşru savunma hali ile yürürlükte bulunan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndaki meşru savunma kavramının nasıl ele alındığı karşılaştırmalı bir şekilde anlatılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; meşru savunmanın şartları, meşru savunmanın üçüncü kişi yararına oluşması hali, meşru savunma halinde uygulanacak yaptırım, meşru savunma halinde sınırın aşılması konuları üzerinde durularak meşru savunma haliyle ilgili şartlar ve mevcut düzenlemeler değerlendirilerek geniş bir yelpazede bu kavramın Türk hukukundaki yeri ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde; meşru savunmanın diğer hukuka uygunluk sebepleriyle olan ilişkisi, meşru savunma halinde uygulanacak muhakeme ele alınmıştır. Bu bölümde meşru savunmanın diğer hukuka uygunluk nedenleri ile olan ilişkisine değinilerek kanun hükmünü icra, hakkın kullanılması, ilgilinin rızası ile meşru savunma ilişkisi tek tek alt başlıklarla incelenmiştir. Aynı zamanda kusurluluğu etkileyen sebeplerle olan ilişkisi ele alınarak; zorunluluk hali, amirin emrini ifa, hata hali ile meşru savunma ilişkisi de tek tek ele alınmıştır. Meşru savunma halinde muhakeme konusu üst başlık olarak belirlenmiş, soruşturma ve kovuşturma aşamasında savcılık makamı ve mahkeme ile

hakimin bu halin uygulanacağı konularda nasıl bir yöntem kullanacağı ve ne şekilde karara varacağı ifade edilmeye çalışılmıştır.

Meşru savunma halinin Yargıtay uygulamalarındaki yeri için ise; tezin muhtelif kısımlarında örnekler üzerinden gidilerek, anlatılan konuyla ilgili Yargıtay kararlarından bahsedilerek açıklama yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMA, MEŞRU SAVUNMANIN HUKUKİ ESASI VE MUKAYESELİ HUKUKTA MEŞRU SAVUNMA

1. GENEL OLARAK

Hukuka aykırılığın suçun oluşmasında etkili olduğunu düşünmek beraberinde suçun oluşmasını önleyen sebeplerin varlığını kabul etmeyi gerektirmektedir.[1]. Bu nedenle hukuka aykırılığı suçun bir unsuru olarak kabul eden hukuk düzeni, fiili hukuka uygun hale getiren halleri de beraberinde kabul etmelidir. Meşru savunmada haksız saldırıya maruz kalmış olan şahıs, saldırıya orantılı bir karşı koyma ile cezalandırılmaktan kurtulmaktadır. Kişinin bu saldırıyı defetmeye çalışması ve kendisinin can, mal ve ırz bütünlüğüne ve diğer kişilik haklarına halel gelmesini önlemeye çalışması en doğal hakkıdır. Savunmaya geçen bakımından etkili olan husus, bir saldırının varlığıdır. Kişi, bu saldırı sonucu bir zarar görme tehlikesi yaşamakta ve bundan kaçınmak için savunma yoluna gitmektedir. Doğaldır ki saldırı ile karşılaşan kişi, saldırıyı defetme yönünde bir tepkide bulunur ve kendisini gerçekleştirdiği fiil açısından haklı hisseder[2].

Savunma hakkını kullanan kişinin cezalandırılması yoluna gidilmesi zaten isabetsiz olacaktır. Meşru savunmanın, bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabulü, hukuki öngörülebilirlik ve hukuki güvenilirlik açısından da faydalı olacaktır[3].

Carrara, Pessina, Ortolan ve Garraud gibi klasik ceza hukukçularına göre; eğer bir toplumda özel savunma yoğun ise, o toplumun sosyal, kamusal savunması yoktur veya yetmiyor demektir. Çünkü toplum kendi düzenini savunamıyor ise bunun yerini ferdi savunma alacaktır [4].

Kanaatimizce meşru savunma, devlet tarafından şahıslara verilen bir yetki değil; bu hak, kişinin insan olmaktan kaynaklı olup doğuştan sahip olduğu bir haktır. Bir saldırıyla

[1] **Özen, Muharrem,** Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Ankara 1995, s.18.
[2] **Özgenç, İzzet,** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020, s. 348.
[3] **Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan,** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020, s. 283.
[4] **Soyaslan, Doğan,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020, s.283.

karşı karşıya olan kişi tabiatı gereği olarak bu saldırıyı def etme yönünde bir tepkide bulunur ve kendisine bu tepki cümlesinden olarak gerçekleştirdiği fiil açısından hak ve hisseder. [5] Dolayısıyla meşru savunma, bir kimseye idari bir karar ile sonradan ya da bazı şartların varlığı halinde bahşedilmez. Bu hak o kimsenin var olması nedeniyle ona ait olan, onda mündemiç bir haktır.

Meşru savunma, şahısların kendi haklarına ilişkin saldırılara karşı koruma yükümlülüğünün bu şahıslara ait olduğunu ifade eder; bu durum içgüdüsel olarak her canlının saldırı karşısında savunmaya geçmesine uygundur. [6]

Meşru savunma halinde bulunan kişi, kendisine veya bir başkasına karşı işlenen fiilin haksız olduğunu bilmeli ve ayrıca söz konusu haksızlığı def etmek amacıyla savunma hareketlerini gerçekleştirmelidir.[7]

Meşru savunma hali TCK'nın 25. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere şahsın kendisi veya başkasının üzerinde gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırının varlığı aranmaktadır. İşte TCK'da yer alan düzenlemede yer alan şartları taşıyan eylemlere ceza verilmesi yoluna gidilmeyecektir. Çünkü bir kimsede var olan ve topluma karşı olmayan, kendisini veya başkasını savunma amacı, tamamen sosyal ve hukuka uygundur[8]. Burada şahsın eylemi hukuka aykırı dahi olsa ceza almayacaktır. Örneğin kişi meşru savunma hakkını kullanırken kendisine saldırıda bulunan kişiyi yaralayıp kasten yaralama suçunun basit halini işlemiş olsa bile, bu kişi ceza almayacaktır. Bununla ilgili olarak; Maktul ile sanığın akraba olduğu bir dava dosyasında silah doğrultan sanığa karşı maktulün meşru savunma hakkı Yargıtay tarafından ele alınmış ve bu doğrultuda sanığın meşru savunma hükümleri doğrultusunda beraat etmesine karar vermiştir[9].

Savunmada bulunan kişinin ceza almaması için karşılık vermek dışında başka bir şekilde saldırıyı defetme yolunun olmaması yani savunmanın zaruri olması gerekir. Savunmada bulunan kişinin gösterdiği bu zorunlu davranış, cezalandırılmayacaktır[10].

Meşru savunma halinde tecavüzü ortadan kaldırmak ile istenilen amaç, icra edilen fiili, saldırıyı def edecek ölçüde olması şartıyla hukuka uygun hale getirmektedir.[11] Failin eylemi

[5]**Özgenç,** s. 368.
[6]**Soyaslan,** s. 278.
[7]**Koca/Üzülmez,** s. 280.
[8]**Özen,** s. 33.
[9] Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 2014/2272 E. 2014/3418 K. T.09.06.2014.
[10] **Parlar, Ali,** Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Haksız Tahrik, Ankara 2015, s.22.
[11]**Özgenç,** s.368.

meşru savunma şartları çerçevesinde meydana gelmişse fail cezalandırılmayacaktır, ancak failin eylemi meşru savunma şartlarını karşılamıyor ve haksız bir tahrik sonucu meydana gelen hiddet ve elemin etkisi altında netice oluşuyorsa, bu durumda haksız tahrik hükümleri gereği failin cezasında kanundaki oran dikkate alınarak indirim yapılacaktır. Yargıtay tarafından bu konu bir dava dosyasında ele alınmış ve bu doğrultuda Yargıtay tarafından somut olayda; sanık sıfatıyla yargılanan şahıs hakkında müştekiye karşı işlediği kasten yaralama suçunda meşru savunmaya ilişkin şartların oluşmamış olması sebebiyle sanığın şartları varsa haksız tahrik hükümlerinden yararlanabileceğine kanaat edilmiştir.[12].

Hâkim, önüne gelen her dosyayı kendine has özellikleriyle ele alıp karara bağlamak durumunda olduğu için meşru savunma halinin uygulanabileceği halleri değerlendirirken her olayı kendi somut özellikleri çerçevesinde ele alacaktır. Dolayısıyla hâkim, her olayda meşru savunma şartlarının yani TCK 25. madde şartlarının oluşup oluşmadığını kendiliğinden takdir edecektir. Hâkim bu şartların oluştuğuna kanaat ediyorsa hukuka uygunluk sebebinin varlığı nedeniyle sanık hakkında beraat kararı vermelidir.

Ceza yargılamasına konu olmuş somut olayda; hukuka uygunluk nedeni varsa, failin hareketleri, toplumun çıkarları ile çatışma halinde değildir[13]. Şunun da kabul edilmesi gerekir ki, savunmada bulunan tarafın eylemi ile gösterilen fiil hukuka aykırı olmaktan çıkmamaktadır. Ancak eylem tek başına hukuka aykırı iken, bir saldırıya karşı söz konusu olduğu için hukuka uygun hale gelmektedir. Çünkü aynı fiilin yapılmasına başka bir hukuk normu izin vermekte veya emretmekte olduğu için, fiildeki hukuka aykırılığın kalkması söz konusu olmaktadır[14].

Meşru savunma ile korunmak istenen hakkın kime ait olduğunun bir önemi yoktur. Yargıtay'ın bir kararına göre; mallarının çalınmasını engellemek için girişimde bulunarak kasten öldürme suçunu işlemiş olan sanığın meşru savunma hükümlerinden yararlanabileceğine kanaat etmiştir.*[15]*.

Meşru savunma halinde gerçekleştirilen bir eylemin herhangi bir sorumluluk doğurmaması nedenlerin biri, hukukun hukuksal yararların ihlaline izin vermeyeceği düşüncesine dayanmasıdır[16]. Hâkim, bir fiilin saldırı ve bir hakka tecavüz niteliğinde olup olmadığını ve dolayısıyla haksızlık teşkil edip etmediğini değerlendirirken hukuk düzenini

[12] Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 2010/13738 E., 2012/30870 K., Tarih: 20.09.2012.
[13] **Özen,** s. 47.
[14] **Özen,** s. 65.
[15] Yargıtay 1. Ceza Dairesi , 2013/2791 E., 2013/5664 K., Tarih: 10.10.2013
[16] **İçel, Kayıhan,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul- 2021, s.327.

bir bütün olarak dikkate almalıdır[17].

Meşru savunmanın esasında mağdur olan kişinin kişilik haklarını koruma altına aldığı açıktır. Meşru savunma halinin hukuk düzeni tarafından kabul edilmesiyle birlikte kişilerin korkmadan kendini savunabilmesi ve haklarına yapılan tecavüze son verebilmesinin önü açılmıştır.

Meşru savunmada tek bir menfaat vardır, o da saldırıya uğrayanın menfaatidir[18]. Bu itibarla, hukuki niteliği hangi esasa dayandırılırsa dayandırılsın, meşru savunmanın özünde *'bireysel korunma''* ve *''hukuksal korunma''* ilkeleri yatmaktadır[19]. Bu müessese sayesinde insanlar haksızlık karşısında saldırganın fiiline boyun eğmek yerine kendi haklarını savunabilmenin güveni ile hareket edebilmektedir.

Meşru savunma yoluyla hukuka uygunluk, hukukun haksızlığın karşısında kaçınması gerekmediği fikrine dayanır[20]. Böylece, ferdi topluma bağlayan bağ onun haksız bir saldırıya uğraması ile çözülmekte; fert eski hale geri dönerek kendi kendini savunma hakkına yeniden sahip olmaktadır[21].

Hakların çatışması düşüncesine göre; iki hak çatıştığında devlet bu haklardan üstün olanını korumak yükümlülüğündedir ve meşru savunmada saldırıya uğrayanın hakkı üstün olduğu için saldırganın hakkı feda edilecektir[22]. Bu durumda meşru savunma insanın özünde kendini koruma içgüdüsünün hukuken tanınması olduğundan hukuk düzeni bir yandan kişinin varlığını korurken diğer yandan kişiye varlığının zarara uğramasına katlanmasını isteyemez[23].

İslam Hukukunun meşru savunmaya cevaz verdiğini söylemek de yanlış olmayacaktır. Bir kötülüğe, ama isteyerek ama istemsiz şekilde karşılık verilmesi ve başkalarına haksızlık yapılması, Allah'ın razı olduğu bir davranış değildir. Haksız bir saldırının ortadan kaldırılması ve bu haksızlığı yapana meşru savunma sınırları içinde karşılık vermek, kınama ve cezaya vücut verir nitelikte değildir. Zira Allah ancak salih amel işleyen kullarına lütfundan bolca verecektir.

Haklı savunmanın hukuka uygunluk nedeni sayılmasının, suç işlemeye eğilimli

[17] **Özgenç,** s. 368.
[18] **Özen,** s. 39.
[19] **Parlar,** s. 15.
[20] **Apaydın, Cengiz,** Meşru Savunma, İstanbul, 2016, s.22.
[21] **Özen,** s.31.
[22] **Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/ Artuk, M. Emin;** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1997, s.567.
[23] **Öztürk, Bahri,** Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Ankara 1992, s. 165.

kimseleri bundan caydırdığı da söylenebilir[24]. Böylelikle haklı savunmada bulunan kimse hukuk düzeni açısından çok önemli bir müesseseye katkıda bulunmuş olmaktadır. Mevcut bir hukuka aykırılıktan kendisini savunmak için harekette bulunan tarafın ceza almaması ve suç işlemeye eğilimi olan kişileri suç işlemekten uzaklaştırması hukuki anlamda iyi bir hizmet ortaya koyacaktır.

Meşru savunma açısından saldırının bir insandan kaynaklı olması hususu bu kurumun meşru doğasına uygun bir ifade olacaktır. Hayvandan sebeple meydana gelen bir hukuka aykırılığın meşru savunma kurumunun doğasıyla bağdaşır tarafı yoktur. Bir hayvana izafe edilen davranış, haksızlık olarak nitelendirilemez[25]. Antik Roma filozofu Cicero meşru savunma için *''meşru savunma bir toplum kanunu değil bir doğa kanunudur''* [26]demiştir. Ancak meşru savunmada bu tanımın aksine salt bir saldırıya karşı çıkma amacı yoktur. Bu kavram daha genel anlamda toplumsal bir gereklilik olması sebebiyle, insanların toplumsal yaşantıdan kaynaklı tepkilerinin hukuk tarafından kabul edilmesi olup, hukuki güvenilirliği artıran toplumun gerçeğinden kaynaklanan bir kavramdır.

Kişi kendi iradesiyle saldırının meydana gelmesine ortam hazırladıysa meşru savunmadan bahsetmek yine olanaklı olacaktır; zira hiç kimse hukuka aykırılığa kendi eylemiyle sebep olsa da o aykırılık karşısında savunma hakkından yoksun bırakılmayı hak etmez. Saldırıya maruz kalan kişinin kendi kabahati ile saldırıya sebebiyet vermesi, meşru savunmanın haklılığını ortadan kaldırmayacaktır. Bu doğrultuda Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda da kişinin kendi kusuruyla saldırıya sebep olması halinin meşru savunmada bulunma hakkının önüne geçemeyeceğine ilişkin içtihat ortaya konulmuştur. [27]

Meşru savunmadan yararlanan şahsa karşı yeniden bir meşru savunma halinin söz konusu edilmemesi gerekir. Bunu kabul ettiğimiz takdirde önü alınamaz bir meşru savunma silsilesine izin vermiş oluruz. Zaten meşru savunma halinde bulunan kişinin hareketi hukuka uygundur ve bu sebeple bu kişiye karşı meşru savunma gerçekleşemez.[28].

Yargıtay saldırıyı başlatan kişinin tespit edilememesi durumunda meşru savunma halinin değil de haksız tahrik hükümlerinin uygulanması gerekeceğine ilişkin karar

[24] **İçel,** s. 327.
[25] **Özgenç,** s.351.
[26] **Gözübüyük, Abdullah Pulat,** *''Modern Ceza Hukukunda Mal için Meşru Savunma''*, Adalet Dergisi, 1942, S.3, s. 589.
[27]YCGK, 31.11.1983 gün ve 354/16.
[28] **Özgenç,** s. 351.

vermektedir. [29]

Ceza hukukunun en önemli müesseselerinden birisi olan meşru savunma ile ilgili, birçok düşünür farklı zamanlarda farklı ve değişik birçok görüş ileri sürmüşlerdir[30].

Yargıtay ortaya koyduğu bir içtihat ile 5237 sayılı TCK'nin 25. maddesinde düzenlenen meşru savunma koşullarının tartışılması gerektiğinin gözetilmemesi nedeniyle bozma kararı vermiştir[31]. Meşru savunmada bulunan kişinin amacı başkasına saldırmak değildir; tersine haksız saldırıya karşı kendisini savunmaktır[32]. Bu da göstermektedir ki haklı savunmadaki temel düşünce; *''hukuk, hukuka aykırılığı görmezlikten gelemez''* düşüncesidir[33]. Burada şunu da söylemek gerekir ki, savunma, saldırıyı yapandan başkasına karşı yapılır ise, artık yasal savunmadan bahsedilemez; yeter ki fail saldırıda bulunanın şahsında yanılmamış olsun[34]. Savunma, saldırının bir sonucu olduğundan saldırgana karşı yapılmalıdır, saldırgan yerine onun bir yakınına karşı yapılamayacaktır[35].

1.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Meşru Savunma

Meşru savunma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) yaşama hakkını ele alan 2/2 maddesinde düzenlenmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası insan haklarına saygılı bir ortam sağlamak amacıyla hazırlanan AİHS, ek protokoller ile Avrupa, BM denetiminin ötesinde, daha etkili bir bölgesel insan hakları denetimi sistemi oluşturmuştur[36].

Türkiye tarafından 1954 yılında onaylanan ve 1998 yılında da yeniden düzenlenen AİHS, yaşama hakkından bahsederken *''bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunması''* hakkını düzenlemesi ile o kimsenin yaşama *h*akkını devam ettirebilmesi için yasa dışı şiddete karşı kendisini savunmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Sözleşmenin bu düzenlemesinden yola çıkarak kendisine haksız bir saldırıda bulunulan kişinin o saldırıdan başka türlü kurtulma imkânı olmadığı takdirde saldırgana karşı meşru savunmada bulunma hakkının sabit olduğu ile karşılaşıyoruz.

Bir kimseye karşı gerçekleştirilen yasa dışı şiddete karşı saldırıyı meydana getirenin

[29] Yargıtay 3. Ceza Dairesi, 20.02.2011, 2009/18239 K.
[30] **Dönmezer, Sulhi, Erman, Sahir,** Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul 1997, s.104.
[31] Yargıtay 3. C.D. 2015 / 4226 E. 2015 / 30533 K.
[32] **Özen,** s. 33.
[33] **İçel, Kayıhan,** s.327.
[34] **Koyuncu, Ali,** 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun Uygulayıcı Gözüyle Yorumu, Ankara 2006, s. 136.
[35] **Taşkın, Ahmet; Zengin, İbrahim,** Türk Ceza Hukuku, Ankara 2004, s. 49.
[36] **Bahadır, Oktay,** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Yaşama Hakkı, 2009- Ankara, s. 6.

yaşama hakkı korunmayabilecektir. Sözleşmeye göre, haksız bir saldırı karşısında savunmada zorunluluk var ise bu zorunluluk saldırganı öldürme hakkını da beraberinde getirir. [37].

AİHS 2/2 maddesinde geçen yaşam hakkı düzenlemesi ile meşru savunma hakkının kullanılabilmesi bu halin ancak mutlak zorunluluk gerektirmesi halinde mümkün olacaktır. Bu kıstas maddenin 2. fıkrasının biraz dar yorumlanması gerektiğini bize hatırlatmaktadır. Bu çerçevede kendisinin veya başkasının yaşamına yönelik yasa dışı bir şiddete karşı şiddeti defetmek amacıyla ve bu durumun mutlak bir zorunluluk gerektirmesi nedeniyle hareket eden kişi, somut olayda diğer şartların da mevcudiyeti halinde cezalandırılmayacaktır.

5237 sayılı TCK 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, 765 sayılı TCK' dan farklı olarak her türlü hakka yönelik yapılan haksız saldırıya karşı meşru savunmadan yararlanılabileceğini düzenlediğinden, 5237 sayılı TCK, hak bakımından herhangi bir ayrıma gitmediği için yaşam hakkı bakımından da meşru halinin devreye girebileceğini kabul etmek gerekmektedir. Dolayısıyla TCK 25/1 maddesinin genel şartlarının var olduğu bir olayda savunma fiilini gösterenin tepkisi, saldırganın ölümüne yol açmışsa AİHS m. 2/2-a'nın da kabul ettiği gibi meşru savunma hükümlerinin geçerli olacak olması nedeniyle kendisini koruyan kişiye ceza verilmeyecektir.

AİHS 2. maddesi ile yaşama hakkını güvence altına alırken aynı zamanda sözleşmeye imza atan ülkelere bu maddeyle ilişkili olarak kendi hukuk düzeninde yasal çalışmaları yapma yükümlülüğü vermektedir.

Kişiler özellikle devlet gücü nedeniyle ölmüşse, failleri bulmak için, hassas ve etkili bir soruşturma yapılması gerekmektedir. Bu hassasiyet sadece ölüm sonucunun bir devlet organının tutumuyla gerçekleşmiş olması halinde değil diğer bütün soruşturmalarda gösterilmelidir. Ölüm neticesiyle sonuçlanan bir kuvvet kullanımının söz konusu olduğu bu hallerde devletin soruşturma yapan makamları ivedi bir şekilde hareket etmeli, hukuki güvenilirliği zedelememek için oldukça özen gösterdiğini hissettiren bir tutum sergilemelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 2.9.1998 tarihli Yaşa/ Türkiye kararında , mağdurun silahla ağır biçimde yaralanması olayında yeterli soruşturma yapılmaması

[37] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Tezcan/Erdem/Sancakdar,** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara, 2004, s. 115. vd.

nedeniyle m. 2'nin ihlal edildiğini saptamıştır[38]. Ayrıca, 21.11.2000 tarihli Demiray/ Türkiye davasında resmi makamların yaşam hakkını korumak için yeterli önlemleri almadığına karar vermiştir. [39].

Yaşam hakkı sert çekirdek haklardandır. Bu hiçbir surette bu hakkın özüne dokunulamayacağını ifade etmektedir. Bu T.C. Anayasasının 15. maddesinde de düzenlenmiştir.

AİHS'nin 2/2-a maddesi, aslında öldürmeye kapı açan bir madde olarak değerlendirilmemeli, esasında bazı şartların varlığı halinde öldürme sonuçlu eylemlerin bu maddenin ihlal edilmesi sonucunu doğuramayacağı halleri düzenlemiş bir madde olarak kabul edilmelidir. Bu haliyle bakıldığında 2/2-a, bir hukuka uygunluk sebebi belirlemektedir. Ancak bu maddenin gündeme gelmesi için, *''kuvvet kullanmanın mutlak surette gerekli olduğu haller''* sonucu ile meydana gelen bir ölüm olayı söz konusu olmalıdır. Bu düzenleme polis ve diğer güvenlik güçlerinin gerçekleştirdiği operasyonlarda kuvvet kullanmalarına, hatta kesin zorunluluk bulunması halinde öldürmeye dahi izin vermektedir[40].

''Öldürme; bir kimsenin kanun dışı şiddete karsı korunması, kanuna uygun olarak yakalama yapılması veya kanuna uygun olarak yakalanan ve tutuklanan bir kişinin kaçmasının önlenmesi, ayaklanma veya isyanın kanuna uygun olarak bastırılması durumlarından birinde kuvvete başvurmanın kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmayacaktır''[41]. Buna örnek olarak, AİHM, 1993 yılında verdiği Kelly kararında çok istisnai ve özel hallerde kesin surette ölüm sonucuna yol açan silah kullanma durumlarının hukuka uygun sayılacağına hükmetmiştir[42].

Zor kullanma durumlarında meydana gelen ölüm olaylarında yaşama hakkının ihlal edilmediğinin kabul edilebilmesi için öncelikle zor kullanılması mutlak gerekli olmalıdır, orantılı olmalıdır ve son çare olarak başvurulmuş olmalıdır[43].

---

[38] **Çiftçioğlu, Cengiz Topel,** *''Yaşama Hakkı'',* TBB Dergisi, S.103, 2012- Ankara, s. 144.
[39] **Cengiz, Serkan,** *''Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yaşam Hakkı''*, TBB Dergisi, S. 93, 2011, s.391.
[40] **Bahadır,** s.24.
[41] **Yılmaz, Mustafa,** Polisin Zor Kullanma Yetkisi, T.C. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans Tezi, Diyarbakır-2007, S.67.
[42] **Tezcan, Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan/Sancakdar, Oğuz,** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara-2004, s.173
[43] **Bahadır,** s. 29.

Anayasanın 17/1 maddesinde düzenlenen yaşama hakkı, maddenin son fıkrasında bazı istisnalara tabi kılınmıştır. Bu hallerden meşru savunma halinde yaşama hakkının ihlal edilebilmesi için zor kullanmanın mutlak gerekli olması, zor kullanırken başvurulan kuvvet ve amaçlanan netice arasında bir denge, bir oran bulunması ve kuvvet kullanılmasının gerekliliğine son adımda başvurulması, onun öncesinde bütün diğer alternatif yolların kullanılması ya da kullanılamıyor olması gerekmektedir.

Sözleşme bakımından meşru savunma kişinin cebir ve şiddete karşı korunması ile sınırlanmış olup malı, mülkiyeti korumak için adam öldürme sözleşmeye uygun değildir[44].

AİHS'nin 2/2-a maddesinde *''bir kimsenin yasa dışı şiddete karşı korunması''*ndan söz edildiği için ve bu yaşama hakkına yönelik haksız saldırıları kapsamına alan bir ifade olduğu için mal varlığına yönelik saldırılarda sözleşme yönünden meşru savunma hali uygulanamayacaktır.

AİHS, bireyin haklarını düzenleyen bir metin olması nedeniyle bireyi uluslararası hukukta koruyan bir mevzuat görevi görmektedir. Ancak *''sözleşmede düzenlenen haklar teorik değil, fiilen var olan haklar olduğu için, devlet önce öldürmeme yükümünü yerine getirecek; ardından da kişinin hayatını ölümle sonuçlanabilecek saldırı yahut eylemlere karşı korumak için gerekli önlemleri alacaktır''*[45].

AİHM, meşru savunmada bulunduğunu iddia eden tarafın polis memuru olması ile ilgili vermiş olduğu McCann ve Diğerleri/Birleşik Krallık Davası'nda kişilerin güvenlik güçleri tarafından öldürülmesinin Sözleşmenin 2. maddesi anlamında ihlal niteliğinde olduğuna kanaat etmiştir. Mahkeme bu kararını operasyonun şüphelilerin ölümüyle neticelenemeyecek biçimde planlanmasının ve yürütülmesinin mümkün olduğu kanaatine vararak vermiştir.

Yine AİHM tarafından verilen Güler ve Tekdal kararına göre, mahkeme Sözleşme'nin 2. maddesinin esas ve usul yönlerinden ihlal edildiğine ve başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir.

AİHM tarafından verilen Önkol ve Türkiye davasında; başvuranlar, kızları Ceylan Önkol'un bir askeri operasyon esnasında güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğünü ileri sürmektedirler. Bu kararıyla da mahkeme sözleşmenin 2. maddesindeki düzenlemenin ihlal

[44] **Çiftçioğlu,** s. 155.
[45] **Akyazı, Güner /Tatar, Onur,** Yaşama Hakkı ve Ölüm Cezası, Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu, 2002, s. 25.

edildiğine karar vermiştir. [46]

AİHM tarafından verilen Güleç Türkiye davasında çok sayıda kimsenin katıldığı toplantı ve gösteride çıkan olay sonrası iki kişinin ölmesi ve jandarmanın burada ateşli silah kullanması ile ilgili olarak; insan hakları mahkemesi silah kullanmadan evvel cop, gaz, plastik mermi kullanılmadığı yönünden yaşam hakkının ihlal edilmiş olduğunu kabul ederek Türkiye'nin tazminata mahkum edilmesine karar vermiştir[47].

Bir meşru savunma örneği olması sebebiyle Nikaragua davasından hareketle; silahlı saldırı ile karşılaşan devlet, meşru savunma hakkına dayanarak saldırıda bulunan devlete karşı kuvvet kullanma yoluna gidebilecektir. BM sözleşmesinin 51. maddesi, meşru savunma hakkının kullanılmasına yalnızca silahlı bir saldırının gerçekleşmesi halinde izin vermekle, bu koşul BM düzenindeki meşru savunmayı yapılageliş kurallarındaki meşru savunmadan ayıran en önemli farklardandır[48].

1.2. MUKAYESELİ HUKUKTA MEŞRU SAVUNMA

Modern ceza hukukunu tahayyül edebilmek için tarihsel düzlem hayati önem arz etmektedir. Tarihsel süreçte uygulamaya konan ilk düzenlemeler ceza kanunlarıydı. Fakat eski devirlerde ceza, bir otoriteye atfedilerek verilmezdi. [49]. İlk insan toplulukları açısından cezai sorumluluk yönünden ilk olarak kötü sonuç göz önünde bulundurulmuştur. Bu dönemde yaptırım uygulanabilmesi için, fiil yeterli görülmüştür.[50].

Milattan önceki yıllarda yaşayan Sümerler'in kanunlarına bakıldığında; kanunlarının 60 maddeden oluştuğu ve bu kanunlarda öç almanın çok geniş yorumlandığı karşımıza çıkmaktadır[51]. O dönemde, cezai sorumluluk kişilerin kendi kusuruyla ilişkilendirilmemekte, rızasıyla ya da rızası dışında meydana gelen tüm zararlar aynı neticeye vücut vermekteydi. Aynı zamanda cezaların şahsiliği gibi bir ilke yoktu. Kolektif sorumluluk kabul edilmekteydi. Dolayısıyla suçu işleyenin ailesi de suçtan sorumlu tutuluyordu[52].

---

[46] https://hudoc.echr.coe.int/tur, E.T. 05.03.18
[47] http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58207, e.t. 30.11.2020.
[48] **Hancılar, Özcan,** Uluslararası Hukukta Meşru Savunma Hakkı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2004, s. 39.
[49] **Sevig, Vasfi Raşid,** 'Cezanın Tarihi Menşei', AÜHFD, Ankara 1955, c.12, s.3, S.9, s. 9-49.
[50] **İçel, Kayhan/Donay, Süheyl,** Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, İstanbul 1999, s. 38., **Sevig,** s.10, 11.
[51] **Kılıç, Yusuf, Erdem, Fatih,** ''*Eski Mezopotamya Hukukunda Mesleki Suçlara Verilen Cezalar''*, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2015, c. 2, s.7,s. 6.
[52] **Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem,** Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul, 2020, s. 15.

Moğol kanunlarında da meşru savunmadan söz etmek mümkündür. Bu kanunlarda meşru savunma, cezayı kaldıran nedenler arasında yer almaktaydı[53].

Kıta Avrupası hukuk sisteminin özünü meydana getiren Roma hukuku, asırlarca birçok kıtada hakim bir sistem olmuştur. Geniş alanlara yayılmış olan Roma İmparatorluğu, M.Ö. 1. yüzyılda İtalya'da kurulmakla birlikte, Roma İmparatorluğunun ilk zamanlarında, bu hukuk düzeninde şahsi olarak öç alma uygulaması hüküm sürmüş ve cezalandırma yetkisi evin babasına verilmiştir.[54].

Roma hukukunda, mal varlığına, hayata, vücut bütünlüğüne, namusa ve kişiye yönelik gerçekleşen saldırılara karşı, savunmaya geçmek hukuki olarak kabul edilmiştir. Roma hukukçuları bu kabulü, *"Kuvvetin kuvvetle uzaklaştırılmasına bütün kanunlar ve hukuk düzenleri izin verir''* şeklinde anlatmışlardır[55]

Roma Hukuku konusunda en geniş ve derinlemesine bilgi, sonradan Corpus Iuris Civilis ismiyle anılan, İmparator Justinianus 'un derlemesinde bulunmaktadır[56].

Cermen Hukuku'na bakıldığında; Hristiyanlık yayılmadan evvel, kabileler halinde yaşayan Cermenler örf ve adetin etkisinden uzun süre kurtulamamışlar ve ilk yazılı hukuk kurallarını ancak 5. yüzyılda, oluşturmuşlardır[57]. Cermen hukukunda da meşru savunmaya yer verilmiştir. Cermen hukukunda meşru savunma öç alınması gerektiğinde bu hakkın eyleme dönüşmüş hali idi. Hayata, vücut bütünlüğüne, namusa, hatta şerefe ve mala yönelik saldırılara karşı da meşru savunma kabul edilmekteydi[58]. Cermen kanunları, haklar arasında fark gözetmeksizin, bütün haklar için meşru savunmayı geçerli saymıştır[59].

Ortak hukuk (Common Law) kullanan ülkelerde, ceza hukukundaki en yerleşik kurumlardan birisi meşru savunmadır. Öyle ki, meşru savunmadan yararlanılması tahminimizce yüzlerce yıllar öncesine dayanmaktadır. Ortak hukukun egemen olduğu

---

[53] **Kopel, David B. / Gallant, Paul / Eisen, Joanne D.**, "The Human Right of Self-Defense", BYU Journal of Public Law 2007, Vol. 22, S. 108, s. 43-178.
[54] **Alp, Sedat,** *"Hitit Kanunları Hakkında",* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 1947, C. 5, S. 5, s. 480, (s. 465-482),s. 108, 109.
[55] **Alp, Sedat,** *"Hitit Kanunları Hakkında",* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 1947, C. 5, S. 5.s, s. 465-482.
[56] **Karadeniz-Çelebican, Özcan,** Roma Hukuku, Tarihi Giriş-Kaynaklar-Genel Kavramlar Şahsın Hukuku-Hakların Korunması, Ankara, 2019, s.45.
[57] **Dönmezer, Erman,** s. 97; Özen, s. 22.
[58] **Çolak, Abdullah,** *"İslam Ceza Hukukunda Meşru Savunma",* Ekev Akademisi Dergisi, 2004, Yıl. 8, S. 19, s. 144, 135-156.
[59] **Leverick, Fiona,** Killing in Self Defence, Oxford, 2006, s.30.

hukuk sistemlerinde, genel tarihsel süreçte, fiillerin cezalandırılmasından başlayarak, meşru savunma önce mazeret sebebi (excuse), daha sonra ise hukuka uygunluk nedeni (justification) olarak kabul edilmiştir [60].

Roma, Cermen, Kanonik ve İslam hukukunda değişik düzenlemelerle meşru savunma kurumu kabul edilmiştir[61]. Bahsedilen hukuk düzenlerindeki meşru savunmanın yeri ile ilgili açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, kişinin, haksız saldırı karşısında, saldırıyı defetmek amacıyla zorunlu ve saldırı ile orantılı olabilecek bir biçimde kendisini savunması meşru savunma olarak adlandırılmış ve insanlığın ilk formasyonlarından modern hukukun uygulandığı günümüze kadarki bütün hukuk sistemlerinde hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmiştir[62]. Kısacası meşru savunma hakkı insan doğası ve kendini koruma içgüdüsü kadar eski, temel ve kişisel bir haktır [63].

Bazı kanunlara bakıldığında meşru savunmanın yalnızca adam öldürme ve yaralama fiilleri bakımından kabul edildiği görülmektedir. Örneğin, Belçika Ceza Kanunu ve Fransız Ceza Kanunlarındaki meşru savunma böyledir[64]. Ceza kanunlarının birçoğunda meşru savunma kurumu tüm hakları kapsamakta olup bazı doğu ülkelerinde haksız saldırıya karşı saldırıya uğrayanın değerinin korunmasına yönelik fiiller meşru sayılmıştır[65].

M.S. 534 yılında Bizans İmparatoru Justinian, hukuk düzeninde değişiklikler yaparak, çıkarttığı Corpus Juris kanunları ile 12 Levha Kanunlarını yürüklükten kaldırmış, 12 levha kanunlarının yerini alan ve daha ayrıntılı kurallar içeren Corpus Juris'de meşru savunmayla ilgili, haklı olarak yapılmış (done rightfully) ibaresi kullanılmıştır. Bu ibare, mazeret halinden ziyade, hukuka uygunluğa işaret etmektedir[66].

Danimarka CK. m. 13 / 3; Finlandiya CK. III Bölüm 8; Norveç CK. 48 / 3 maddelerinde, meşru savunmaya ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.[67].

Alman, İsviçre, İsveç, İspanya gibi ülkeler de kanunlarında Türk hukukunda olduğu gibi meşru savunmayı genel hükümler içinde düzenlemiştir; ancak İspanyol ve Hollanda kanunları gibi diğer bazı kanunlar ise meşru savunmanın şartlarını genel olarak belirlemek

---

[60] **Sangero, Boaz,** Self Defence in Criminal Law, Oregon, 2006, s. 30
[61] **Şahin, Mehmet,** *''Yasal(Meşru Savunma)''*, TBB Dergisi, S. 75, Ankara 2008, s.286.
[62] **Toroslu, Nevzat,** Ceza hukuku, Ankara, 2005, s.103.
[63] **Parlar,** s.23.
[64] **Özen**, s. 26.
[65] **Akkan, Kutbettin,** ''*Avrupa Hukukunda Meşru Savunma''*, AD, 1965, s.845 vd. s.
[66] **Dönmezer, Erman,** s. 97.
[67] **Bayraktar, Köksal,** Ceza Kanunundaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, in: Ceza Hukuku Günleri, 70. Yılında Türk Ceza Kanunu-Genel Hükümler(26-27 Mart 1997-İstanbul)İstanbul 1998, s.71.

yerine meşru savunmaya konu olacak hakları teker teker sayma yoluna gitmişlerdir[68].

1.2.1. Alman Hukukunda Meşru Savunma

Meşru savunma tüm hukuk sistemlerinde kabul edilmiş bir müessesedir. Alman hukukunun atası olan Cermen hukukunda öç alma hakkı ön plandadır ve bu hakkın derhal icrası şeklinde düşünülen meşru savunma çerçevesinde, malvarlığına ve şerefe karşı olanlar da dahil olmak üzere her türlü saldırıya karşı yapılan hareketler meşru sayılmıştır[69].

Alman Ceza Kanunu, XIII. yüzyıldan itibaren hayata, mala ve nefse yönelik haksız saldırılara karşı yapılan savunmaları hukuka uygunluk hali olarak kabul etmiş, bu savunmaları cezai sorumluluğun dışında bırakmıştır[70].

Meşru savunmanın Carolina zamanında uygulama alanı genişleyerek bir hak olduğu kabul edilmiş, daha sonraları ise bu alan XXI. yüzyılın başlarına dek genişleyerek, hukukun himaye ettiği bütün diğer hakları kapsayacak şekilde genişleme eğilimi göstermiştir[71] Bilâhare umumî ceza hukukunu takip eden senelerde meşru savunma hakkı namusa, şerefe, mala geniş manada da teşmil edilip1800'lü senelere doğru bu hak; kanun tarafından himaye edilmekte olan bilumum haklar için de kabul edildi[72].

Günümüz Alman Ceza Kanunu'nun *"fiil"* başlıklı ikinci babının *"meşru savunma ve zaruret hal''* isimli dördüncü faslının 32'inci paragrafında meşru savunma düzenlenerek hükme bağlanmıştır. İki bent şeklinde düzenlenen meşru savunmanın birinci bendinde *"meşru savunma zorunluluğu ile fiili işleyen kişinin hukuka aykırı hareket etmemiş olması''* koşulu yer alırken; ikinci bendinde meşru savunma, haksız bir saldırıyı kendisinden veya başkasından uzaklaştırmak için zorunlu bir tepki olarak tanımlanmıştır.

Al CK 33'inci paragrafında ise, meşru sınırın aşılması düzenlenmiş, savunmada sınırın; korku, şaşkınlık ve dehşet nedeniyle aşılmış olursa failin cezalandırılamayacağı öngörülmüştür[73]

Al CK 32'inci paragrafında kendisini veya bir başkasını hukuka aykırı bir saldırıdan korumak için yapılan savunma meşru olarak kabul edilmiştir. Bu paragrafın ikinci cümlesine

---

[68] **Güral Jale,** *"Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Savunma"*, AÜHFD, c.6, s. 2., Ankara 1949, s. 180-198.
[69] **Ceyhan, Süleyman,** Ceza Hukuku ve Adli Bilimler Açısından Ceza Hukuku, T.C. İstanbul Ünv. Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, 2001, İstanbul, s. 6.
[70]**Apaydın, Cengiz,** *''Mukayeseli Hukukta Meşru Savunma'',* Terazi Hukuk Dergisi'', S. 145, Y. 2018, s. 132-138.
[71] **Tan, Hadi,** ''Alman Hukukunda Meşru Savunma, Adalet Dergisi'', C.1., S.2, Ankara 1939, s.289.
[72]**Adliye Ceridesi,** Ankara Yeni Cezaevi Matbaası, 1939, 30.Sene, s. 2.
[73] **Bkz. İçel, Kayıhan/YENİSEY, Feridun,** Karşılaştırılmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, İstanbul 1989.

göre, meşru savunmaya konu fiilin hukuken korunması için, saldırının yöneldiği kişiye veya üçüncü bir kişiye yönelmiş bir saldırı karşısında zorunlu savunmayı gerektirir bir fiil olması koşulu aranmış; ancak bu koşullar altında işlenen suçun, hukuka aykırı bir fiil olarak kabul edilmeyeceği hükme bağlanmıştır[74]

Alman Ceza Kanununun 32. Paragrafı, meşru savunma içerisindeki kişinin, yalnızca kendisine ait hukuksal değerleri değil, bunun yanında acil yardım halinde başkalarına ait hukuksal değerleri de meşru savunma alanında koruduğunu değerlendirerek bu hususu yasal güvenceye kavuşturmuş; bu sebeple meşru savunmanın kapsamı ve sınırları açısından, harekette bulunan kimsenin kendisine ait (=haklı savunma) veya başkasına ait (=acil yardım) hukuksal değerlerini savunup savunmadığına göre ayırım yapılmaması kabul edilmiştir[75].

Meşru savunma, Alman Ceza Kanununun 34'üncü paragrafında açıklanan zorunluluk halinin aksine her türlü savuşturma imkânının kullanılmasını şart koşmamaktadır. Savunma hakkı sadece gereklilik özelliği ile sınırlandırılmıştır[76]

Meşru savunmanın yalnızca, hukuka aykırı davranan kişiye, yani saldırgana karşı kullanılacağı hüküm altına alınmıştır. Çünkü *"Hukuk Haksızlığa Yol Veremez"* kuralı gereği bu kural yalnızca bunu haksızca gerçekleştiren kişiye karşı geçerlidir ve saldırı açısından bir sorumluluk taşımayan kimseye karşı geçerli değildir. Yine bundan hareketle üçüncü kişilere ait hukuksal değerlerin ihlali durumunda, Alman Ceza Kanunu 32'nci paragrafı uygulanmayacaktır. Onun yerine bu durumda koşulların varlığı halinde diğer hukuka uygunluk nedenleri dikkate alınacaktır[77].

Bugün Alman hukukunda meşru savunmanın tüm haklar için tanınmış olduğu ve dolayısıyla hayata, vücut bütünlüğüne, namusa ve hatta malvarlığına yönelik saldırılara karşı yapılan savunmanın meşru olduğu genellikle kabul edilmektedir[78].Ancak meşru savunma yoluyla korunmaya çalışılan değer, kişilik hakları veya Alman Anayasası'nın 14'üncü paragrafının birinci fıkrası ile korunan mal varlığı değerleri gibi (hukuken korunan bir menfaat) olmalıdır.[79]

[74] **Eryıldız , Hüsnü Sefa,** *''Alman Ceza Hukukunda Meşru Savunma Sınırlarının Aşılması''*, Ceza Hukuku Dergisi, S. 31, s. 93-124.
[75] **Heinrich, Bernd,** Ceza Hukuku Genel Kısım I, Ankara-2014, s 214.
[76] **Apaydın,** Mukayeseli Hukukta Meşru Savunma, s. 134.
[77] **Heinrich,** s.214.
[78] **Özen,** s. 25.
[79] **Armağan, Servet,** Federal Almanya Anayasasının On Yedinci Değişikliği Hakkında Kanun, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1969, c. 35., s.1-4, s. 414.

Almanya'da Düzene Aykırılıklar Kanunu'nun (OWİG) 15. paragrafında bir hukuka uygunluk nedeni olan *"meşru savunma hali"* düzenlenmiş; bu düzenleme Alman Ceza Kanununun 32. paragrafında düzenlenen *''meşru savunma hali''* hukuka uygunluk nedeninden esinlenerek hazırlanmıştır[80].

Alman Ceza Kanunu'nun meşru savunmayı düzenleyen 32. paragrafı meşru savunmayı tanımlarken; hukuka aykırı bir saldırıyı defetmek için gerekli olan savunma şeklinde bir ifadeye yer vermiş olsa da bizim kanunumuzda, meşru savunma tanımlanırken, haksız bir saldırıyı defetmek zorunluluğu ile işlenen fiiller ifadesi kullanılmış ve esasında savunmadan ziyade saldırının defedilmesine vurgu yapılmıştır[81].

1.2.2. İtalya Hukukunda Meşru Savunma

Eski 765 s. mülga Türk Ceza Kanunu'nun da mehazını oluşturan 1889 tarihli İtalya Ceza Kanunu'nda yalnız şahsa karşı olan saldırılarda meşru savunma kabul edilirken, 1980 İtalyan Ceza Kanunu'nun 52. maddesinde bütün haklara karşı yapılacak olan saldırılarda meşru savunma kabul edilmiştir[82].

1930 İtalya Ceza Kanunu'nun 52. maddesi ile bütün haklara karşı yapılacak olan saldırılarda meşru savunma kabul edildiğine göre ve hak kavramına dahil olan her şey meşru savunma ile korunabildiğinden dolayı bu hakların başında yer alan mülkiyet hakkı da bu hukuk düzeninde korunacaktır[83].

1930 tarihli İtalya Ceza Kanunu meşru savunmayı genel hükümlerde düzenlemiş ve savunma yetkisini hukukça himaye edilen tüm haklara teşmil etmiştir[84]. Dolayısıyla İtalya Ceza Kanununun 52. maddesinde bütün haklara karşı yapılacak saldırılarda meşru savunma kabul edilmiştir[85].

İtalya Ceza Kanunu'nun meşru savunmayı düzenleyen maddesinde; meşru savunma hakkının sınırını taksirle aşan failin söz konusu olması halinde, fiilin taksirle işlenmesi halinin cezalandırılması mümkünse taksire ilişkin hükümlerin uygulanabileceği; yani failin

---

[80] **Akkaş, Hulusi,** Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Merciileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, 2016, s.16.
[81] **Kartal, Melik,** Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık, İstanbul 2019, s.
[82] **Artuk/Gökçen/Yenidünya,** s.383.
[83] **Erem, Faruk,** *''Türk Ceza Hukukunda Mal İçin Meşru Savunma'',* Adalet Dergisi, Ankara 1943, S. 8, s. 616.
[84] **Özen,** s. 24.
[85] **Yakut, Muhammed,** *''Türk Ceza Kanununda Meşru Savunma'',* İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İstanbul 2016, S.1, s. 930.

cezasında aksi halde bir indirimin yapılmasının öngörülmemekte olduğu düzenlenmektedir[86].

1.2.3. Anglo Sakson Hukukunda Meşru Savunma

Ortak hukuk sistemini (Common Law) kabul etmiş ülkelerde en çok yerleşmiş kurumlardan biri olan meşru savunma, genel tarihsel süreçte 800 yıl öncesine dayanan fiillerin cezalandırılmasından başlayarak, önce mazeret sebebi, sonra hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmiştir[87]

Anglo Sakson hukukuna göre, hukuka aykırı şekilde fiziksel sınırlamalara maruz kalan bir kimse, meşru savunmada bulunabilir veya bu kişi hakkında cezai takibat yapılabilir ve bu sınırlama, ölçünün aşılması durumunda da geçerlidir[88].

İngiliz Hukukunda meşru savunma, hal ve şartlara uygun kuvvet kullanılması kaydıyla taşınır ve taşınmazlar için kabul edilmiştir[89]. Aynı zamanda İngiliz hukukunda dikkatsizlik ve kayıtsızlık nedeniyle meşru savunma sırasında üçüncü kişinin zarar görmesi halinde meşru savunmanın uygulanmayacağı kabul edilmiştir[90].

1.3. TÜRK HUKUKUNDA MEŞRU SAVUNMA

1.3.1. İslam Hukukunda Meşru Savunma

Yahudilikte, - Hristiyanlıkta ve İslamiyet'te de haksız saldırıya karşı aynı ölçüde karşılık verilmesi meşru olarak kabul edilmektedir. İslam ceza hukukuna göre de, yasaklanmış olan bir eylemin aynı zamanda hukuka uygun olacak bir şekilde işlenmesi gerekir ki cezalandırılması mümkün olmasın. Dolayısıyla İslam ceza hukuku açısından ortada eylemi hukuka uygun hale getiren bir sebep varsa o eylemin cezalandırılması söz konusu olmamaktadır[91]. İslam hukukunda mabetlere veya ibadet özgürlüğüne saldırı halinde savunmanın meşru olduğu belirtilmektedir[92]. Örneğin, kısas cezasına hükmedebilmek için fiilin gayri meşru olması, diğer bir ifadeyle fiili, hukuka uygun hale

---

[86] **Bozbayındır, Ali Emrah,** *''Meşru Savunmada Sınırın Aşılması''*, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara 2012, S. 18, s. 115.
[87] **Sangero,** s.30.
[88] **Feyzioğlu, Metin,** ''*Anglo Sakson ve Anglo Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu''*, AÜHFD, c.44, S.1, s.667.
[89] **Demirci, Ömer,** Meşru Savunma, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014, s.33.
[90] **Hakeri Hakan,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2021, s.257.
[91] İslam Ansiklopedisi, https://islamansiklopedisi.org.tr/, e.t. 14/11/2020.
[92] **Avcı, Mustafa,** Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler, Konya- 2018, s. 78.

getiren veya cezai mesuliyeti ortadan kaldıran meşru emri icra, meşru savunma, zaruret hali gibi sebeplerin bulunmaması gerekir[93]

İslam hukukunda özel durumlar gereği niteliği itibariyle yasak olan bazı fiillerin işlenmesine izin verilmiştir; çünkü kişilerin ve toplumun maslahatı, bu serbestiyi gerekli hale getirmiştir[94]. Örneğin açlık nedeniyle ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalan kişi, başkasının malını gasp edip yiyebilir. Ancak bilahare değerini öder[95]. Iztırar (mecburiyet) halinde gerçekleştirilen fiilin suç sayılması için zaruretin başka yolla giderilmesi mümkün olmamalı, ölüm tehlikesi bulunmalı, zaruret miktarını aşmamalı, başkasını muztar hale sokmamalı, başkasının ölümüne sebep olmamalıdır[96].

Kuran-ı Kerim'in bazı ayetlerine bakıldığında; meşru savunmanın varlığı fark edilecektir. Bakara Suresi'nin 251. ayetinde meşru savunmanın varlığı ve önemi ortaya konulmaktadır[97].

İslam hukuku fevrî hareketleri, töre cinayetlerini ve her türlü kanunsuz eylemleri uygun bulmamış ve bu nedenle şahıslara ceza infaz yetkisi tanımamıştır. Ayrıca İslam Ceza Hukukunda yargılama esas kabul edilmiş, yargısız infazlar ve münferit hareketler ise cezalandırılmıştır[98]. Buna karşılık İslam hukuku şahıs üzerinde doğacak mağduriyetleri gidermek için meşru savunma kurumuna ceza hukuku uygulamasında yer vermiştir.

İslam hukukçuları meşru savunmayı şu şekilde tanımlamaktadırlar:

Bilmen, meşru savunmayı *"haksız yere vuku bulan bir tecavüze, bir suikasta karşı meşru bir suret de mukavemette bulunup onu def'e çalışmaktır"* şeklinde tanımlamaktadır[99].

Hayrettin Karaman meşru savunma kavramını ve gerekçesini açıklarken meşru savunma esnasında ölen kişinin şehit olduğunu ifade etmektedir. [100]''

İslam hukukçuları tarafından meşru savunma kurumu ile ilgili şu hadisler rivayet edilmektedir:

---

[93] **Akgöz, Mustafa,** İslam Ceza Hukukunda Ceza Normlarının Özellikleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 34.

[94] **Yiğit, Yaşar,** *"İslam Ceza Hukukuna Göre Meşru Savunma ve Hukuki Sonuçları",* Diyanet İlmi Dergi, Cilt:39, S.1, 2003, s.40.

[95] **Yıldız, Kenan,** İslam Ceza Hukukunda Haddi Gerektiren Suçlarda Devletin ve Şahısların Yetki Alanları, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014, s.8.

[96] **Akşit, Cevat, Mustafa,** İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları, İstanbul, 2011, s. 44-46.

[97] **Avcı,** s. 80

[98] **Yıldız,** s.1.

[99] **Bilmen, Ömer Nasuhî,** *Hukukı İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu,* Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c.13,S.25, s. 279-291.

[100] **Karaman, Hayrettin,** İslam'ın Işığında Günün Meseleleri 1-2-3, İstanbul, 2018, s.208

"Sehl bin Huneyl de Rasulullah'ın şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: ''Her kim, bir mümin yanında zelil edildiği halde ona yardımcı olmazsa, Allah da onu kıyamet gününde yaratıkların huzurunda zelil eder.[101]*"*

Netice itibariyle bir kişi İslam hukukuna göre kendisinin veya başkasının haklarına karşı bir haksız saldırıda bulunmuşsa bu saldırı karşısında bu kişinin meşru savunmada bulunma hakkı mevcuttur. Bu hakkın kullanılması neticesinde ilgili savunma yapanın İslam hukukuna göre cezai sorumluluğu yoktur. Kendisine ceza uygulanamayacağı gibi bu kimseye karşı kısas ve diyet uygulanarak cezalandırılması yoluna da gidilemez.

1.3.2. Osmanlı Hukukunda Meşru Savunma

Osmanlı ve İslam hukukundaki meşru savunma hükümleri bugünkü hukuk sistemimizdeki meşru savunma hali hükümleri ile benzerlik göstermektedir. Günümüze bakıldığında, savunma halinde sınırın aşılması hususu hariç olmak üzere meşru savunmada bulunan kişi ceza hukuku açısından sorumlu tutulmamaktadır.

Osmanlı hukukunda, 1840 ve 1851 tarihli Ceza Kanunlarında meşru savunmaya yer verilmezken, 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu'nun özel kısımda yer alan 186. maddesinde, nefis ve ırzla sınırlı bir şekilde, yalnızca insan öldürme ve yaralama fiillerinin işlenebileceği düzenlenmiştir[102]. Ancak söz konusu hüküm, uygulama alanının darlığı nedeniyle II. Meşrutiyet'in ilanından sonra 22.05.1327 tarihli Kanun'la kaldırılmış ve meşru savunma genel kısımda düzenlenerek kısmi ölçüde mala karşı meşru savunma da kabul edilmiştir[103].

Türk toplumu İslam'ı kabul ettikten sonra İslam hukukunun kurumlarını tanımaya başlamışlardır. Dolayısıyla Osmanlı devletinde İslam hukuku İslam'ın kabulünden sonra hüküm sürmekteydi. Özellikle II. Mahmut döneminde gerçekleşen Islahat hareketleri ile devlette kanunlar konusunda teşkilatlanmaya başlanmıştır[104]. Bu kanunlardan ilk ceza kanunu olan 1840 (1256) Ceza Kanunnamesinde meşru savunmaya ilişkin bir hüküm

[101] **Ahmed b. Hanbel, Müsned,** III, 487.
[102] **Düzenli, Hilal,** Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara-2017, s. 40.
[103] **Taner, Fahri Gökçen,** *"Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma*", Ceza Hukuku Dergisi, 2010, c.5, S.12, s. 219-253.
[104] Geniş bilgi için bk. **Tanör, Bülent,** Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri, İstanbul, 2021, s.75 vd.

bulunmamakla birlikte 1858 (1274) tarihli Ceza Kanunname-i Humayun'un 186. maddesinde düzenleme yapılmıştır. [105].

Meşru savunma 1858 (1274) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun düzenlemesi tarafından 186. maddede sadece nefse ve ırza yönelik saldırılara karşı kabul edilmiş, bu durum 1327 tarihli kanun ile değiştirilmiş ve bu değişiklikle mala karşı da meşru savunma kabul edilmiştir[106].

Meşru savunma İslam Hukukunda bir hak olarak yer aldığından meşru savunma halinde bulunan kişiye karşı ne kısas, ne diyet, ne de tazir uygulanabilirdi[107]. Saldırıya uğrayan, saldırıya karşı yaptığı savunmada ölürse şehit sayılmakta idi[108]. İslam Hukuku'nda savunmanın meşru olması, saldırıdan kurtulmak için başka yol ve yöntemin olmamasına bağlı kılınmıştır.[109].

Tanzimat dönemine ait 1256 ve 1267 tarihli ceza kanunlarında meşru savunmaya ilişkin bir hüküm yer almamıştır[110]. Meşru savunma kurumunun ilk olarak yer aldığı kaynak; 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'ndan esinlenilerek oluşturulan 1274 tarihli ceza kanunudur[111].

Yukarıda bahsedilenleri özetleyecek olursak;

22 Mayıs 1327 tarihli kanunla 186. maddesi ilga olmuş ve meşru savunma özel kısımdan çıkarılıp alanı genişletilerek genel kısma dahil edilmiştir[112]. Söz konusu değişiklik bir ölçüde mala karşı meşru savunmayı kabul etmiş ve bir kişinin irade ve ihtiyarını etkileyecek kadar büyük bir zararı gerektiren hırsızlıklarda meşru savunma kabul edilmiştir[113].

Bir malı zorla almak isteyen kimseyi öldürmekten başka bir şekilde malın kurtarılması mümkün değilse, faili öldürmek mubah olacak olup gece vakti bir kimsenin evine hırsız girerek bazı mallarını çalıp giderken malı çalınan kimse arkasından yetişip hırsızı

---

[105] **Şenses, Erkan,** *''Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanununda Meşru Savunma''*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2014, S.112, s. 399.
[106] **Kaynar, Yener Mutlu,** Türk Ceza Hukukundan Meşru Savunma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul -2001, s. 16 vd.
[107] **Özen,** s. 27.
[108] **Udeh, Abdulkadir,** Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla İslam Ceza Hukuku (Genel Hükümler), İstanbul, 2012, s. 493.
[109] **Taner, Tahir,** Ceza Hukuku, İstanbul, 1953, s. 403.
[110] **Özen,** s. 27.
[111] **Taner,** s. 403.
[112] **Taner,** s.403.
[113] **Taner, Tahir,** Meşru Savunmanın Genişliği ve Mala Karşı Yapılan Tecavüzlerde Savunma, İstanbul,1951, s. 640 vd.

öldürmekten başka bir şekilde malı hırsızın elinden alamayacaksa, hırsızı katledebilecek; ancak bu durumda malın kıymeti 10 dirhem gümüş tutarından aşağı olmayacaktır[114].

Osmanlı Hukukunda emrin yerine getirilmesi halinde emri yerine getirenler cezalandırılmamıştır.[115].

Osmanlı Hukukuna göre, hekimin müdahalede bulunması ile meydana gelen sonuçlardan hekim sorumlu tutulmamaktaydı. Hekimin hastaya verilen zarardan sorumlu olabilmesi için tedaviye kasten teşebbüs etmesi, telafi edilemez bir hataya düşmesi, iyiniyetli olmaması gerekirdi[116].

Osmanlı Hukukunda meşru savunma halinde gerçekleştirilen fiil sebebiyle kişiye ceza verilemeyeceği, saldırıya siz de saldırarak karşılık verin denilerek ifade edilmektedir. [117]"

1.3.3. 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Meşru Savunma

765 sayılı Kanun'da *"meşru savunma"* olarak adlandırılan kurum, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetler Kanunu'nda *"meşru savunma"* olarak yer almış ancak 5237 sayılı Kanun'un 308. maddesinde mülga kanunun diline uygun bir şekilde *"meşru savunma"* ifadesi kullanılmış ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nda ise, *"haklı savunma"* ifadesi tercih edilmiştir[118].

Meşru savunma; 765 sayılı TCK'nın m.-49/b.2'de meydana gelen eylemlerden dolayı faile ceza verilemeyeceği düzenlenmiştir.

765 sayılı Kanun açısından kanun koyucu kazuistik bir sistemle bu duruma münhasır olarak hüküm koymuştur; zira genel bir hukuka uygunluk sebebi olan meşru savunma, sadece kişinin *''nefsine veya ırzına''* vaki tecavüzler açısından kabul edilmiştir[119]. Dolayısıyla 765 sayılı Kanun döneminde saldırının nefse veya ırza yönelik yapılmış olması şartı varken 5237 sayılı Kanun döneminde bu şart değişikliğe uğratılarak her türlü hakka yönelik saldırının meşru savunma kapsamında değerlendirilebilmesinin önü açılmıştır.

Hukuka uygunluk nedenleri, 765 sayılı TCK'da *"Cezaya Ehliyet ve Bunu Kaldıran veya Hafifleten Sebepler",* 5237 Sayılı TCK'da ise *"Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Sebepler"* şeklinde kaleme alınmıştır. Bu başlıklar altında hukuka uygunluk

---

[114] **Taner,** Meşru Savunmanın Genişliği ve Mala Karşı Yapılan Tecavüzlerde Savunma, s. 638.
[115] **Akman, Mehmet,** Osmanlı Devletinde Ceza Yargılaması, İstanbul-2004, s.127.
[116] **Avcı**, s. 102.
[117] **Yurtseven, Yılmaz,** İslam Osmanlı Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Meşru Savunma, II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, İstanbul-2016, s. 758.
[118] **Düzenli,** s. 34.
[119] **Özgenç,** s. 348.

sebepleri hukuki nitelikleri farklı kurumlarla birlikte düzenlenmiş olsa da öğretide, hem 5237 sayılı TCK'dan hem de 5271 Sayılı CMK'nın 223. maddesinden, hukuka uygunluk sebepleriyle aynı başlık altında düzenlenen diğer sebeplerin farkının anlaşılabileceği savunulmaktadır[120]

Meşru savunmanın koşulları açısından 765 sayılı Kanun ve 5237 sayılı Kanun arasındaki en önemli fark, hakkın niteliğine ilişkindir. 765 sayılı yasaya Kanuna bakıldığında; koruma yalnızca nefse ve ırza yönelik saldırılarda geçerliydi; ancak diğer kişilik haklarına ilişkin saldırılar ve özellikle malvarlığına yönelik saldırılar bu kapsamda değerlendirilmemişti[121].Mala karşı saldırılarda meşru savunmanın kabul edilmeyişi 461. madde ile hafifletilmeye çalışılmıştır.[122]. 461. maddeye örnek verecek olursak; bir kimsenin yol kesip, tehdit etmek suretiyle diğer bir kişiden para istemesi üzerine, tehdit edilenin para çıkarırmış gibi yapıp, silahını çekip yağmacıyı vurması veya bir gece soyguncuların kapıyı kırmak için zorlamaları üzerine ev sahibinin korku ile silahını kapıya boşaltması ve soyguncunun vurulması halindeki örnekler bu madde kapsamında değerlendirilebilir[123].

5237 sayılı TCK'da meşru savunmanın uygulama alanı da genişlemiştir[124]. 765 sayılı TCK döneminde nefis ve ırzın korunması yaşam hakkının korunmasıyla aynı düzeyde olduğundan savunmanın tehlikeyle orantılı olması halinde yaşam hakkının ihlali bile meşru kabul edilmekteydi[125]. 5237 sayılı Kanunun meşru savunma kapsamına giren hakları sınırlamaması, aynı değerde olmayan hukuki varlıklar savunmanın konusu olduğunda savunmanın nereye kadar meşru sayılacağı sorununu ortaya çıkaracağından bu problemin çözümünde etkili kıstas; saldırıya uğrayanın hukuki varlığı ile savunma sırasında ihlal edilen hukuki varlık arasındaki orandır[126].

765 sayılı TCK'nın m.49/b.2'de *''bir taarruzu filhal defi zaruretinin''* denilmektedir. Buradan da anlaşılacaktır ki; saldırı ile karşılaşan kişinin bu saldırıdan başka şekilde kurtulma imkânı bulunduğunda ve saldırı ile yapılan savunmanın başka zamanlarda gerçekleşmesi halinde meşru savunmadan yararlanma imkânı ortadan kalkmaktadır[127].

---

[120] **Keçelioğlu, Elvan,** *"Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK'nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları",* TBBD., S. 87., 2010, s. 300.
[121] **Ercan, İsmail,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul- 2020, s. 82.
[122] **Erem, Faruk,** Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara-1971, s.393.
[123] **Demirbaş,** s. 288.
[124] **Şenses,** s. 400.
[125] **Taner,** s. 233.
[126] **Alacakaptan, Uğur,** Suçun Unsurları, Ankara-1973, s.110.
[127] **Ermeydan, İdris,** *Yargıtay Kararları Işığında Meşru savunmada Sınırın Aşılması,* FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S. 3., s. 133.

765 s. TCK bakımından eşler arasında meydana gelecek zorla ilişki sebebiyle kadının kocasını yaralama eyleminin meşru savunmaya dahil olup olmadığı hususu 5237 sayılı TCK bakımından farklı değerlendirilmiştir. 765 sayılı kanuna bakıldığında; kadın kocasının cinsel isteklerine cevap vermekle mükelleftir, bu nedenle kadının herhangi bir hastalığının olmaması veya erkeğin cinsel yolla geçen bir rahatsızlığının bulunmaması halinde kadının meşru savunmadan yararlanması mümkün değildi[128]. Ancak 5237 s. TCK m. 102/2'de *''bir fiilin eşe karşı işlenmesi halinde, soruşturma ve kovuşturmanın yapılması mağdurun şikayetine bağlıdır''* denilerek zorla cinsel ilişki talebi karşısında kadının kocayı yaralaması eylemi meşru savunma kavramı kapsamında değerlendirilebilecektir[129].

765 sayılı Kanun döneminde saldırının hangi noktadan itibaren savunma ile defedilebileceği ve hangi noktada saldırının sona erdiği konusunda net bir düzenleme mevcut olmasa da gerçekleşmesi kesin ya da tekrarlanabilecek saldırılara yönelik meşru savunmanın mümkün olduğu fikrine Yargıtay kararlarından ulaşmak mümkündür[130].

765 sayılı TCK döneminde sınırın aşılmasını düzenleyen 50. maddenin sınırın kastla aşılması halinde uygulanıp uygulanmayacağı konusunda tartışmalar vardı; ancak 5237 sayılı kanun ile 27. madde ile sınırın kast olmaksızın aşıldığı durumlarda söz konusu olabilecek düzenleme getirilmiştir[131].

765 TCK döneminde öğretide, meşru savunmada şahısta hata ve sapma hallerinde sapmayı düzenleyen 52. maddenin uygulanması ve fiilin saldırgana karşı işlendiği kabul edilerek savunma yapana ceza verilmemesi gerektiği ileri sürülmekteydi[132]. Yargıtay meşru savunma halinde sapmaya ilişkin olarak zarar verilen kişinin 3. bir kişi olması halinde dahi meşru savunma kurumunun olay kapsamında uygulanabileceğini kabul etmiştir[133]. 765 sayılı TCK'daki 52. maddeyi karşılayan bir hüküm, 5237 sayılı TCK'da bulunmadığına göre, 5237 sayılı TCK döneminde tek sonuçlu sapma hallerinde dahi en az iki sonucun ve biri teşebbüs aşamasında diğeri gerçekleşen suç olmak üzere iki suçun gerçekleştiğinin kabul edilmesi gerekir[134].

Eziyet suçu, mülga 765 sayılı TCK'da suç olarak tanımlanmamıştır; ancak 5237 sayılı TCK'da bu suça yer verilmiştir. Aynı zamanda Anayasamızın 17. maddesinde de eziyet

[128] Bkz. **Dönmezer/ Erman**, s.789 vd.
[129] **Demirbaş, Timur,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2020, s. 279.
[130] 1. C.D., 1991/2556 E., 1991/2846 K., T.26.11.1991. ; YCGK 1991/1-4 E. 1991/39 K., 18.12.1991 T.
[131] **Sucuoğlu, Arif Naci,** *Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması, Çankaya* Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.3, S.2, s. 135-167.
[132] **Özen,** s. 152.
[133] **Önder, Ayhan,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1992, s. 198.
[134] **Taner,** s. 241.

yasağına yer verilmiş ve AİHS'in 3. maddesine göre; *''Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz''* denilmiştir. AİHM Büyük Kurulu'nun, 1 Haziran 2010 tarihinde verdiği kararda; işkencenin yasak olduğu ve kabul edilemeyeceği ortaya konulmuştur. [135]. Dolayısıyla kabul görmüş ve yerleşmiş bu içtihat bağlamında kamu görevlilerinin yapacağı işkence/eziyet fiili, 5237 sayılı TCK kapsamında meşru savunma hakkı kapsamında kabul edilmeyecektir; ancak 765 sayılı kanunda eziyet yasağı düzenlemesi bulunmasa da gerek 1924 sayılı Anayasanın 73. maddesinde, gerekse 1961 sayılı Anayasanın 14/3 maddesinde eziyet yasağı düzenlemesi yer almıştır; ancak bu Anayasa dönemlerindeki düzenlemelerin 5237 sayılı TCK'da yer verilen eziyet suçuyla aynı anlamı içerdiğini söylemek zordur[136].

765 sayılı kanunda ilgilinin rızası düzenlenmemişken, 5237 sayılı TCK'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmiştir[137]. Aynı zamanda bir diğer fark olarak; 765 sayılı kanunda Kanun'da meşru savunmayı düzenleyen maddede ölçülülük şartı açık bir şekilde düzenlenmezken 5237 sayılı kanunda bu şart meşru savunmanın düzenlendiği maddede açıkça yer almıştır[138].

765 sayılı TCK'da, hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılmasının düzenlendiği 50. maddeye bakıldığında, meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaşla aşılmasına ilişkin bir düzenleme yer almadığından doktrinde bu durum, mücbir sebep olarak adlandırılmakta ve doktrinde mücbir sebep altında sınırın aşılması suretiyle işlenen eylemlerde kusurluluk yeteneğinin bulunmadığı şeklindeki görüşün yanında, bu durumda, meşru savunmada sınırın aşılması hükümlerinin değil, doğrudan meşru savunma hükümlerinin uygulanacağı genel olarak kabul edilmekteydi[139].

1.3.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Meşru Savunma

5237 sayılı TCK'da meşru savunma 25. maddede düzenlenmiştir. Bu madde ile saldırının bir hakka karşı olmasının gerektiği ifade edilmiştir. Bu madde ile meşru savunma kapsamına girecek hakların kapsamını genişletmesi yönünden olumlu karşılanabilecek bu düzenleme, mülkiyet hakkı ile yaşam hakkı karşılaştırıldığında, sakıncalı sonuçlar doğurabileceğinden buradaki oranı, saldırı ve savunmaya konu olan haklar arasındaki oran

---

[135] **Dülger, Murat Volkan,** *''Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Gäfgen Kararı Bağlamında Ceza Muhakemesinde İşkence Tehdidi ile Elde Edilen Delillerin Kullanımı Sorunu''*, TBB Dergisi, 2014 (111), s. 325-410.

[136] **Kartal,** s. 184.

[137] **Akyazan, Emrah,** ''*5237 sayılı TCK'da Hukuka Uygunluk Sebepleri'',* Ankara Barosu Dergisi, s.77-98.

[138] **Demirci,** s.42.

[139] **Koca, Mahmut; Üzülmez, İlhan,** ''*Hukuka Uygunluk Sebeplerinde Sınırın Aşılması'',* Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.11, S. 1. S.40-53.

şeklinde anlamak gerekecek ve burada zaten koşulları varsa öncelikle Medeni Kanundaki *''zilyetliğin korunması''* devreye girecektir[140].

AİHS m.2/2-a, özel bir kişinin malvarlığına yönelik bir hakkı savunmak için saldırganı öldürmesini yasaklamamıştır ve TCK'nın 25/1'in koşullarının mevcut olması durumunda malvarlığını korumaya yönelik bir savunma davranışı saldırganın ölümüne yol açmış ise bu davranış hukuka uygun sayılacaktır[141].

5237 sayılı TCK her türlü hakka karşı meşru savunmayı kabul etmiştir[142]. Dolayısıyla sarkıntılık eden kimseyi tokatlama halinde nasıl meşru savunma varsa, kendisini veya başkasını bir eve hapseden kimseyi yaralayan kimse de meşru savunma halinde bulunmaktadır[143].

5237 sayılı kanunun gerekçesinde her türlü hakka yönelik haksız bir saldırıya karşı meşru savunmanın söz konusu olduğu vurgulanmaktadır. [144]

TCK'nın 25. maddesinde meşru savunma durumunda faile ceza verilemeyeceği belirtilse de faile ceza verilememesinin nedeni açıkça belirtilmemiştir. Bu sonuca ulaşmakta iki farklı teori rol almaktadır: Bunlardan ilki, saldırıya uğrayan kişinin meşru savunma fiilinin bu kişi bakımından bir mazeret sebebi olduğunu ve sadece kusurluluğu üzerinde etkili olduğunu belirtmekte; ikinci teori ise, meşru savunmanın bir hukuka uygunluk nedeni olduğunu benimsemektedir[145].

Doktrinde hakim görüş; meşru savunmanın bir hukuka uygunluk nedeni olduğu yönündedir[146]. Buna karşılık söz konusu kurumun kusurluluğu kaldıran bir neden olarak incelenmesi gerektiği konusunda da düşünceler vardır[147]. Hukuka uygunluk nedenleri fiilin hukuka aykırı olmasını önleyen ve dolayısıyla onun hukuka uygun bir fiil olarak ortaya çıkmasını sağlayan neden iken; kusurluluğu ortadan kaldıran nedenler, kanuni tipe uygun olan ve dolayısıyla suç sayılan fiilin failin kınanabilir olmaması dolayısıyla ona isnat edilememesine yol açmaktadır[148].

---

[140] **Şen, Ersan,** Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, İstanbul-2006, s.68.
[141] **Erdem, Mustafa Ruhan,** *"Malvarlığına Yönelik Saldırılara Karşı Meşru Savunma İçin İnsan Öldürme ve Yaşam Hakkı"*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, s.993.
[142] Ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer, Erman, II, s.803 vd
[143] **Hakeri,** s. 301.
[144] **Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem,** Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul, 2020, s.318.
[145] **Güner, Uğur,** *"5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Bakımından Meşru Savunmanın İncelenmesi",* İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:88, 2014, S.2, s. 314.
[146] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Toroslu, Nevzat,** Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara, 2016, s.160 vd.
[147] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Erem/ Danışman/ Artuk,** s.550 vd.
[148] **Önder,** s.340.

Kanaatimizce meşru savunma eyleminin bu eylemin ilk gerçekleştiği andan itibaren hukuka uygun olarak doğduğu; yani kişinin kendisine yönelik bir haksız saldırıyı defetme amacıyla oluşan fiiller olması nedeniyle hukuka uygunluk sebepleri kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Zaten hukuka uygunluk sebepleri; 5237 sayılı TCK'da *''ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler''* başlığı altında yer almaktadır.

Anayasamızın 17. maddesinde de meşru savunmanın bir hukuka uygunluk sebebi olduğu belirtilmiştir. 5237 TCK 'da düzenlenen meşru savunma kavramının önceki düzenlemelerde yer alan meşru savunma kavramı karşısında bu iki kavramın hukuka uygunluk nedeni olması yönünden herhangi bir farklılık yoktur. Dolayısıyla her iki kanun açısından bakıldığında gerek 765 Sayılı TCK'nın 49/2 fıkrasında düzenlenen meşru savunma ile gerekse TCK madde 25. 'de düzenlenen meşru savunma halleri hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilecektir[149].

Hukuka aykırılığı ceza hukukuna aykırılık olarak anlayan görüşe göre meşru savunma, fiili tüm hukuk düzenine uygun hale getirmeyecektir; meşru savunma hali diğer hukuk dalları bakımından hukuka aykırılığı etkilemeyecektir[150]. Battagli vermiş olduğu bir örnekte; *''nöbet tutan bir askerin saldırıya uğrayan bir sivili saldırıdan kurtarmak için nöbet yerini terk ederek söz konusu sivil kişiye yönelik saldırıyı uzaklaştırması''* olayında, savunma fiili bakımından meşru savunmanın bulunduğunu; fakat aynı olayda üçüncü bir kişiyi savunmak amacıyla olsa bile, askerin nöbet yerini terk etmesinin disiplin suçunu oluşturduğunu söylemektedir[151]. Kılıçoğlu Battagli'nin bu düşüncesini destekler bir şekilde; bir sanık ceza yargılamasından, eylemi meşru savunma halinde işlediği gerekçesi ile beraat etmiş olsa da; hukuk hakimi meşru savunmayı sabit görmeyerek, aynı şahsı, tazminata mahkum edebilir, demektedir[152].

Buna karşılık *Akbulut*'a göre; bu neden, bütün hukuk disiplinleri için uygulama kabiliyeti bulur ve bu nedenin varlığı durumunda fiil, hukuk düzeninin diğer bölümleri açısından da hukuka uygun hale gelir[153]. Yargıtay bu konu ile ilgili olarak meşru savunmanın gerçekleştiği durumda kişinin tazminat istemeyeceğine ilişkin karar vermiştir. [154].

---

[149] Ayrıntılı bilgi için bkz., **Şahin, Mehmet, ''***Yasal (Meşru) Savunma''*, TBB Dergisi, S. 75, 2008, s.288 vd.
[150] **Grosso, Federico,** difesa legittima e stato necessita,Milano, 1964, s.326.; nakl. **Özen,** s.67.
[151] **Battaglini, Giulio:** Diritto penale, parte generale, seconda edizione, Bologna 1940, s. 162. ; nakl. **Özen,** s.67.
[152] **Kılıçoğlu, Ahmet,** *''Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi''*, AÜHFD, 1972, c.29. S.3., s. 197.
[153] **Akbulut, Berrin,** Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, 2014, Ankara, s. 339.
[154] Yargıtay 4. HD, T: 15.03.1976 t ve E: 1975/6678 , K: 1976/2634.

Kanaatimizce de hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı halinde ceza hukuku dışındaki diğer hukuk sistemleri de bundan etkilenecek; bu sebeple ilgili eylem tüm hukuk sistemleri bakımından hukuka uygun hale gelecektir. Böylelikle meşru savunma, fiili tüm hukuk düzenine uygun hale getirecek; diğer hukuk dalları bakımından da hukuka aykırılığı ortadan kaldıracaktır. Ceza mahkemesi tarafından bir fiilin "meşru savunma" sebebiyle hukuka uygun olduğuna karar verilip; aynı fiile hukuk mahkemesince, hukuka uygun olmadığı sebebiyle tazminat öngörmek yargıya olan güveni zedeleyecektir.

Cezayı kaldıran nedenler fail tarafından bilinmese veya var olmadıkları zannedilse bile onun lehine olmak üzere dikkate alınacaktır. Böylelikle meşru savunma halinin varlığı saldırıya uğrayan tarafından bilinmese ve somut olayda saldırıya uğrayan tarafından meşru savunma halinin varlığı kabul edilmese bile şartların gerçekleşmiş olması halinde bu hal devreye girecektir. Yargıtay da bu doğrultuda; meşru savunma halinin koşullarının gerçekleştiği konusunda kaçınılmaz hataya düştüğüne kanaat edilen sanığın bu hatasından yararlanması gerektiğine karar vermiştir.[155]

TCK m. 25'e bakıldığında yukarıdaki başlıklarda da bahsedildiği gibi sadece kişinin kendi lehine değil ayrıca üçüncü kişi lehine de meşru savunması mümkün görüldüğünden, saldırıya maruz kalmış hak diğerinden üstün kabul edilecektir.[156].

TCK m. 25/2'ye bakıldığında kusurluluğu ortadan kaldıran bir neden olarak zorunluluk halinin düzenlendiği görülecektir. Zorunluluk halinde kişinin kendisine veya başkasına ait olan bir hakka yönelik tehlike söz konusu olduğundan kişinin bu tehlikeyi ortadan kaldırmak niyetiyle gerçekleştirdiği davranış karşısında ceza sorumluluğu olmayacaktır. Aynı kanunun ilk maddesinde düzenlenen meşru savunmadan farklı olarak 2. fıkradaki bu zorunluluk hali düzenlemesinde bir saldırı değil, bir tehlike söz konusu olacak kişinin tehlikeye bilerek neden olmaması gerekecek ve kişinin bu tehlikeden zorunluluk hali kapsamında değerlendirilecek harekete başvurmadan kurtulmasının mümkün olmadığı şeklinde bir sonuç ortaya çıkacaktır.

[155] Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 2014/2676 K.
[156] Ayrıntılı bilgi için bkz., Özen, s.29 vd.

İKİNCİ BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMANIN ŞARTLARI

2.1. Meşru Savunmanın Şartları

2.1.1. Genel Olarak

Meşru savunma TCK'nın 25/1. maddesinde düzenlenmiş, şartları Ceza Genel Kurulu'nun 26.02.2008 tarih, 281/37 sayılı kararında açıklanmıştır[157].

2.2. Saldırıya İlişkin Koşullar

Meşru savunmadan bahsedebilmek için ilk şart, saldırının varlığıdır. Saldırının olmaması halinde meşru savunmanın varlığından bahsetmek imkânsızlaşacaktır. TCK 25, madde haksız bir saldırı ifadesinden bahsederek başlıca şartın bir saldırının varlığı olduğunu ortaya koymuştur. Demek ki bir kimsenin savunma hareketinin haklı olabilmesi için, her şeyden önce ortada hukuken korunan bir hakka karşı *''saldırı''* niteliğinde bir eylemin yapılması gerekir[158].

Saldırının haksızlık oluşturup oluşturmadığı belirlenirken hukuk düzeninin teşekküllü bir şekilde ele alınması gerekmektedir.[159]

Saldırının karşı tarafta bir zarar ve tehlike yaratabilecek nitelikte bir saldırı olması gerekmektedir. Burada karşı tarafa verilen zarar karşı tarafın herhangi bir hakkına yönelik olabilir. 5237 s. TCK, bu anlamda bir hak sınırlaması yapmamış ve meşru savunmada bulunan kişinin her tür hakkına karşı bu halin yürütülebileceğini düzenlemiştir.

Saldırıyı meydana getiren kişinin belli olmadığı hallerde meşru savunmanın varlığından bahsetmek mümkün değildir. Saldırı ya var olmalıdır ya da belirlenebilir olmalıdır. Saldırıyı gerçekleştiren kişi belli değilse, belirsiz kişilere karşı yapılan savunma eylemleri haklı savunmanın kapsamına girmez[160]. Meşru savunma ancak saldırıyı

---

[157] http://www.hukuk medeniyeti.org/mesru-mudafaa-yargitay-kararlari/ictihatlari/, e.t.17.02.2018
[158] **İçel,** s.329.
[159] **Özgenç,** s. 370.
[160] **İçel,** s. 329.

gerçekleştiren kişiye karşı mümkündür[161].

Bir davranış niteliği gereğince haksızlık ifade etmiyorsa bunu bir saldırı olarak kabul etmek mümkün değildir.[162]

Ceza hukuku açısından bakıldığında icrai hareket olarak nitelendirilemeyecek davranışların da saldırı olarak kabulü mümkündür. Örneğin, uyurgezer kimsenin saldırısına karşı da meşru savunma mümkündür[163]. Saldırıyı gerçekleştiren kişinin akıl hastası veya yaş küçüklüğü nedeniyle kusur yeteneğinin bulunmaması önemli değildir[164]. Dolayısıyla kusur atfedilemeyecek kişilerin davranışlarına karşı savunmalar da meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecektir. Kusur yeteneğine sahip olmayanların fiilleri objektif olarak haksızlık oluşturuyorsa, haksız bir saldırı kabul edilerek bu saldırılara karşı da meşru savunmada bulunulabilir[165].

Yargıtay tarafından ilk haksız nitelikteki saldırının kimden ileri geldiği saptanamamış olduğundan sanıklardan ikisinin de meşru savunmadan yararlanmamasına iki taraf bakımından haksız tahrik kurumunun uygulanabileceğine hükmetmiştir. *[166]*

Yargıtay'ın istikrarlı uygulamalarına bakıldığında meşru savunmanın şüpheli kalması halinde bu kurumun hiçbir fail için uygulanamayacağı kabul edilmektedir[167].

Yargıtay faile yöneltilen saldırının haksız nitelikte bir saldırı olmasının yanında bu saldırının meşru bulunabilir bir sebebinin olması durumunda failin meşru savunma hükümlerinden yararlanmasının mümkün olduğunu birçok kararıyla ortaya koymuştur. Yargıtay faile karşı meşru bir sebebe dayanarak gösterilen savunmanın TCK'nın 25. maddesindeki düzenlemeden yararlanabileceğine ışık tutmuştur[168].

TCK m. 25'in lafzından anlaşılacağı üzere saldırının üçüncü kişiye karşı olması halinde yapılan savunmalar meşru savunma niteliğinde olabilecektir. Meşru savunma halinin gerçekleşmesi için mutlaka kişinin sadece kendisine yönelik gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhakkak bir zarar veya zarar tehlikesi halinin varlığı gerekmez, kişinin üçüncü bir şahsa

[161] **Özgenç,** s. 351.
[162] **Özgenç,** s. 370.
[163] **Hakeri,** s. 304.
[164] **Özgenç,** s. 351.
[165] **Apaydın,** s. 74.
[166] YCGK 23.06.1998 gün ve 1/160/249.
[167] Yargıtay'ın konuyla ilgili kararı için bkz. **Mollamahmutoğlu, Vural,** Yargısal ve Bilimsel İçtihatlarla TCK Yorumu, Ankara- 1985, s. 786.
[168] Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 2013/2321 E., 2014/5460 K., Tarih: 24.11.2014.

yönelik gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhakkak olan bir zarar veya zarar tehlikesi de bu kurumun söz konusu olabilmesi için yeterli olacaktır. Meşru savunmaya ilişkin hükümler geniş yorumlandığında sadece saldırı gerçekleşince değil saldırı tehlikesi söz konusu olduğunda da meşru savunma mümkündür[169].

Bazı somut olaylarda saldırı henüz başlamasa da ceza dosyasındaki hâkimin kanaati ile saldırının başlamasının kaçınılmaz olduğuna kanaat ediliyorsa sanığın meşru savunma hükümlerinden yararlanabileceğine yönelik Yargıtay'ın kararları vardır. 170.

2.2.1. Haksız Bir Saldırı Olması

TCK'nın 25. maddesine bakıldığında; meşru savunmadan bahsedebilmek için haksız bir saldırının varlığından bahsedilir. Bu maddede bahsedilen haksız saldırı, gerçekleşmiş bir haksız saldırı olabileceği gibi gerçekleşmesi muhakkak olan bir haksız saldırı da olabilir.

Saldırının haksız olması, hukuk düzeninin bu harekete karşı kişiye tahammül göstermesi konusunda bir görev yüklemediği durum anlamına geldiğinde, hukuka uygunluk nedenlerinin icrasından kaynaklanan saldırılar, haksız değildir[171].

Saldırının *''haksız''* sayılabilmesi için hukuka aykırı olması yeterli olup suç oluşturması koşulu aranmamaktadır[172]. Fiile karşı meşru savunmada bulunabilmek için bu fiilin TCK'da düzenlenmiş suçlardan birine girmesi gerekmez, hukuka aykırı bir fiil olması meşru savunmanın varlığı açısından yeterlidir. Dolayısıyla henüz ortada bir haksız saldırı yokken gerçekleşen savunma bu kapsamda ele alınmayacaktır. Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlara da bakıldığında mevcut bir saldırının varlığının meşru savunma şartlarından olduğu açıktır[173].

Haksızlık kavramını meşru savunma kavramı üzerinden değerlendirdiğimizde bu kavramı geniş yorumlamamız mümkündür. Örneğin; *''haksızlık olarak nitelendirilebilmesi için zarar doğuran bir eylemin varlığı şart değildir''*. Örneğin; verilmiş olan bir görevin kötüye kullanılması durumunda da haksız bir eylem gerçekleşmiştir. *[174]*.

Haksız saldırı olarak nitelendirilebilecek fiillerin insandan kaynaklı olması gerekmektedir. Hayvan saldırısı ve genel olarak doğada meydana gelen gelişimlerle ilgili

---

[169] **Özen,** s. 75.
[170] Yargıtay Ceza Genel Kurulu 1995/213 E. , 1995/271 K.
[171] **Özen**, s.80.
[172] **Parlar,** s. 16.
[173] Bkz Bak. Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler, Ankara-2016. s. 196 vd.
[174] **Özenbaş, Nazmiye,** *''Polisin Zor Kullanma Yetkisi''*, Kazancı Dergisi, 2010, c.5.,S.3., s.101-143.

olaylara karşı yapılan savunma TCK 25. madde kapsamında ele alınmayacaktır.

Saldırının haksız nitelikte olduğu mevcudiyetteki hukuk düzeninin bir bütün olarak ele alınması ile değerlendirilir. [175]

Saldırı mutlak şekilde sona erinceye kadar savunma mümkündür[176]. Saldırının sona ermesinden sonra gerçekleşen bir savunma meşru savunma ile açıklanamayacaktır. Saldırının filhal yani halen mevcut olması gerekir, dolayısıyla yeni TCK'nın ifade biçimine göre saldırının gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan bir saldırı olması gerekir. [177]

Saldırıyı ortadan kaldırmak amacıyla yapılan tehdidin meşru savunma olarak değerlendirilmesi gerektiğine karar veren Yargıtay kararları vardır. [178] Yargıtay bu yöndeki kararlarıyla hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde def etmek amacıyla işlenen fiillerin meşru savunma kapsamında değerlendirilebileceğine karar vermiştir.

2.2.2. Saldırının Hukuken Korunan Bir Hakka Yönelmesi

765 sayılı TCK'ya bakıldığında meşru savunma halinin sadece nefse ve ırza yönelik haklara karşı kullanılabilen bir kurum olduğu ile karşılaşırız. Ancak 5237 sayılı TCK bu halin kullanımını belirli haklarla sınırlamamış, her türlü hakka yönelik haksız saldırıyı meşru savunmanın oluşumu bakımından uygun bulmuştur. Kanunun gerekçesinde şöyle bir ifade yer almıştır; *"... kişileri suç işlemekten caydıracak en etkin araçlardan birisi, suçu işlediklerinde karşılık görebilecekleri endişesi olduğundan, meşru savunma hakkının böylece genişletilmesi, kriminolojik yönden caydırıcı etki de yapabilecektir."* Dolayısıyla meşru savunma halinde savunulacak hak her türlü hak olabilmektedir. Kanunun 25/1. maddesindeki ''*hak*'' deyimi hukukça korunan sübjektif hak şeklindeki bütün hukuki değerleri ifade etmektedir[179].

2.2.3. Saldırının Savunma Anında Halen Var Olması

Meşru savunmadan bahsedilebilmesi için bir saldırının olması ve saldırı sebebiyle bu savunmanın gerçekleşmesi gerekir. Saldırının savunma anında var olup olmadığını değerlendirecek mercii hâkim ya da mahkemedir. Somut olay karşısında hâkim her olayı

[175] **Soyaslan,** s. 279.
[176] **Hakeri,** s. 263.
[177] **Özgenç,** s. 369.
[178] Yargıtay 4. Ceza Dairesi 2015/23442 E. , 2015/38353 K.
[179] **Parlar,** s. 21.

kendi özellikleri çerçevesinde değerlendirerek saldırının savunma ile eş zamanlı olup olmadığını değerlendirecektir. Saldırı tamamlanmış ise artık meşru savunmadan söz edilemez[180]. Tamamlanan saldırı üzerine gösterilen eylem vücut verdiği suç kalıbına göre yeni bir değerlendirmeye yol açacaktır.

Bir savunma hareketi saldırıyı derhal sona erdirecek nitelik taşıyorsa bu gerekli bir harekettir ancak bu hareketin saldırıyı ortadan kaldırmaya yetip yetmeyeceğini tartışmak gerekmektedir.[181]

Kişi saldırıya kendi eylemiyle sebebiyet vermiş olabilir. Böyle bir durumda dahi saldırıya sebep olan hareketi gerçekleştiren kişinin meşru savunmadan yararlanma hakkı sabittir. Çünkü tahrik etkisinde fiil hukuka aykırı olma özelliğini sürdürmektedir. [182].Dolayısıyla saldırıya uğrayan kişi kendi hareketi ile saldırıyı tahrik etmiş olsa da eylemin haksızlığı devam etmektedir.[183] Ancak meşru savunma halinde bulunan kişinin hareketi hukuka uygun olduğundan bu kişiye yönelen fiillerin meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. [184]

Gerçekleşmekte olan, gerçekleşmesi muhakkak olan veya tekrarı muhakkak olan saldırılara karşı meşru savunmada bulunmak mümkün olduğundan; saldırı sona erdiğinde karşılık verilmesi meşru savunma kapsamında değerlendirilemeyecek ve daha henüz başlamamış saldırıya karşı da meşru savunmada bulunulamayacaktır. [185]

İlk saldırının kimin tarafından gerçekleştirildiğinin belirlenemediği durumlarda her iki taraf bakımından da meşru savunmanın varlığını kabul etmek gerekecektir.[186]. Gerçekten de ilk haksız saldırıyı kimin gerçekleştirdiği tespit edilemiyorsa hakkaniyetli olacak tutum, her iki tarafın da bu kurumdan istifade etmesini sağlamaktır. Aksi yöndeki bir karar, toplumun hukuk düzenine olan güvenini sarsıcı bir etki uyandırabilir. *Soyaslan*' a göre; bu gibi hallerde her iki tarafı da meşru savunma halinde kabul etmek ve her iki taraf bakımından da meşru savunma hükümlerinin geçerliliğini kabul etmek gerekmektedir. [187]

[180]**Özgenç,** s. 349.
[181]**Soyaslan,** s. 283.
[182] **Koca/Üzülmez,** s. 272.
[183]**Özgenç,** s. 724.
[184]**Koca/Üzülmez,** s. 73.
[185]**Soyaslan,** s. 281.
[186]**Koca/Üzülmez,** s. 271.
[187]**Soyaslan,** s. 280.

2.3. Savunmaya İlişkin Koşullar

2.3.1. Saldırıya Karşı Savunmanın Zorunlu Bulunması

TCK'nın 25. Maddesine bakıldığında savunmada bulunan kişinin haksız saldırıyı ortadan kaldırmasının bir zorunluluk niteliğinde olması gerekmektedir.

Savunmanın meşru olabilmesi koşullarından birisi; savunmada gerekliliğin olması, yani savunma hareketleri meydana gelmeksizin saldırının uzaklaştırılamaz olması halidir.[188]

Saldırı karşısında savunmada bulunanın başka bir yol kullanarak bu saldırıyı def edememesi lazımdır. Ancak savunmada bulunan kişi kaçabilecekken kaçmaz ise meşru savunmadan yararlanabilmesi mümkün değildir. Savunma faaliyeti saldırıyı savuşturmak için zorunlu ise meşrudur[189]. Failin başka bir yolla saldırıyı uzaklaştırabileceği durumlarda bu zorunluluk gerçekleşmemiştir[190].

Zorunluluk halinin yorumu her somut olaya göre değişkenlik gösterecektir. Hâkim karşısına çıkan olaylarda zorunluluk şartının gerçekleşip gerçekleşmediğini kendi vicdani kanaatine göre değerlendirecektir.

Yaşı küçük olan ve akli melekeleri gelişmemiş kişilerden kaçmak mümkünken bunun yapılmaması hallinde sorumluluk doğacaktır. [191]. Bu kişiler genel olarak korunmasız ve davranışlarını kontrol edemeyen kişilerdir. Bu kişilere karşı kaçma olanağı, eylemini bilinçli ve planlayarak yapan bir kişiye karşı daha mümkündür. Kaçma olanağı var olup da kaçmayan kişi ise meşru savunmadan yararlanma talebinde bulunamayacaktır[192].

2.3.2. Savunmanın Saldırana Yöneltilmesi

Savunmanın saldırgana karşı yapılmayıp başka birine karşı yapılması halinin Türk hukuk düzenince meşru savunma kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. ''*Saldırgandan dayak yiyen kişi, ona bir şey yapmayacağını anlayınca, eline geçirdiği taşı saldırganın yanında bulunan karısına atıp onu yaralaması saldırganın karısıyla ilgilenmesinden yararlanarak kaçmasında; savunma hareketi, saldırgan dışındaki bir kişiye*

[188]**Koca/Üzülmez,** s. 72.
[189]**Apaydın,** Meşru Savunma, s. 103.
[190]**Toroslu,** s.165.
[191] **Centel /Zafer /Çakmut,** s. 319.
[192] **Şahin,** s. 294.

karşı yöneltildiğinden meşru savunmadan söz edilemeyecektir''[193].

Saldırıyı kimin gerçekleştiğinin belli olması gerekir. Çünkü meşru savunma ancak saldırıyı kim gerçekleştirmişse ona karşı kullanılabilen bir hukuki kurumdur.[194]

Failin eyleminin meşru savunma kapsamında değerlendirilebilmesi için savunmanın bir saldırının sonucunda gerçekleşmiş olması ve saldırının kendisine karşı meydana gelmiş olması gerekir. Örneğin, kendisine bıçak çekerek kendisini yaralamaya çalışan A' ya karşı savunmada bulunması gerekirken, olay yerinde bulunan ve kendisine herhangi bir haksız eylemi bulunmayan B'ye karşı savunma niteliğinde bulunulması meşru savunma olarak kabul edilmez[195].

Savunma şeklinde gerçekleştirilen fiiller üçüncü kişilere ait haklara zarar vermişse, hata ve hedefte sapma hallerinin değerlendirilmesi gerekecektir. [196]

2.3.3. Savunma ile Saldırının Orantılı Olması

TCK'nın 25. maddesine göre; ''*savunmanın o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu''* şeklinde ifade edilmiştir. Kanun o andaki mevcut şartlara göre bir belirleme yapılmasını düzenlemiştir. [197]. Savunmanın saldırı ile orantılı olabilmesi için saldırıyı ortadan kaldırmaya yetecek düzeyde olması gerekir. Ancak bu şekilde kişi meşru savunmadan yararlanabilecektir. Somut olayın o anki şartlarına göre savunma hareketi saldırıyı defedecek ölçüde yapılmışsa savunmanın meşru olduğunu düşünmek gerekir.[198]

Saldırı ile savunma arasında somut olaya uygun şekilde bir denge ve oran olması gerekmektedir. Failin vasıtayı amacı doğrultusunda kullanmış olması halinde dengeyi var saymak gerekir[199]. Belirlenmesi gereken orantı, araçlar ile saldırıya maruz kalan hukuki değer bakımından değerlendirilerek incelenebilir[200]. Kullanılan aracın sadece mevcut saldırıyı defedecek şekilde ve ölçüde kullanılması gerekmektedir. Aracın bu doğrultuda kullanılıp kullanılmadığı ise saldıran ile savunan kişilerin fiziki durumları ve olayın

[193] **Demirbaş,** s. 292.
[194]**Özgenç,** s. 371.
[195]**Aldemir, Hüsnü,** Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu Yorumu, Ankara- 2007, s. 105.
[196]**Soyaslan,** s. 282.
[197] **Hafızoğulları, Zeki /Özen, Muharrem,** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019, s. 244.
[198]**Soyaslan,** s. 285.
[199] **Soyaslan,** s. 388.
[200] **Centel/ Zafer/Çakmut,** s. 320.

özellikleri göz önüne alınarak değerlendirilir[201].

Bazı saldırılar niteliği itibariyle meşru savunmaya uygun olmayabilir, Örneğin; sövme eylemine karşı meşru savunmada bulunulması. [202]

Saldırıya uğrayan hukuki değer ile savunulan hukuki değerin aynı nitelikte olmasının veya birbirinden farklı olmasının meşru savunma hakkının varlığı ve bu iki değer arasında orantılılık ilkesinin uygulanıp uygulanmayacağı açısından bir önemi yoktur. Dolayısıyla küçük bir çocuğun saldırısını, bağırmak veya bir tokat atmak suretiyle ya da ırza yönelik saldırıyı, saldırganı yaralamak suretiyle kaçmak mümkünken saldırganı öldürmek örneğinde orandan bahsetmek güçtür.[203]. Burada karşılıklı olarak menfaatlerin dengelenmesine başvurmak gerekir[204].

Savunmanın saldırıyı def edecek ölçüde olup olmadığının değerlendirilmesi yapılırken; savunma ile saldırı arasındaki orantının kesin surette belirlenmesi mümkün değildir. [205]

Saldırı ile savunma arasında orantılılığın olmadığı bazı hallerde fail haksız tahrik hükümlerinden yararlanabilir. Ancak Yargıtay'ın aksi yönde kararları da olmuştur. [206] Bu yöndeki kararlarda meşru savunma şartları tartışılmadan hâkimin hâksiz tahrik hükümlerini dikkate alarak dosyayı karara bağlaması hukuka aykırı bulunmuştur.

2.4. Üçüncü Kişi Yararına Meşru Savunma

Meşru savunma, kişinin saldırı karşısında sadece kendi haklarını savunması değil, başkasının haklarını savunması şeklinde de gerçekleşebilir. TCK'nın 25. maddesinden anlaşılacağı üzere, meşru savunmada bulunan kişinin sadece kendisi için değil, ayrıca üçüncü bir kimsenin saldırıya uğramış olması halinde de kullanılır. Kanunda ''*gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş ...''* sözcükleri ile bu husus açıklanmıştır. Burada kişinin kim olduğunun bir önemi yoktur. Üçüncü şahıs ile savunmada bulunan arasında bir yakınlık olması da gerekmemektedir. Örneğin; ormanda piknik yaparken, tanımadıkları bir kadına cinsel saldırıda bulunulduğunu gören avcılar saldırıya son vermek

[201] **Centel/Zafer/Çakmut,** s. 320.
[202]**Özgenç,** s. 370.
[203] **Demirbaş,** s. 292.
[204] **Toroslu,** s. 168.
[205]**Soyaslan,** s. 284.
[206] Yargıtay 4. Ceza Dairesi, 2015/38353 K.

için faili yaralamışsa meşru savunmadan yararlanır[207].

Üçüncü kişilere yönelik saldırılara karşı yapılan savunmaların hukuka uygun kabul edilerek cezalandırılmamasının hukuki esasının toplumsal dayanışma duygusu olduğu genel olarak kabul edilmektedir[208]. Gerçekten de bu davranışın hukuka uygun olduğunun mevzuatta yer almasının başlıca sebebi, bir saldırı ile karşı karşıya kalmış bir kişiye onun kim olduğu bilinmese bile yardım edilmesi gerektiği düşüncesinden kaynaklanan toplumsal dayanışma duygusudur. Hukuk düzenleri kişide mevcut olan dayanışma duygusunu ve hemcinslerini koruma isteğini dikkate almamazlık edemez. Bu durum kabul edilmese bile kişiler haksız saldırıya uğramış insanı bu haksız saldırıdan kurtarmaya devam edecektir[209]. Bu doğrultuda örneğin, bir kimsenin dayak yediğini gören kimse, saldırganı zor kullanarak etkisiz kılacak olursa, meşru savunma devreye girer[210].

Dikkat edilmesi gereken başka bir husus; saldıran kişi ile üçüncü şahıs olarak ifade edilen kişinin bazı olaylarda aynı kişi olabileceği halidir. Böyle bir durumda yine o kişiyi kendisine vermek istediği zarardan alıkoymak meşru savunma kapsamında ele alınacak ve değerlendirilecektir. Elindeki bıçakla kendisini yaralayan kişi örneğinde olduğu gibi kendi hakkına bizzat zarar veren şahsa karşı da meşru savunmada bulunulabilir[211].

Serbestçe tasarruf hakkımızın olduğu konularda gerçekleşecek saldırıya verdiğimiz izin eylemin haksız olma özelliğini ortadan kaldıracağından meşru savunmadan bahsedilemez. [212]. Üçüncü kişinin kendisine yönelik fiile rıza göstermesi bu fiili, saldırı olmaktan çıkarır. Bu tür durumlarda üçüncü şahsa karşı meşru savunmadan bahsedilemez. Örneğin; bir kimsenin dayanıklılığını göstermek için arkadaşından karnına yumruk atmasını istemesi gibi[213]. Ancak yaşama hakkı gibi kişinin üzerinde tasarruf etme yetkisi bulunmayan bir hak söz konusu ise bu durumda kişinin razı olması önem taşımayacaktır[214].

2.5. Meşru Savunma Hakkının Kullanımının Verilecek Yaptırıma Etkisi

Kişi eylemini meşru savunma kapsamında değerlendirilebilecek bir şekilde gerçekleştirmişse cezalandırılmayacaktır. Saldırıyı ortadan kaldırmak için orantılı bir

[207] **Ercan,** s. 83.
[208] **Apaydın,** Mukayeseli Hukukta Meşru Savunma, s.131.
[209] **Özen,** s. 134.
[210] **Parlar,** s. 27.
[211] **Apaydın,** Mukayeseli Hukukta Meşru Savunma, s. 132.
[212] **Zafer, Hamide,** Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul-2010, s. 225.
[213] **Demirbaş,** s. 293.
[214] **Centel/Zafer/Çakmut,** s. 322.

şekilde güç kullanan kişi hukuka uygunluk nedeni olarak kabul gören meşru savunma hükümleri gereğince ceza almaktan kurtulmuş olacaktır. Savunmada bulunacak kişi, yeterince dikkatli davranmamışsa, yani ölçü konusunda hassasiyet göstermemişse taksirle sınırın aşılması söz konusu olur. [215]

Meşru savunmanın varlığı halinde eylem hukuka uygun olarak kabul görecektir. Bir eylemin hukuka uygun olması demek o eylemin sadece ceza kanunu bakımından değil tüm hukuk dalları yönünden hukuka uygun olması anlamına gelir. Örneğin meşru savunma halinde adam öldürme var ise, ölenin yakınları sanıktan tazminat da isteyemezler. Tüm hukuk dalları bakımından yapılan eyle hukuka uygun hale gelir ve bu hukuk alanları açısından hukuki sorumluluk doğmaz[216].

Kara Avrupası ceza kanunlarından birçoğuna kaynaklık etmiş olan 1791 tarihli Fransız Ceza Kanunu, 1789 Fransız İhtilalinin etkisi ile meşru savunmayı sınırlı bazı hallere özgülenmiş bir hak olarak kabul etmiş ve bu kanunun 5. maddesinde *''bir kimse meşru savunma halinde adam öldürdüğü takdirde bir suç mevcut değildir, failine ceza verilemez ve hatta hiçbir maddi tazminata da mahkum edilemez''* denilmiştir[217]

Hukuka uygunluk nedenleri fiilin hukuka aykırı olmasını önleyen ve dolayısıyla onun hukuka uygun bir fiil olarak ortaya çıkmasını sağlayan nedenler olarak tanımlanırken; kusurluluğu ortadan kaldıran nedenler suçun oluşumunu değil, faile ceza verilmesine etki eden nedenlerdir[218].

Ceza hukuku bakımından konu ele alındığında kusurluluğu kaldıran nedenlerle, hukuka uygunluk nedenleri arasında farklılık yoktur; ancak kusuru bulunmadığı için cezalandırılmayan bu kişiye diğer hukuk alanları bakımından yaptırım uygulanmayacağına garanti verilemez. Zira bu durumda fiil haksızlık niteliğini korumaya devam etmektedir.

Meşru savunmada üstün olan hak saldırıya uğrayan haktır ve saldırıya karşı kendisini savunan cezalandırılmaz[219].

Meşru savunmanın bir hukuka uygunluk nedeni sayılmasının en önemli nedeni, her canlı tarafından saldırıya gösterilen doğal tepkidir[220]. Saldırıya uğrayan tarafın kendisini

[215] **Soyaslan,** s. 286.
[216] https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=9101, e.t. 13/12/2020.
[217] **Gözübüyük,** s. 589.
[218] **Apaydın,** Meşru Savunma**,** s. 36.
[219] **Centel/ Zafer/ Çakmut,** s. 312.
[220] **Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa Ruhan,** Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara- 2014, s. 211.

savunmamasını ve yaşadığı saldırıya seyirci kalmasını ondan bekleyemeyeceğimiz için bu kişinin en doğal tepkisi olan saldırıya orantılı bir şekilde karşılık verme fiilini herhangi bir cezai yaptırıma bağlamamak isabetli bir düzenlemedir. Hukuk düzeni hakkın saldırıya uğramasına izin vermeyecektir, hukuk esasen haksızlığı yenmeyi amaçlar. [221].

Meşru savunma şahıslara ait hakların korunmasının ciddi şartlar altında devlet olgusuna ilişkin saldırılar da dahil olmak üzere şahıslara tanınmış olduğunu ifade eder.[222]. Böylelikle saldırıya uğrayan bir kişi kendisini nasıl bir akıbetin beklediği tereddüdüne kapılmadan hakkına yapılan haksız saldırıyı kendisinden uzaklaştırma yolunda bir tutum izleyebilecektir.

Borçlar Kanunu'nun (BK) 64. maddesine göre, haklı savunmada bulunan, zarardan sorumlu tutulamayacaktır. Ancak hâkim, önüne gelen olayın somut verilerine göre, açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korunmak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin bu zararı giderim yükümlülüğünü hakkaniyete göre belirleyecektir. Yine aynı maddenin devamında belirtildiği gibi, hakkını kendi gücüyle korumak zorunda kalan kişi, sorumlu tutulamayacaktır.

2.6. Meşru Savunma Hakkında Sınırın Aşılması

Meşru savunma hakkında sınırın aşılması meselesi TCK'nın 27. maddesinde düzenlenmektedir.

Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise fail cezalandırılmayacağına dair Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar vardır. [223] Bu yöndeki kararlarda kişinin saldırıya uğraması sebebiyle bir korku, telaş ve heyecanın içine düşmesi ve bu sebeple davranışlarını yönlendirme yeteneğinde ciddi anlamda bir azalma meydana gelmesi nedeniyle oluşan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda bu kişi cezalandırılmayacaktır.

Her hukuka uygunluk nedeni, hukuken kendisine tanınan izin sınırları içinde kalmak koşuluyla, kişiye, bir başka kişinin hukuksal değerlerine hukuka uygun bir zeminde müdahale etme imkânı tanır[224]. Ancak bu imkânın kullanılması sırasında sınırın aşılması

[221] **Güzeloğlu, Turan,** Kolluğun Kuvvet ve Silah Kullanma Yetkisi Kolluğun Orantısız Güç Kullanma Sorunu, Ankara-2008, s. 24.
[222] **Koca/Üzülmez,** s. 281.
[223] Yargıtay Ceza Genel Kurul Kararı 2012/1-1286 E., 2012/1-1286 K., Tarih: 28.05.2013.
[224] **Ersan, Aykut,** Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması, İstanbul-2013, s. 64.

durumunda kişinin sorumluluğunun doğması mümkün olabilmektedir. Zira gerçekleştirilen bu eylemle kanunun şahsa tanıdığı izin sınırı aşılmaktadır. Örneğin, bir polisin kolluğun silah kullanma yetkisi bağlamında kaçan şüpheliyi yakalama amacı taşıyan tarzda silah kullanımı hukuka uygun addedilebilecekken, kişiyi yakalama amacını aşan tarzda silah kullanımı, söz konusu hukuka uygunluk nedeninde sınırın aşılması sonucunu doğuracaktır[225].

Meşru savunma hakkının sınırlarını aşan failin fiili artık hukuka uygunluk nedeni olan meşru savunma kapsamında değerlendirilemeyeceğinden failin tipik eylemi hukuka aykırı olma vasfını koruyacaktır[226].

765 s. TCK'da meşru savunma halinde sadece sınırın kasten aşılması hali düzenlenmekte olup meşru savunmada sınırın mücbir sebeple (mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaşla) aşılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktaydı[227].

TCK'nın 27. maddesinin ilk fıkrasına bakıldığında, sınır kasten aşılıyorsa fail bu fıkrada yer alan ceza indiriminden yararlanamayacaktır. Zira meşru savunmada savunma, savunma sınırları içinde kaldığı sürece meşrudur, savunmada bulunma zorunluluğunun ötesine giden hareketleri meşru savunma olarak kabul etmek mümkün değildir[228].

Maddenin içeriğine bakıldığında, öncelikle cezai sorumluluğu ortadan kaldıran bir sebebin varlığı gerekmektedir. Sonrasında sınırın taksirle aşılıp aşılmadığı hususu ele alınmalıdır. Sınırın kastla aşılmış olması durumunda zaten 27. maddenin uygulanamayacağı ve failin işlemiş olduğu eylemden sorumlu olacağı açıktır. Burada failin işlediği eylemin kanundaki karşılığı her ne ise fail bu ceza ile karşı karşıya gelecektir.

Sınırın kasten aşılıp aşılmadığı belirlenirken, somut olayın özelliklerinin ve failin o anda içinde bulunduğu ruh durumunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir[229]. Ancak fail sınırı taksirle aşıyorsa, yani dikkatsizlik ve tedbirsizlik nedeniyle istemediği sonucu meydana getiriyorsa bu durumda bu eylemin taksirli halinin kanunda cezai bir yaptırıma tabi kılınıp kılınmadığına bakmak, yani eylemin tipikliğinin araştırılması gerekmektedir. Eğer bu eylem sadece kasten işlendiğinde cezaya çarptırılabilen bir eylem ise, bu durumda kişiye ceza verilmesi yoluna gidilmeyecektir. Ancak fail fiilinin hukuki sonuçlarından (sınırı

[225] **Özgenç,** s. 396.
[226] **Apaydın,** s. 286.
[227] **Parlar, Ali / Hatipoğlu, Muzaffer,** Açıklamalı ve Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara- 2008, s. 529.
[228] **Özen,** s. 156.
[229] **Parlar / Hatipoğlu,** s. 533.

aşarak mala zarar veren fail zararın tazmininden) sorumlu tutulabilecektir[230]. Ancak araç bakımından değil de amaç bakımından sınırın aşılması söz konusu ise, bu durumda eylem meşru savunma kapsamında ele alınmayacaktır.

TCK'nın 27. maddenin ikinci fıkrasına bakıldığında meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmeyeceği de düzenlenmiştir. Yargıtay' a göre, bu fıkra hukuka uygunluk nedenleri arasında sadece meşru savunma için öngörülmüş özel bir düzenlemedir[231].

TCK m. 27/2'nin uygulanabilmesi için evvela kişinin meşru savunma içerisinde iken eyleminin devamında meşru savunma için çizilmiş sınırın aşılmış olması gerekmektedir. Burada fail içinde bulunduğu psikolojik halin etkisiyle yani heyecan, korku ve telaş nedeniyle davranışlarını kontrol edememektedir. Davranışlarını kontrol edemeyen bu fail, meydana gelen sonuca kastı ile sebep olmadığından cezalandırılmayacaktır.

Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise fail cezalandırılmayacağına yukarıda bahsetmiştik. Bunla ilgili olarak Yargıtay'ın vermiş olduğu bir kararda; kişinin saldırıya uğraması sebebiyle bir korku, telaş ve heyecanın içine düşmesi ve bu sebeple davranışlarını yönlendirme yeteneğinde ciddi anlamda bir azalma meydana gelmesi nedeniyle oluşan meşru savunmada sınırın aşılması durumunda bu kişi cezalandırılmayacaktır. [232]

Yargıtay'ın meşru savunmada sınırın aşılması kurumu ile ilgili vermiş olduğu bir diğer kararda da failin, meşru savunmada sınırı mazur görülebilir korku, panik ve heyecanla aştığı kabul edilerek hakkında TCK m.27/2 uygulanması uygun görülmüştür. [233] Aynı kurum ile ilgili olarak TCK 27/2 'deki şartların gerçekleşmiş olduğunu düşünen Yargıtay; 5237 sayılı Yasa'nın 27/2. maddesi uyarınca ceza verilmesine yer olmadığı kararı yerine, mahkumiyet kararı verilmesini bozma sebebi olarak görmüştür.[234].

Meşru savunmaya konu olan saldırının ihmal suretiyle de işlenebileceğini kabul etmek gerekir. Buna yönelik olarak Yargıtay vermiş olduğu bir kararda konut dokunulmazlığını ihlâl şeklinde gerçekleşen ihmali şekilde işlenen eylem üzerinden meşru savunma halinin uygulanabileceğini kabul etmiştir.[235] Böylelikle Yargıtay, meşru savunma hükümlerinin

[230] **Parlar,** s. 107.
[231] Yargıtay Ceza G.K. 2014/3- 815 E., 2015/71 sayılı K.
[232] Yargıtay Ceza Genel Kurul Kararı 2012/1-1286 E., 2012/1-1286 K., Tarih: 28.05.2013.
[233] Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2008/37 K.
[234] Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 2007/5329 E. , 2008/1382 K.
[235] Yargıtay 1. Ceza Dairesi, 2007/5329 E. , 2008/1382 K.

ihmali hareketle işlenen eylem için de geçerli olabileceğini ortaya koymuştur.

Sanığın, karşılaştığı saldırının etkisiyle içine düştüğü psikolojik durum karşısında heyecanlanması, korkuya kapılması ve paniklemesi ile meşru savunmada sınırı aşmış bulunması hali söz konusudur. Faile ceza verilmemesi için failin mazur görülebilecek bir heyecan, korku ve telaşa kapılarak bu mücbir sebebin etkisiyle saldırı karşısında gereğinden fazla ve sınırı aşıcı bir karşı koymada farkında olmadan, saldırıyı savuşturmaya yetecekten daha fazla zarar vermesi hali söz konusudur[236]. Böylece mücbir sebep nedeniyle sınırı aşan kişi sınırı aşmamış gibi işlem görmektedir[237].

Failin olay sırasındaki psikolojik durumunun ceza verilmemesine sebep oluşturmasında dikkate alınan mevzuat Alman Ceza Kanunu'dur. Alman Ceza Kanunu m. 33'e göre; telaş ve korkuyla meşru savunmada zorunluluk sınırını aşmış olmak cezalandırılmayacaktır.[238]. Dolayısıyla bu gibi olaylarda belirleyici olan şey, saldırının kişinin psikolojik durumuyla ilgili olup olmadığı meselesidir. Hâkim önündeki olayın şartlarını ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek sanığın olay sırasındaki ruhsal durumunu irdelemelidir. Yargıtay da vermiş olduğu kararlarda bu hususa oldukça dikkat etmektedir. Olayda korku, panik ve heyecanla sınırın aşılmış olup olmadığına bakarak 27/2. maddenin şartlarının oluşup oluşmadığına bakmaktadır. [239].

[236] **Parlar,** s. 108.
[237] **Özen,** s. 158.
[238] **Özen,** s. 159.
[239] Yargıtay Ceza GK 2013/1-26 E. , 2013/150 K.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEŞRU SAVUNMANIN DİĞER KURUMLARLA İLİŞKİSİ VE MUHAKEME

3.1. Meşru Savunmanın Diğer Hukuka Uygunluk Nedenleriyle İlişkisi

Ceza hukukunda bazı sebeplerin varlığı halinde fiilin hukuka aykırılığı ortadan kalkmakta ve fiil hukuka uygun bir hale gelmektedir. Hukuka aykırı olarak belirlenmiş fiilleri sadece ceza kanunu kapsamında ele alıp değerlendirmek doğru olmayacaktır. Bu fiil ceza kanununa aykırı olmakla birlikte aslında tüm hukuk düzenine de aykırı bir fiil olarak gündeme gelir. Hukuka uygunluk sebepleri ise fiili hukuka uygun bir hale getirmektedir ve bu sebepler fiil meydana gelirken varlığı söz konusu olan sebeplerdir. Fiil meydana geldikten sonra ortaya çıkan sebepler fiili hukuka uygun bir şekle büründüremeyecektir[240].

5237 sayılı TCK'da hukuka uygunluk sebepleri Kanunun 24 ile 26. maddeleri arasında *''Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler''* başlığı altında düzenlenmektedir. TCK'da yer alan hukuka uygunluk nedenlerine baktığımızda karşımıza; kanun hükmünü icra, yetkili merciin emrini ifa, meşru savunma, zorunluluk hali, hakkın kullanılması, ilgilinin rızası halleri çıkmaktadır[241].

Amirin emrini ifa meselesini sonraki başlıklarda açıklayacağımız için bu kısımda diğer hukuka uygunluk sebeplerinin yine bir hukuka uygunluk sebebi olan meşru savunma hali ile ilişkisinden bahsedeceğiz:

3.1.1. Kanun Hükmünü İcra ile Meşru Savunma İlişkisi

5237 sayılı TCK/24'e bakıldığında kanun hükmünü yerine getiren kimsenin ceza almayacağı düzenlemesi ile karşılaşılır. Kanunun, bazı özelliklere sahip kişilere bazı davranışlarda bulunma yetkisi vermesi haline kanunun hükmünü yerine getirme denir[242]. Dolayısıyla bir konuda kanunen hak ve yetkiyle donatılmış kişilerce kanuna uygun olarak meydana getirilen eylemin hukuka aykırılığı söz konusu olmayacaktır.

---

[240] **Keçelioğlu**, s.302.
[241] **Dursun, Selman/ Bozbayındır, Ali Emrah,** *''Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Manevi Unsurları Meselesi'',* İÜHFM C. LXXIII, S.1., s.63-90.
[242] **Aldemir, Hüsnü,** Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu Yorumu, Ankara- 2005, s. 100.

Hukuk düzeni, aynı konuda bir yandan emir ya da izin verirken öte yandan onu yasaklamayacağı, yani çelişkiye düşemeyeceği için görevin ifası, bir hukuka uygunluk nedenidir[243]. Bu durum *"hukuk düzeninin kendisiyle çelişkiye düşmezliği"* ilkesinin tipik bir ifadesini de oluşturmaktadır[244].

Burada kanunun yetkili kıldığı kişinin kanunen yetkili kılındığı eylemi kanun hükmüne uygun olarak yerine getirmesi gerekir. Kanun olarak bahsedilen kavramın aslında tüm hukuk düzenini ifade ettiği açıktır. Dolayısıyla tüm hukuk düzeni açısından bu hukuka uygunluk sebebinin ele alınıp değerlendirilmesi gerekecektir[245].

Meşru savunma halinde fiili hukuka uygun kılınan kişi saldırıya maruz kalan kişi veya üçüncü kişi lehine meşru savunmada bulunan kişi iken kanun hükmünü yerine getirmede kanunun emrini yerine getirecek kişidir[246].

Bazen kanunen yetkili kılınmış kişiler kanunun emrini icra ederken kendilerine yönelik saldırılara karşı saldırıyı defetmek suretiyle meşru savunma halinden yararlanabilirler. Örneğin, dur ihtarına uymayan kişinin silahını çekerek kolluğa ateş etmesi olayında kolluk görevlisinin meşru savunma hakkını kullanabileceği bir pozisyon meydana gelmiştir[247].

Kanun hükmünü icra fiilinin gerçekleşmesi için adından da anlaşılacağı üzere bir hukuk kuralınca ilgili kişiye bir ödev yüklenmesi gerekmektedir. Meşru savunma halinde de kanunen cevaz verilmesi gerekir. Ancak kanun tarafından bu bir görev ya da ödev olarak saldırıya uğrayan şahsa yüklenmemektedir. Meşru savunmada sadece kanunun hükmünün bulunması yeterli olmamaktadır, ayrıca haksız bir saldırının doğurduğu filhal mevcut bir tehlikeye karşı kanunda belirtilen hakları savunma zorunluluğu bulunmalıdır[248].

3.1.2. Hakkın kullanılması ile Meşru Savunma İlişkisi

TCK 26/1'de *''Hakkını kullanan kişiye ceza verilmeyeceği''* düzenlenmiştir. Bu fıkradan anlaşılacağı üzere, kendisine tanınmış hakkı kullanan kişi bu yüzden cezalandırılmayacaktır. Zaten bu hukuka olan güveni bir hayli zedeleyecektir. Çünkü hukuk

[243] **Ercan,** s. 83.
[244] **Apaydın,** Meşru Savunma, s. 167.
[245] Detaylı bilgi için bkz. **Şahin,** s. 286-287.
[246] **Apaydın,** Meşru Savunma, s. 169.
[247] Detaylı bilgi için bkz. **Apaydın,** Meşru Savunma, s.166- 172.
[248] **Özen,** s. 177.

düzeni, kendi içinde çelişkiye düşmüş olur ve hukuka olan güven sarsılır[249].

Hukuk tarafından bazı hakların kullanılması konusunda kişilere haklar tanınmışsa artık bu hakların kullanılması ile ilgili hukuka aykırılık değerlendirilmesinde bulunulamayacaktır.[250].

Zilyet, rızası hilafına kendisine ait olan eşyaya el konulduğunda zilyetliğini koruyucu davranışlar gösterebilir; ancak ölçüyü aşar şekilde kuvvet kullanmak zilyedi haklı çıkarmayacaktır.[251].

Normal şartlarda kuvvet kullanılması hukuk düzeni açısından cevaz verilen bir hal değilken, kişinin hakkını koruyacak olması nedeniyle ve tabi durumun haklı göstermediği derecede olmamak üzere kuvvet kullanması hakkın kullanılması çerçevesinde ele alınıp fiili hukuka uygun hale getirmiştir.

Hakkın kaynağını, hukuk normları, bir işlem ve hatta örf ve adet oluşturabilir[252]. Bu başlık altında hak kavramını açıklayacak olursak; hak, hukuk dilinde *"talep", "iddia", "yetki", "izinli olma durumu", "izin", "ruhsat"* anlamlarına gelecek şekilde kullanılmaktadır[253].

Hakkın kullanılmasının hukuka uygunluk nedeni olarak kabul görebilmesi için bazı şartların varlığı gereklidir. Bunlardan ilki, hukuken düzenlenmiş veya cevaz verilen bir hakkın mevcut olması gerekmektedir.

Hukuk aleminde yer bulamayan bir müessesenin hak olarak düşünülerek kullanılması halinde, hukuka uygun bir sonuç elde etmeye niyetlenmek mümkün değildir. Bir hakkın mevcudiyeti yanında bu hakkı kullanacak birinin varlığı da ikinci şarttır. Hakkın bizzat bu kişi tarafından kullanılması gerekmektedir.

Hakkın kullanımının bir merciin veya makamın müdahalesini gerektirdiği hallerde bu merci ve makama başvurulmadan hakkın kullanılması, bir hukuka uygunluk nedeni oluşturmaz[254]. Bir başka şart, hakkın ilgili mevzuatça konulmuş sınırlar içerisinde

[249] **Zafer,** s.233.
[250] **Koca/ Üzülmez,** s.277.
[251] **Birtek, Fatih,** Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Ankara, 2016, S.235.
[252] **Koca/ Üzülmez,** s. 277.
[253] **Ernest Hirş,** Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri, Güncel Dile Uyarlanan: Selçuk Baran Veziroğlu, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2001, s. 101.
[254] **Zafer,** s.233.

kullanılmış olmasıdır. Eğer somut olayda, hakkın sınırları aşılırsa, hukuka uygunluk sebebi ortadan kalkmış olacaktır[255]. Son şart ise, hakkın kullanılması ile meydana gelen fiil arasında nedensellik bağı bulunması gerektiğidir. Fiilin meydana gelmesinin kaynağının söz konusu hakkın kullanılması olmalıdır.

3.1.3. İlgilinin Rızası ile Meşru Savunma İlişkisi

İlgilinin rızası meselesi 765 sayılı TCK'da düzenlenmemişken, 5237 sayılı TCK'da m. 26/2'de açıkça hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenmiştir.

Rıza, hak sahibinin sahibi olduğu hukuki değeri ceza normunun korumasından çıkarmaktadır[256]. Rızanın hukuka uygunluk sebebi olarak kabul görebilmesi için şahsın kendisi üzerinde tasarrufta bulunabileceği bir hakla ilgili olması gerekir. Kişinin bu hakla ilgili olarak rıza açıklamaya ehil olması gerekir[257].

Mağdurun gerçek kişi değil de amme olması halinde rızanın varlığı suçun oluşmasını engellemeyecektir. Örneğin, uluslararası suçlar, topluma ve devlete karşı suçlarda ilgilinin rızası bir hukuka uygunluk nedeni değildir[258]. Dolayısıyla rıza açıklayacak tarafın gerçek kişi olması gerekmektedir.

Rıza açıkça açıklanabileceği gibi zımni olarak açıklanan rıza da kabul görecektir. Meşru savunma halinde de saldırıyı meydana getiren tarafın gerçek kişi olması gerekmektedir.

TCK *''mağdurun rızası''* ifadesini değil *''ilgilinin rızası''* ifadesini kullanmayı daha uygun bulmuştur. Rıza, fiili baştan itibaren hukuka uygun hale getirdiği için ortada bir suç yoktur, suç olmayınca da mağduriyet olmayacağından isabetli olarak *''ilgilinin rızası''* ibaresine yer verilmiştir[259].

Günümüzde kişilerin kendi iradesiyle belirleyebileceği ve tasarrufta bulunabileceği hukuki alan giderek daralmaktadır. Bunun yanı sıra devletin ve toplumun tasarruf alanı, toplum ve devlet yararını ilgilendiren saha giderek genişlemektedir. Bu yüzden Roma Hukuku'nun ''*rıza gösterene karşı suç işlenmez*'' (volenti non fit injuria) kuralı bugün artık

---

[255] **Apaydın,** Meşru Savunma, s.178.
[256] **Koparan, Mehmet Reşat,** *''TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler''*, TBB Dergisi, S. 64, 2006, s. 348.
[257] **Akyazan, Ahmet Emrah,** *''5237 Sayılı TCK'da Hukuka Uygunluk Sebepleri''*, Ankara Barosu Dergisi, 2006-1, s. 89.
[258] **Ercan,** s.85.
[259] **Artuk/ Gökçen/ Yenidünya,** s. 464.

önemini kaybetmiştir[260].

Rıza gösterme yetkisi, bir suç işlendiğinde onun mağduru olacak kişiye ait olup, suçun mağduru birden fazla ise hepsinin rızası gereklidir[261].

Kanun koyucunun bazı suç tipleri bakımından rızayı tipiklikte yer alan bir unsur olarak düzenlemesi halinde rıza, bir hukuka uygunluk sebebi değildir[262]. Rızanın kanun maddesinin içeriğinde belirtilmiş, bizzat suçun oluşması için gerekli olduğu düzenlenmiş bir unsur olmaması gerekmektedir.

Kanunen isnat yeteneğine sahip olmayanların rızası geçerli olmayacaktır.[263]. Örneğin, Türk hukukunda, kişinin yaşama hakkı üzerinde tasarruf etmesi ve bu hakkına yönelik saldırılara rıza göstermesi kabul edilmemektedir[264]. Meşru savunmada haksız saldırıda bulunan kişilerin eylemine karşı zarar gören ya da zarar görmesi muhakkak olan kişinin meşru savunmada bulunabileceğini yukarıda açıklamıştık.

Rıza fiilin meydana gelmesinden önce ileri sürülebileceği gibi fiilin işlenmesi sırasında da ileri sürülmüş olabilir. Ancak fiilin işlenip tamamlanmasından sonra gösterilecek rıza geçerli bir rıza olmaktan çıkacaktır. Meşru savunma hali de fiilin meydan geldiği sırada söz konusu olmalıdır. Saldırının tamamlanmasından sonra ya da henüz saldırı meydana gelmeden önce haksız saldırıya uğrayan tarafça gösterilen tepki meşru savunma kapsamında değerlendirilemez.

3.2. Meşru Savunmanın Kusurluluğu Etkileyen Sebeplerle İlişkisi

3.2.1. Zorunluluk Hali ile Meşru Savunma İlişkisi

Zorunluluk hali TCK 25/2'de düzenlenmiştir.

TCK m. 25/1' den anlaşıldığına göre, zorunluluk hali; meşru savunmadan farklı olarak tehlikeyi meydana getiren kişi dışında bu tehlike ile hiç alakası olmayan başka bir üçüncü şahsa karşı yöneltilmektedir. Ayrıca dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, zorunluluk halinde meşru savunmadaki gibi haksız bir saldırının aranmadığıdır. Zorunluluk halinde mevcut bir tehlike olmalıdır ve bu tehlikenin bulunması yeterlidir; söz konusu tehlikenin

[260] **Artuk/Gökçen/ Yenidünya,** s. 465.
[261] **Ercan,** s. 85.
[262] **Birtek,** s.237.
[263] **Hafızoğulları /Özen,** s. 252.
[264] **Zafer,** s. 239.

haksız olması ise gerekmemektedir[265].

Yukarıda meşru savunma için insandan kaynaklı saldırının varlığının arandığından bahsetmiştik. Bu kıstas, zorunluluk hali ile meşru savunmadan ayrılan bir başka yönünü ortaya koymaktadır. Zorunluluk halinde ise böyle bir şart aranmamaktadır. Zorunluluk halinde ise meydana gelen tehlike hakkında insan ya da insan dışı bir canlıdan kaynaklı olması gerektiği gibi bir ölçüt belirlenmemiştir. İnsan aracılığıyla yönlendirilen hayvanların saldırılarında ise, hangi durumun devreye gireceği biraz belirsizleşmektedir. Dağda saldıran bir ayıdan kaynaklanan tehlike ile bir insan tarafından hasmının üzerine saldırtılan köpek arasında ciddi bir fark vardır[266]. Kanaatimizce burada her ne kadar saldırıda kullanılan araç bir hayvan olsa da buna sebep olan bir insan eylemi (kişinin üzerine salması vb.) olduğundan burada meşru savunma halinin varlığı kabul edilip o şekilde bir karara varılmalıdır.

Zorunluluk halinde failin fiili suç olma özelliğini koruyacaktır; ancak şu var ki, TCK'nın bu kurumu düzenleyen 25/2 fıkrasına göre, faile zorunluluk halinin varlığına kanaat edildiği takdirde ceza verilmeyecektir. Yargıtay kararında da geçtiği üzere; zorunluluk halinde kaldığı için bir evin kapısını kırıp içine giren kişinin eylemi, konut dokunulmazlığını ihlal ve zarar verme suçlarından ceza almaz ancak kişi kırdığı kapının bedelini ödemek zorunda kalır[267].

Zorunluluk hali ile meşru savunmayı ayıran bir başka husus, zorunluluk halinde kişinin tehlikeye kendiliğinden ortam hazırlamaması gerektiğidir. Meşru savunmada kişinin haksız saldırıya kendisinin sebep olması durumunda saldırı karşısında haklarını korumasından vazgeçmesinden beklenemeyeceğini yukarıda belirtmiştik. Burada akla taksirli bir harekette bulunan kişinin zorunluluk halinden yararlanılmasını gerektirip gerektirmeyeceği düşüncesi gelebilir. Örneğin, bir evin yanmasına taksirle neden olan kimse, yangından kurtulmak hususunda zorunluluk halinde kabul edilir[268]. Zira burada fail ya da tehlikeye sebep olan kişi yangın sonucunun gerçekleşmesini istemiş olamaz. Dolayısıyla bu sonuçtan sorumlu tutup kendisini koruma altına almasını beklememek insani bir yöntem olmayacaktır.

TCK'nın 25/2'de zorunluluk hali için var olması gereken tehlikenin ''*ağır ve muhakkak*'' olmasından bahsedilmiştir. Tehlikenin ağır ve muhakkak olmasından maksat,

[265] **Özen,** s. 168.
[266] **Gökçen,** s. 245.
[267] Yargıtay, 1. CD, 2007/6258 E., 2007/9115 K.
[268] **Parlar,** s. 32

tehlikenin ve meydana getireceği zararın ağır olması ve derhal korunma hareketi yapılmadığı takdirde tehlikenin bir hakka zarar verebilme ihtimalinin büyük olmasıdır[269]. Zorunluluk halinde tehlikenin ağır ve muhakkak olma şartı aranırken meşru savunma halinde saldırının haksız bir saldırı olması yeterlidir, ağır ya da muhakkak olması gibi bir şart aranmamaktadır. Zor durumda kalma halinde, tehlikeyi meydana getirmemiş üçüncü bir kişiye yönelmektedir. [270].

Meşru savunmaya karşı meşru savunma olmayacağı halde zorunluluk haline karşı zorunluluk hali mümkündür[271]. Buradan anlamamız gereken şey, zorunluluk halinde failin kendisi üzerinde söz konusu olan tehlikeyi defetmek için başka birini zorda bırakıyor olmasıdır. Örneğin, bir binada yangın çıkması üzerine oradan kaçarken kalabalık arasında birini çiğneyen kişi, zorunluluk halinde bulunduğu gibi, çiğnenmek tehlikesi ile karşılaşan kişi de zorunluluk halindedir[272].

Zorunluluk halinde fail son çare olarak bir üçüncü kişinin zararına hareket etmelidir. Failin başka bir seçeneğe sahip olduğu, yani başka bir yola başvurarak saldırıyı önleyebileceği hallerde bu zorunluluk gerçekleşmemiştir[273]. Kaçma konusunda meşru savunmayla ilgili olarak kişiye bir yükümlülük yüklenemeyeceği kabul edilmekteyken[274] zorunluluk halinde fail son durumda bu yola başvurmalıdır. Yani fail kaçabiliyorsa kaçmalı ve bir üçüncü şahsa zarar verme yolunu tercih etmemelidir.

Bu kısımda şunu da ifade etmek gerekir ki meşru savunmanın bir hukuka uygunluk sebebi olduğu doktrinde hemen hemen herkesçe kabul gören bir bilgi olmasına karşın, zorunluluk hali için hukuka uygunluk sebebi olmayıp kusurluluğu ortadan kaldıran sebep olduğunu ifade eden yazarlar mevcuttur.

Meşru savunma durumunda herhangi bir tazminat yükümlülüğü söz konusu değildir, ancak zorunluluk halinde bir zarar karşılaması vardır[275]. Borçlar Kanunu'nun 49 ve devamındaki maddelere göre zarar veren hakkaniyet gereği zararını tazmin etmek zorunda kalacaktır. Burada tazminat miktarı hâkim tarafından hakkaniyete uygun bir şekilde tespit edilecektir.

[269] **Aldemir,** s. 107.
[270] **İçel,** s. 349
[271] **Apaydın,** Meşru Savunma, s. 160.
[272] **Apaydın,** Meşru Savunma, s. 160.
[273] **Toroslu,** s. 165.
[274] **Taner,** s. 245.
[275] **Soyaslan,** s. 286.

Bizim de katıldığımız *Hakeri*'nin görüşüne göre, zorunluluk hali Türk öğretisinin klasik sistematiğinde bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilse de, 5237 sayılı TCK'nın gerekçesinde de belirtildiği üzere, zorunluluk halinin kusurluluğu ortadan kaldıran bir sebep olarak kabulü gerekmektedir[276].

3.2.2. Amirin Emrini İfa ile Meşru Savunma İlişkisi

Meşru savunmada haksız bir saldırıya maruz kalan kişinin zaruret nedeniyle işlediği fiil, kanunda öngörülen şartların varlığı halinde meşru kabul edilmektedir; ancak amirin emrini yerine getirmede ortada haksız bir saldırı ve bu saldırıyı uzaklaştırma durumu söz konusu değildir[277].

Her hukuk devletinde olduğu gibi ülkemizde de görevin hukuki bir dayanağının olması, yani Anayasaya dayalı olarak çıkartılan kanun, tüzük veya yönetmeliklerde bulunması veya belirlediği sınırlar içinde yetkili olanlara, "*emir*" olarak verilmesi gerekmektedir[278].

Amirin emrini yerine getirmede yetkili bir merci tarafından verilen emri hukuka uygun bir şekilde yerine getirme şartı vardır ve emir yerine getirilirken tüm gerekli usuli şartlara uyulursa gerçekleştirilen eylem hukuka uygun bir eylem olacaktır. Amirin emrini ifada emri yerine getiren kişi kanunun meşru olarak belirlediği bir eylemi gerçekleştirdiği için yapılan eylem kanunen cevaz verilen bir eylem olduğundan otomatik olarak hukuka uygun olacaktır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, meşru savunmada ast-üst şeklinde konumlanmış hiyerarşik bir zincirin olmayışıdır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi amirin emrini ifa durumunda yetkili bir merciden gelen emrin icra edilebilmesi için merciin emir verdiği kimseye emredebilme yetkisinin bulunması gerektiği, yani bu iki kişi arasında emir-komuta zincirini meydana getiren bir hiyerarşik ilişkinin olması gerektiğidir. Buradan çıkardığımız sonuç, haksız saldırı ile karşılaşan herkesin meşru savunma halinden yararlanabileceğidir. Ancak amirin emrini ifa mevzusu için emir veren ya da emredilen kişilerin herkes olması mümkün değildir. Bu kişilerin yukarıda belirttiğimiz gibi bir ast-üst ilişkisi içinde olması gerekmektedir.

765 sayılı TCK döneminde bu iki kurum arasında şöyle bir fark olduğunun söylenmesi isabetli olabilirdi: TCK 49. maddede düzenlenen ve tüm suçlar bakımından geçerlilik arz

[276] **Hakeri,** s. 191.
[277] **Apaydın,** s. 175.
[278] **Yılmaz,** s.20.

eden amirin emrini ifanın yanında meşru bazı haklara karşı gerçekleştirilen saldırılarda söz konusu olmaktaydı. Ancak 5237 sayılı TCK ile meşru savunma hali tüm haklar bakımından söz konusu olan saldırılara karşı dikkate alındığından artık bu ayrımın bir anlamı kalmamıştır.

Meşru savunma halinin tüm şartlarının gerçekleştiği bir olayda cezasızlık mutlak olduğu halde, amirin emrini ifa halinde hukuka uygun ve hukuka aykırı emir ayrımı yapıldığı için hukuki ve cezai sorumluluğun neticeye nasıl yansıyacağı hususu meşru halindeki kadar belirgin değildir[279].

Meşru savunmanın tüm şartlarının mevcut bulunduğu bir olayda saldırıya uğrayan isterse kendisini savunmayabilir; ancak üstün emrini ifada ast gerekli şartları taşımak kaydıyla üstün emrini yerine getirmek zorundadır[280]. Çünkü burada asta bir görev yüklenmiştir, ona bir salahiyet tanınmamıştır.

Hukuka uygun bir emri yerine getirmeyi hukuka uygunluk sebebi olarak düşündüğümüz için hukuka uygun bir emri yerine getiren kişinin mahkeme huzuruna icra ettiği bu eylem nedeniyle çıkması halinde beraat etmesi gerekirken, hukuka aykırı emri yerine getiren kişi hakkında bunu bir kusurluluğu ortadan kaldıran sebep olarak gördüğümüz için kişi hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilecektir.

Meşru savunma haline baktığımızda, haksız bir saldırıyı defetmek için başka şekilde korunma imkânı bulunmayan kişinin orantılı bir şekilde bu saldırıya karşı koyması halinde fiil hukuka uygun hale geleceğinden beraat hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

Amirin ya da yetkili merciin emrini ifa, 765 sayılı Kanun m. 49'da düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; yetkili bir merciden verilen ve yerine getirilmesi zorunlu olan bir emrin yerine getirilmesi hukuka uygunluk sebebi olarak belirlenmişken, amirin emrinin yerine getirilmesi 5237 sayılı TCK m. 24/2'de biçimsel ve içerik olarak meşru olan emri yerine getiren memurun hukuka uygunluk nedeninden yararlanacağı belirtilmiştir. Ancak hukuka aykırı bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, bir hukuka uygunluk nedeni olmayıp kusuru kaldıran bir nedendir[281]. Bunun yanında, amirinden aldığı emri usulüne uygun olarak yerine getiren kişiye karşı meşru savunmada bulunulamaz; ancak emri yerine getiren kişi hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılmasının da ötesinde yeni ve bağımsız bir saldırı olarak

[279] Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz., **Özen, Muharrem,** Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Ankara-1995, s.173-176.
[280] **Özen,** s. 174.
[281] **Zafer,** s.258.

nitelenebiliyorsa, karşı tarafın meşru savunma halinde bulunduğundan söz edilebilir[282].

Belirtmek gerekir ki, amirin emrini ifa ile ilgili düzenleme Devlet Memurları Kanununun 11. maddesinde ve Polis Vazifeleri ve Selahiyetleri Kanununun m. 2'de düzenlenmiştir.

5237 TCK m. 24/2'ye göre, amirin emrini yerine getiren kişi, zorunluluk gereği yerine getirmesi gereken bu emri yerine getirerek sorumluluktan kurtulacaktır. Örneğin, Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 101. maddesi gereğince verilen tutuklama kararını yerine getiren kolluk görevlisi, hürriyeti tahdit suçunu işlemiş olmayacağı gibi, yine CMK'nın 119. maddesine göre verilen arama kararı gereğince arama yapmak amacıyla konuta girilmesi konut dokunulmazlığını ihlal suçunu oluşturmayacaktır[283].Benzer bir düzenleme Anayasa'nın 137. maddesinde de vardır.

Hiyerarşide yetkili merciin emrinin yerine getirilmesinde bir kamu hukuku, ast üst ilişkisinin bulunması gerektiği açıkça anlaşılmaktadır[284]. İlgili maddelerin içeriğinde kamu hukukundan kaynaklı ast-üst ilişkisi arandığı için özel hukuk ilişkisinden doğan emirler bu kapsamda ele alınmayacaktır.

Burada ilgili madde hükmünün uygulanabilmesi, yani yetkili mercii emrinin ifa edilmesinin kusurluluğu kaldıran sebep olarak düşünülebilmesi için bir emrin var olması, emrin yetkili mercii tarafından verilmesi, emri veren ile emri alan kişi arasında hiyerarşik bir ilişkinin bulunması ve emrin yerine getirilmesinin görev gereği zorunlu olması, emrin kanunun aradığı biçim ve içerik koşullarına uyması gerekmektedir[285].

Memurun emri hukuka uygun sanması hallerinde, hata hükümlerinden yararlanması mümkündür[286].

Anayasa'nın 137. maddesinin son fıkrasında belirlenen durumlarda emrin meşruluğunun araştırılmasının yasaklanabileceği düzenlenmiştir. Aynı düzenleme, PVSK 2. maddesinin 2. fıkrasında da vardır. Bu maddeye göre; askeri hizmetlere ilişkin emirler gibi kolluk faaliyetlerine ilişkin emirlerin de belli durumlarda meşruluğunun araştırılmayacağı

[282] **Taner,** s.246.
[283] **Aldemir,** s. 101.
[284] **Özer, Durmuş,** Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta- 2002, s.19.
[285] **Akyazan,** s. 82.
[286] **Zafer,** s. 258.

düzenlenmiştir.

Ast, öncelikle aldığı emri verenin yetkili kişi olup olmadığını kontrol etmelidir. 5237 sayılı TCK'nın selefi olan 765 sayılı TCK'nın 49. maddesinde de *"salahiyettar bir merciden"* verilmesi gerektiği ifade edilmek suretiyle, emri veren amirin yetkili olması aranmıştır[287]. Ast, sonrasında emrin konusunun astın yapmak zorunda olduğu işlerle ilgili olup olmadığına yani bu emrin ne kadar görev alanına dahil olduğuna bakmalıdır. Emri verenin emri vermeye yetkisi yoksa amirin emrinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Ayrıca ast kendi görev alanına girmeyen konularda emir alamaz, alsa dahi bu emri yerine getirme gibi bir görevi yoktur. Madde içeriğinden de anlaşılacağı üzere, emirin hukuka uygun olması durumunda herhangi bir hukuka aykırılık yoktur.

Emrin hukuka aykırı olması durumunda konusu suç değilse ast, amirine emrin hukuka aykırı olduğunu bildirecektir. Eğer bildirmez ve emri yerine getirirse sorumluluktan kurtulması söz konusu olmayacaktır. Ast emrin hukuka aykırı olduğunu bildirir ancak, amir emri yazılı olarak tekrarlarsa, ast emri icra etmek zorundadır. İlgili kanunların tamamında söylendiği gibi konusu suç teşkil eden emirler hiçbir surette yerine getirilemeyecektir. Yerine getirilmesi halinde emri veren ve yerine getiren sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Konusu suç ve denetlenme imkânı bulunan emirlerde, ast durumu biliyorsa fail olarak sorumludur ancak durumu bilmiyorsa denetleme imkânı bulunmayan emirlerde olduğu gibi mazeret nedeni olarak amirin emrini ifa müessesesini ileri süremez[288]. Burada hata halinin varlığı kabul edilerek bunun üzerinden bir değerlendirme yapılabilir.

Savaş halinde emrin yerine getirilmesi daha da bir önem kazanmaktadır; çünkü ast konumunda olanlar emrin yerine getirilmemesi nedeniyle şiddetli bir şekilde cezalandırılmaları ile karşı karşıya kalabilmektedirler[289]. Nitekim TCK 321'e bakıldığında, bu konu ile ilgili ciddi bir yaptırım belirlendiği görülmektedir. [290].

3.2.3. Hata Hali ile Meşru Savunma İlişkisi

Hata kavramı, bir şeyin veya gerçekliğin olduğundan farklı biçimde algılanması veya

---

[287] **Değirmenci, Olgun,** *"Türk Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran Neden Olarak Amirin Emrini İfa"*, TAAD, Yıl:3, S.10., s.462.

[288] **Bilke, Efe,** Uluslararası Hukukta Amirin Emrini İfa, Süleyman Demirel Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.5, s. 9.

[289] **Turhan, Faruk,** Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta-2002, s.77-81.

[290] https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080322-14.htm, e.t. 29.11.2020.

yorumlanması şeklinde tanımlanabilir[291]. Hata, failin işlediği fiilin haksızlık oluşturduğunun bilincinde olmamasını ifade eder[292].

Şahıs karşılaştığı olayı farklı bir şekilde değerlendirmiş ya da yorumlamış olabilir. Bu nedenle de hiç istemediği neticelerin meydana gelmesi söz konusu olmuş olabilir.

TCK m. 30'da ceza sorumluluğunu kaldıran ve azaltan durumlardaki hata hali düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre fail işlediği eylemin haksızlık oluşturduğunu bilmiyorsa, bu hatasının kaçınılmaz olması söz konusuysa kendisine kusur atfedilemeyecektir.

Hata hali günlük hayatımızda birçok kez karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, kişi gece karanlığında hareketli bir cisme ateş eder ve bir insanın yaralanmasına da ya da ölümüne sebebiyet verir.[293]. Bu örneklerde fail gerçeği bilseydi bu fiilleri işlemeyecekti. Bu nedenle hata hâlinde kişinin kasten hareket etmiş olduğundan söz etmek mümkün değildir.

Hata aynı zamanda cezayı azaltan bir sebep olarak da karşımıza çıkmaktadır. Failin işlediği suç sebebiyle sorumluluğu ortadan kalkamayacak; ancak daha az kusurlu kabul edilecektir.[294].

Bir fiilde hukuka uygunluk nedenlerinin mevcut olduğunu düşünmek aslında fiilinin hataen kastı yok ettiğini düşünmek gibidir. Aslında bu düşünce tarzı çok da isabetli olmayacaktır. Örneğin, meşru savunma şartlarının var olduğunu zannederek hataya düşen kimsenin cezalandırılmamasına karşılık, hatalı olarak, gelecekteki bir tecavüze karşı kendisini savunabileceğini sanarak suç işleyen şahıs cezalandırılacaktır[295]. Burada aslında dikkat edilmesi gereken husus, bir şahsın kastının ortaya çıkmasına etkide bulunan şeyin fiili hata olduğudur. Hukuka aykırılık yok diyerek değerlendirme yoluna gidersek yaptığımız yorum bizim hukuki hata olmadığında kastın da olmadığı şeklinde bir düşünceye götürecektir[296].

Meşru savunma durumunda hata halinin incelemesi yapılırken bu meseleyi iki açıdan

---

[291] **Toroslu,** s.216.
[292] **Güleç Soyer, Sesim,** *''Türk Ceza Kanununda Haksızlık Yanılgısı'',* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.10, S.1, 2008, s. 59-91.
[293] **Özgenç, İzzet,** *''Kast- Taksir Kombinasyonları''*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.6, S.1-2, s. 345-375.
[294] **Zafer,** s. 269.
[295] **Keyman, Selahattin,** *''Tipiklik Ve Ceza Hukuku''* , AÜHFD, C.37, 1980, s.1-4.
[296] **Göktürk, Neslihan,** *''Suçun Yasal Tanımında Yer Alan 'Hukuka Aykırılık' İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon''*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.7 S.1., 2016, s.410.

ele almak gerekecektir. İlk olarak, olayda meşru savunma halinin olduğunu taraf bilmiyor olabilir, ya da hukuka uygunluk nedeni bulunmamasına rağmen bir hukuka uygunluk nedeni varmış gibi hareket etmiş olabilir[297]. İlk durumda hukuki bilgisizliğin sebep olduğu hata vardır ve buna *"hukuki hata"* denmektedir, ikinci durumda ise, fiille ilgili bir hata olduğundan buna *"fiili hata"* denmektedir[298]. Hukuki hata halinde fiil hukuka aykırılığını korumaya devam edecektir; ancak fiili hatada kişi meşru savunmanın şartlarından birinin gerçekleşmesinde hataya düşmekte yani objektif olarak var olmadığı halde o şartın gerçekleştiğini sanmakta olduğu için bu hatasından yararlanması mümkün olmaktadır[299]. Bu iki halde de bize yardımcı olacak madde TCK 30. maddesidir.

Bu konu üzerinde doktrinde oldukça fazla farklı görüş vardır. Konumuzun dağılmaması açısından bu konuda söz konusu olan doktrin tartışmalarına burada yer vermiyoruz.

Şunu belirtmek gerekir ki İtalyan Ceza Kanununun 59/1 maddesinde cezayı kaldıran nedenlerin fail lehine uygulanacağı düzenlenmiştir.[300]. Demek ki failin cezayı kaldıran nedeni bilmemesi veya bu nedenin var olmadığını zannetmesi sonuç açısından bir değişiklik yaratmayacak bu kişi hukuka uygunluk sebebiyle ilgili düştüğü hatadan yararlanacaktır.

3.3. Meşru Savunma Halinde Muhakeme

3.3.1.Meşru Savunma Halinde Soruşturma

Yürütülen bir soruşturmanın sonunda Cumhuriyet savcısı tarafından genel olarak iki farklı karar verilebilecektir: Suçun şüpheli tarafından işlendiği hususunda yeterli şüphe var ise Cumhuriyet Savcısı bir iddianame düzenleyecektir. CMK m. 172/1'e göre; Cumhuriyet Savcısı tarafından suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe edinilmezse takipsizlik kararı verilecektir. Aynı zamanda cezayı kaldıran etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsi cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilecektir. Cumhuriyet savcısı tarafından CMK m. 172/1'e göre takipsizlik kararı verilmesi zorunlu nitelikte iken, CMK m. 171/1 uyarınca

[297] Detaylı bilgi için bkz. **Apaydın**, s. 262-268.
[298] **Gündüz, Nurcan,** *''Türk Ceza Hukukunda Hukuki Hata''*, Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları, C.II., Ankara-2015, s. 490.
[299] Detaylı bilgi için bkz. **Özen,** s. 145-151.
[300] **Özen,** s.142.

takipsizlik kararı verilmesi ihtiyaridir[301].

Ünver/Hakeri'ye göre, şüphelinin meşru savunma koşulları içerisinde hareket ettiğinin anlaşılması karşısında takipsizlik kararı verebilmesi gerekmektedir; zira meşru savunma bir hukuka uygunluk sebebidir ve eylemi suç olmaktan çıkarmaktadır[302].

Bir kişinin suç işlediğini iddia eden savcı, suçun varlığına, kanuni unsurun varlığına ve takibatın buna dayandığına iddianamesinde yer vermelidir. Meşru savunma, zaruret hali, görevin ifası gibi hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmadığını ispat da savcıya aittir[303].

Fiilin, meşru hali içinde bulunması durumunda, bir suçtan bahsedilemeyecek ve soruşturma ile kovuşturma da yapılamayacaktır. Bu sebeple, iddianamenin düzenlenmesine yer olmadığı kararı, suç teşkil etmeyen ve soruşturma ve kovuşturma konusu yapılamayacak bir fiil dolayısıyla verilmektedir[304].

Cumhuriyet savcısına CMK'nın 160/2. maddesi uyarınca; maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla, şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delilleri toplama yükümlülüğü verilmiş ve bu sebeple meşru savunma kurumuyla ilgili soruşturma aşamasında delil toplanarak, iddianamede bu hususlara da yer verilmesi görevi yüklenmiştir[305].

Meşru savunma halinin uygulanması gereken bir mütemadi suçun varlığı halinde, suç işlenmeye devam ettiğinden meşru savunma temadinin bitişine göre değerlendirilecektir; zira uygulanacak ceza hükümleri bakımından temadinin bittiği tarih esas alınmalıdır[306].

3.3.2. Meşru Savunma Halinde Kovuşturma

CMK 223/3. maddesinde ceza verilmesine yer olmadığı kararının verilebileceği haller düzenlenmiştir.

Yüklenen suç sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması halinde eylem sanık tarafından gerçekleştirilmiştir; ancak sanık meşru savunma, hakkın icrası, görevin ifası gibi hukuka uygunluk sebebi içindedir. O halde

---

[301] **Uslu, Z. Özen İnci,** *''Cumhuriyet Savcısı Meşru Savunma Koşullarının Mevcut Olduğu Gerekçesiyle Kovuşturmaya Yer Olmadığına Karar Verebilir mi?'',* Terazi Dergisi, 2012, C.7, S.71., s.59.
[302] **Ünver, Yener/Hakeri, Hakan,** Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2020, s.?
[303] **Soyaslan, Doğan,** Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara- 2020, s. 52.
[304] **Ünver/Hakeri,** s. 509.
[305] **Saygın, Cemre,** Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianame, İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2019, s.63.
[306] **Saygın,** s. 104.

hakkında beraat kararı verilecektir[307].

Olayda bir hukuka uygunluk sebebinin bulunduğu ispatlanmış ise eylemin baştan itibaren hukuka uygun olduğu, suç teşkil etmediği açık olduğundan kamu davası açılmamalı, dava açılmışsa , *"beraat"* kararı verilmelidir[308].

Hukuka uygunluk sebepleri oluştuğunda suçun hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmediğinden, fiil suç teşkil etmez ve sanık hakkında beraat kararı verileceğinden müsadere hükümleri de tatbik edilemeyecektir. Ancak TCK m. 54/4 bu uygulamanın dışındadır[309]. Yargıtay'ın da bu doğrultuda kararları vardır[310].

765 sayılı eski TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde mahkemelerimizin, hukuka uygunluk sebebi bulunması dolayısıyla suç teşkil etmeyen fiiller bakımından *"ceza tertibine yer olmadığına dair"* kararlar verdikleri görülmekteydi; ancak bu durumda *"sanki fiil suç olmaya devam ediyor da fail herhangi bir sebepten cezalandırılamıyor"* anlamına gelecek bu tür ifadelerin mahkeme kararında kullanılması yanlıştır[311].

Meşru savunma durumunda, sanığın aftan yararlanmasına bakacak olursak; sanığın beraatten yararlanması söz konusu iken yani böyle bir şansı var iken aftan yararlanması kanaatimizce uygun olmayacaktır. Çünkü af davanın sonuçlarını ortadan kaldırsa da suç işlendiği gerçeği değişmediğinden insanlar nezdinde beraat kararı kadar etki doğurmayacaktır.[312].

Beraat, sözlük anlamında sanığın suçlu olmadığının anlaşılması, aklama ve aklanmayı ifade etmektedir[313]. *"Beraat, Ceza verilmesine yer olmadığı, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı hükümdür"*. Her hüküm bir karar olsa da her karar bir hüküm niteliğinde değildir.[314]. Hüküm öğretide, kovuşturma aşamasında uyuşmazlığı çözen ve kural olarak, mahkemenin tüm işlemlerinden o dosyayı sonlandırması gereken karar olarak nitelendirilmektedir[315].

Beraat kararının hüküm olduğunu Yargıtay'ın da mahkumiyet, beraat, ceza

---

[307] **Soyaslan,** s.435.
[308] Yargıtay 2.CD., 2009/25441 E., 2010/31220 K., 22.11.2010.
[309] **Artuk/Gökçen/Yenidünya,** s.936.
[310] Yargıtay 2. C.D., 9609/19538, 4. 12.2006.
[311] **Artuk/Gökçen/Yenidünya,** s. 383.
[312] **Artuk/Gökçen/Yenidünya,** s. 978.
[313] **Yılmaz, Ejder,** Hukuk Sözlüğü, Ankara-2011, s.116.
[314] **Tutumlu, Mehmet Akif,** Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçeli Karar, Ankara,2007, s.17.
[315] **Yenisey, Feridun,** Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Fakülteler Matbaası, 1979, s.60.

verilmesine yer olmadığı ve güvenlik tedbirine hükmedilmesine dair kararların hüküm olduğuna ilişkin kararları vardır.[316].

Beraati hak eden sanık hakkında buna karar verilmesi hukuk devleti ve adalet duygusunun tesisi bakımından oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Gerçekte suçsuz olan kişi hakkında mahkumiyet hükmü verilmesi ya da gerçekte suçlu olan kişi hakkında beraat kararı verilmesi adalet duygusunu ve hukuk devleti ilkesini zedeleyecektir[317].

Meşru savunma halinin varlığı sebebiyle verilmiş olan beraat kararının hüküm olduğunu yukarıdaki paragrafta belirtmiştik. Meşru savunma haline dayanılarak verilmiş olan beraat kararına karşı istinaf yoluna gidilebilecektir. Üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine istinaf yoluna başvurulması kanun tarafından öngörülmemiştir.

Yargıtay'a göre kural olarak beraat kararına karşı sanık tarafından istinaf yoluna gidilemez. Fakat hükmün gerekçesine karşı istinaf yoluna gidebileceği kabul edilmektedir; çünkü gerekçenin sanığın aleyhinde olması ihtimal dahilindedir. Yani, yine sanığın kendi lehine yaptığı bir başvuru söz konusudur[318].

Beraat hükmünün gerekçesinde, beraat hükmünün ve ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde hangi sebebe dayanılarak verildiğinin gösterilmesi gerekmektedir [319].

Hangi hallerde ceza verilmesine yer olmadığına karar verileceği CMK'nın 223. maddesinin üç ve dördüncü fıkralarında düzenlenmiştir. Buna göre; meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması haline kanaat edildiğinde hakim tarafından ceza verilmesine yer olmadığına karar verilecektir. Sanık hakkında verilen ceza verilmesine yer olmadığı kararına karşı istinaf yoluna başvurabilir. Sanık bir ceza almasa bile, örneğin beraat kararı verilmesi gerekirken sanığın ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran bir sebebin varlığı sebebiyle ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilmesi durumunda ise, sanığın söz konusu fiili işlediği kabul edilmiş, ancak kusuru bulunmaması sebebiyle ceza verilmemiş olduğu için, sanığın bu karardan zarar gördüğü ve kanun yoluna başvurmasında kişisel

[316] CGK, 2011/4-61 E., 2011/79 K., 3.5.2011.
[317] **Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe,** Bir Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi, İstanbul- 2010, s. 32.
[318] **Civcik, Can,** Ceza Muhakemesinde İstinaf, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2019, s. 79.
[319] **Yerdelen, Erdal,** Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekçesi, Ankara-2015, s.28.

menfaatinin olduğu konusunda tereddüt olmamalıdır[320].

CMK 223/9 maddesi gereği derhal beraat kararı verilebilecek hallerde durma, düşme veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilemez. Meşru savunma halinde, örneğin durma, düşme ya da ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilebilecek bir durumda, beraat kararı verilebiliyorsa bunun tercih edilmesi gerekir[321].

3.3. ZOR KULLANMA VE SİLAH KULLANMA KAVRAMI VE BU KAVRAMIN MEŞRU SAVUNMA İLE İLİŞKİSİ

3.3.1. Zor Kullanma Kavramı, Mevzuattaki Yeri ve Kolluğun Zor Kullanma Hakkının Değerlendirilmesi

Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliğinin 4. Maddesinde *''Zor Kullanma''* kavramı tanımlanmıştır. Burada zor kullanma için bir sıralamaya gidilmesi ve bu sıralamada silah kullanılmaya en sonunda yer verilmesi, uygulama yönünden büyük önem taşımaktadır[322].

Jandarma Teşkilatı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 38. Maddesinde de zor kullanma yetkisiyle ilgili olarak hangi durumda zor kullanılabileceği düzenlenmiştir. Zor kullanma denildiğinde, yüksek sesle ikaz etme, güç gösterisi, engelleme, basınçlı su, engeller (barikatlar), kuvvete başvurma, kelepçeleme, göz yaşartıcı maddeler ve silah kullanma şeklinde geniş bir yelpaze akla gelmelidir[323]. Ancak, örneğin ölümlü bir trafik kazasının olduğu yerde polisin aldığı tedbirlere karşı koyan, gereğini yapmayan kişilere karşı itekleme, geriye çekilmeye mecbur etme tarzında karşı tedbirlerin alınması[324] da kolluk açısından zor kullanma kapsamında değerlendirilecek hareketlerdir.

Hukuk bilinci gelişmiş bireyler hukuk kurallarına uyarlar; ancak bu bilincin gelişmediği bireyler için de hukukun işletilmesi gerekir. [325]. Bu anlamda bazı hallerde zor kullanmanın bir kuralın uygulanır hale sokulmasında etkisi büyüktür. Hal böyle olsa da zor kullanma yetkisine sahip kişilerin keyfi davranmaktan kaçınması gereklidir. Bu kişilerin zor kullanma yetkilerini kullanırken hukuk kuralları çerçevesinde hareket etmeleri zaruridir. Bu yetkinin kullanılmasının zeminini tereddüde yer vermeyecek şekilde tespit etmek hukuk

[320] **Civcik,** s.79.
[321] **Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan,** Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara-2017, s. 184.
[322] **Bayraktar, Köksal,** Kolluğun Silah Kullanma Yetkisinin Yasal Dayanakları, Ceza Hukuku Derneği Yayınları, Aralık-2005, s. 25-37.
[323] **Özkavak/Çalı,** s. 112.
[324] **Soyaslan, Doğan,** Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, Ankara-2009, s. 1272.
[325] **Yenisey,** s. 189.

devleti olmanın bir şartıdır.[326].

Kuvvet kullanmanın makul ve haklı görülebilmesi için, yasallık, gereklilik ve orantılılık unsurlarını taşıması gereklidir[327]. Yasallık, kuvvet kullanan kişinin yasal düzenlemelere riayet etmesi gerektiğini, yasaların çizdiği sınırları aşamayacak olmasını ifade eder. Direnme veya saldırıda bulunma şeklinde kimsenin direncini kırma için sarf edilen, ‘‘*kanunun gerektirdiği’’* gayrettir [328]. Gereklilik, zor kullanmanın o an hal ve şartta gerekli olmasını, zor kullanma yoluna başvurmadan mevcut sıkıntının giderilemeyecek olmasını, zor kullanmanın somut olay ve durumda gerekli bir yöntem olduğunu ifade eder. Gereklilik unsuruna zorunluluk unsuru olarak bakacak olursak, bu unsur kolluğun görevini yerine getirirken görevinin engellenmesi halinde zor kullanmadan başka bir çare kalmaması durumudur[329].

Gereklilik ilkesi, istenilen sonuca ulaşıncaya kadar en hafiften ağır tedbire doğru geçişin yapılmasını zorunlu kılmaktadır[330]. Zor kullanmanın son çare olarak kullanılması kanaatimizce de isabetlidir. Görevin yerine getirilmesi için zor kullanmaktan başka çare kalmaması, sözle uyarı ya da emirle karşı tarafın davranışının önlenememesi, durdurulamaması ve itaatin sağlanamaması gerekir[331]

Zor kullanma, zorunlu durumlarda yani mecbur kalındığında başvurulabilecek direnişi ortadan kaldırmaya yetecek ölçüde tek çare niteliğindedir. [332] .

Zor kullanacak kişi mevcut somut olayın şartlarına bakıp başka surette direnişçinin saldırısından kurtulma veya saldırının temas edeceği halkı kurtarma ya da yapılması gereken işlemin başka bir yöntem ile yapılmasını sağlama yolu bulamamalıdır.

Zor kullanan kişi, saldırganı savunmasız hale getirdikten sonra kişinin zor kullanması neticeye varmış olacağından, örneğin yere yatırılarak her türlü silahtan arındırmak amacıyla kabaca üst yoklaması yapılan ve sonrasında kelepçe takılarak kontrol altına alınan bir şüpheliye karşı herhangi bir fiili müdahalede bulunulmaması gerekir[333] .

---

[326] **Kıldan, İsmail Turgut; Bahadır, Oktay,** *‘‘Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu’’,* TAAD, Yıl: 3, Sayı: 11, s. 195.
[327] **Yenisey,** s. 188.
[328] **Derdiman, Cengiz,** Polis Yönetimi ve Hukuku, Ankara- 2007, s.414.
[329] **Karagöz,** s. 57.
[330] **Kaygusuz,** s.188.
[331] **Koç,** s.422.
[332] **Derdiman,** s. 418.
[333] **Bozkurt, Kaya,** s. 30.

Zor kullanma yetkisine sahip olanlar bu yetkiyi kullanırken muhtelif düzenlemelerin kendilerine şart koştuğu sınırın dışına çıkmamalıdırlar. Bu yetkinin kullanılması sırasında, kolluk güçlerinin sınırı aşarak bir suçu meydana getirmemesi için düzenleme şartlarına uygun şekilde kullanıldığına dikkat edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, *"Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması"* suçunun oluşması şeklinde bir risk söz konusudur. Görevden kaynaklanan ve somut olayın gerektirdiği ölçünün dışında kuvvet kullanılması bu suça vücut verdiği için, bu suç esasen devlet adına zor kullanan kamu görevlilerinin orantısız fiziksel şiddete uğramalarını engellemeyi amaçlamaktadır[334] .

Zorla getirilme kararına direnilmesi halinde, polis zor kullanırken, sınırı kasten aşarak kullanırsa zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması söz konusu olacaktır.[335]. Bu nedenle kullanılan zor, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre belirlenmeli ve kullanılan zorun derecesi makul olmalıdır[336].

Orantılılık ise, zor kullanan şahsın kuvvet kullanırken ancak saldırıyı önlemeye yetecek şiddette bir kuvvet ve zor kullanabileceğini, mevcut saldırıyı defedebilecek bir zorun ötesine geçecek şekilde kuvvet kullanma yoluna gidemeyeceğini ifade etmektedir.

Zor kullanmada amaç, direnişi etkisiz hale getirmektir, bu yüzden kullanılacak zor, direnişi etkisiz hale getirecek ölçüde olmalı ve zor kullanma ile bu direniş de nihayete ermiş olmalıdır[337]. Herkesin kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olması nedeniyle zor kullanmanın insan onuru ile bağdaşacak nitelikte, kişilerin temel ve özgürlüklerini askıya almayacak ölçüde ve kanunlarla belirlenen sınırlar dahilinde ve yine kanunlara dayanarak yerine getirilmesi gerekmektedir[338].

Zor kullanma icrai ya da icrai olmayan bir davranışla sergilenen direniş karşısında kullanılabilir[339]. Direnişçiye zor kullanabilmek için icrai bir davranışta bulunmasının beklenmesi gerekli olsa idi, bazı ciddi tehlike içeren olaylar için direnişçinin icrai hareketinin beklenmesiyle olayın tehlikesinin giderilmesi noktasında geç kalınabilirdi. Dolayısıyla her vaka için direnişçiden icrai bir davranış beklentisi içine girmek mevcut tehlikenin olduğundan daha da artmasına sebep olabilir.

---

[334] **Aydın,** 140.
[335] **Kıldan/ Bahadır,** 207.
[336] **Kaptı, Alican / Kara, Batuhan / Ekşi, Metin,** Polis Meslek Hukuku, Ankara-2014, S. 75
[337] **Kaptı/ Kara/ Ekşi,** s. 73.
[338] **Cin, M. Onursal,** ''Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi'', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, 2000, s.1-2, s. 665 – 686.
[339] **Kaptı/Kara/Ekşi,** s. 74.

Zor kullanma yalnız fiziki bir müdahaleyle değil, psikolojik bir baskıyla da yapılabilmektedir. [340].

Kolluğun kuvvet kullanabilmesi için, bunu gerektirir eylemler olması gerekir ki bu eylemleri etkisiz hale getirebilmek için zor kullanabilsin[341]. Kolluk görevlisinde, direnen kimseye zarar verme kastı olmamalıdır. [342]. Buradaki kast, kolluk görevlisinin tamamen mevcut saldırıyı ortadan kaldırmasına yönelik olmalıdır.

Zor kullanma yoluna son çare olarak başvurulması, polisin görevini yerine getirmek için diğer yetkilerini kullandığı halde bir sonuç alınamaması veya diğer yetkilerini kullansa dahi bir sonuç alınamayacağının açıkça anlaşılmasını ifade eder[343]

Öncelikle zor kullanmanın en düşük seviyesi olan bedeni kuvvet kullanılır, eğer yeterli olmazsa seviye kademe kademe artırılır, en son çare olarak silah kullanmaya da başvurulabilir[344] Kolluk burada direnişi kırmanın ötesinde karşı tarafı ciddi bir zarara uğratıcı şekilde zor kullanmaktan kaçınmalıdır. Direnişi kırmak amacının dışına çıkan kuvvet kullanımı ölçüsüz olacağı için burada kolluk görevlisinin yasaya uygun davrandığından söz edilemez.

3.4.1. Meşru Savunma Hakkının Kullanılması Kapsamında Silah Kullanma

Kolluk, görevini icra ederken zor ve hatta silah kullanabilir[345].

Kolluk, silah kullanmadan önce, başkalarının zarar göresini engellemek için gerekli bütün tedbirleri almalıdır[346]. Kolluğun bu görevi yerine getirirken kişi hak ve özgürlüklerinin korunması toplumun demokratikleşmesi için bir gerekliliktir.[347].

Yargıtay kolluğun silah kullanma yetkisiyle ilgili verdiği bir kararında hayati bölgeler hedef alınarak ateş edildiğini gösteren kesin ve yeterli delil bulunmadığı anlaşıldığı halde ilk derece mahkemesinin sanık hakkında kasten yaralama sonucu ölüme neden olma suçu yerine olası kastla insan öldürme suçundan hüküm kurulmasını yasaya aykırı bularak

[340] **Koç,** Cihan, Kolluğun Adli Görevleri, Ankara-2002, s. 420.
[341] **Kaygısız, Mustafa,** Özel Güvenlik Mevzuatı ve Hizmetleri, Ankara-2006, s. 61.
[342] **Kıldan; Bahadır,** s.202.
[343] **Özenbaş,** s. 114.
[344] **Yurtsal, Erdal Servet,** Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Yaşam Hakkı İhlalleri ve Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2016, s.114.
[345] **Güner, Selda,** Kolluğun Zor ve Silah Kullanması, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011, s.28.
[346] **Karakuş, Osman,** Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi Üzerine Bir Değerlendirme, Ord. Prof. Dr.Sulhi Dönmezer Armağanı, Ankara-2008, s. 933-943.
[347] **Güner,** s. 30.

bozma kararı vermiştir[348].

Silah kullanma, güvenlik kuvvetlerine verilen zor kullanma yetkisi içerisinde yer alan ve en son çare olarak kullanılan bir zor kullanma tedbiridir ve polis tarafından kullanılan kuvvetin en son basamağı olan silah kullanmaya ölümcül kuvvet kullanma da denilmektedir[349].

Silah kullanma yetkinin son çare olarak kullanılması şu açıdan da mühimdir: Kolluk görevlileri silah kullanırken kişilerin bazı temel haklarının ihlalinin önü açılmaktadır. Örneğin, yaşam hakkı bakımından konuyu ele alacak olursak, yaşama hakkı savaş zamanında savaş hukuku kuralları çerçevesinde ancak müdahale edilebilen önemli kişisel haklardan biridir[350]. Bu nedenle böylesine ehemmiyetli bir temel hakkın ihlaline ortam hazırlayacak bir yetkinin sahipleri tarafından özenle ve hassasiyet çerçevesinde kullanılması beklenecektir.

Kolluk kuvvetleri, mevzuatın kendilerini yükümlü kıldığı kamusal düzeni korumak ve her bakımdan güvenliği sağlamak için silah kullanmak durumunda kalabilir[351]. Kolluğun mevzuatın verdiği görevleri yerine getirirken kamusal düzeni korumak adına kişilere karşı gösterecekleri bir takım davranışlar, bu davranışların hukuki çerçevede kullanılması şartıyla mümkün olarak düşünülebilir. Örneğin, elinde silahla bir kişiyi rehin alan şahsın en son çare olarak öldürülerek etkisiz hale getirilmesinde sakınca görülmemektedir[352]. Böyle davranılması kanunilik ilkesinin de bir gereğidir. Ancak yine karşılaşılan her somut olayın kendi özellikleri çerçevesinde silah kullanmanın gerekli olup olmadığı ayrıca değerlendirilmelidir.

Silahın en son çare olarak düzeni bozan kişiyi saldıramaz ve kaçamaz hale getirmek için kullanılabileceğinden dolayı diğer zorlama tedbirleri, kolluğun kendisine verilen görevleri yerine getirmesinde yetersiz kalmışsa polis kişilere karşı silah kullanabilecektir[353]. Silah kullanma için bu yolların tükendiği ve başka çare kalmadığı, ama kanuni görevinde yerine getirilmesine dair zorunluluğun açıkça ortaya çıkması gerekmektedir[354].

---

[348] 1. C.D. 30.11.2010, K.2010-7628.
[349] **Kartal, Duran,** Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul-2010, s.46.
[350] **Duran,** s. 47.
[351] **Gülten, Mehmet,** Polis ve Salahiyet Kanununda Polisin Görev ve Yetkileri, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin-2014, s.93.
[352] **Duran,** s.48.
[353] **Yenisey, Feridun,** Kolluk Hukuku, İstanbul-2015, s.326.
[354] **Derdiman,** s.420.

Çocuklara, özellikle 14 yaşından küçükler üzerinde ve topluluk içinde bulunan bir kişiye karşı silah kullanılması prensip olarak kabul edilmemelidir[355]. Çocuklar ve 14 yaşından küçük çocuklar, oldukça savunmasız varlıklar olduğu için ve silah kullanımı son çare olarak devreye girmesi gereken bir yetki olduğu için çocuklar üzerinde bu yetkinin kullanılmasından kaçınılması gerekir. Toplu ortamda bulunan kişiye karşı silah kullanmada ise hedefte sapma riskinin olması nedeniyle ortamda bulunan diğer kişilerin zarar görme ihtimalinin yoğunluğundan bu ortamlarda silah kullanılmaması gerekmektedir.

Zor ve silah kullanma ile ilgili en çaplı düzenlemelerin olduğu mevzuat denilince akla ilk olarak 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu gelmelidir. PVSK'nın konuyla ilgili en geniş düzenlemesi 16. maddesinde yer almaktadır. 16. madde 02.06.2007 tarihinde değiştirilmiştir.

PVSK'nın 16/1 maddesinde polisin görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde bu direnişi kırmak için zor kullanabileceği düzenlenmiştir. Maddenin 2. fıkrasında polisin direnmenin mahiyetine ve derecesine göre direnenleri etkisiz kılmak için kanuni şartlar çerçevesinde silah kullanabileceği düzenlenmiştir.

PVSK'nın 16/4 maddesine göre, zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağının kolluk görevlilerince ihtar edileceği; ancak, direnmenin mahiyeti ve derecesi göz önünde bulundurularak, ihtar yapılmadan da zor kullanılabileceği düzenlenmektedir. İhtar, burada zor kullanmadan önceki son aşama olmakla birlikte direnen kişiler, zor kullanılmadan önce ikaz edildiğinde bu kişiler ikazda direnmeye devam ederlerse zor kullanılacağının açıkça belirtilmiş olması gerekecektir[356].

Anayasanın 2. maddesinde devletin insan haklarına saygılı olması gerektiği düzenlenmiştir. Kolluk görevlileri devleti temsil eden meslek grupları listesinin başında gelmeye muktedir bir meslek ve görev alanını işgal etmektedirler. Dolayısıyla kolluk görevlilerinin görevlerini yerine getirirken insan haklarına saygılı olmaları gerektiği zaruridir. Bu açıdan da bakıldığında idare, hem kamu güvenliğini sağlamanın yanında özgürlüklerin de güvenlik içerisinde kullanılmasını sağlama konusunda üzerine düşen görevleri hassasiyetle yerine getirmelidir. Kolluk güçleri zor kullanma kapsamında direnmeyi etkisiz kılarken kullanacakları araç ve gereçle ilgili olarak müdahale sınırını aşmamalıdır.

[355] **Yenisey,** s.336.
[356] **Yurtsal,** s.115.

Anayasanın 17. maddesinde düzenlenen silah kullanabilmek için gerekli olan şartlar değerlendirildikten sonra silah kullanmanın Anayasaya uygun olacağı kanaatine varıldığında Anayasanın 13. maddesindeki sınırlama sebeplerine uyularak bu yetki kullanılabilecektir. 13. maddeye yönelik bir aykırılık söz konusu olduğunda karşımıza yine Anayasanın 125. maddesi çıkmaktadır. Bu maddede de, idarenin her türlü işlemine karşı yargı yolunun açık olacağı düzenlenmektedir. Kolluk görevi idari bir görev olduğundan ve kolluk görevlileri devlet memuru statüsünde bulunduğundan dolayı hukuka aykırı olarak gerçekleştirdikleri eylemlere ve icra ettikleri işlemlere karşı Anayasanın 125. maddesine göre yargı yolu açık olacaktır .

Polisin silah kullanma yetkisi ile ilgili PVSK'daki düzenlemeye benzer bir düzenleme Terörle Mücadele Yasasının ek 2. maddesinde bulunur iken Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve 2006 yılında TMK'ya benzer bir hüküm konularak örgütlere karşı yapılan operasyonlarda kolluğun silah kullanma yetkisi düzenlenmiştir[357]. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesince iptal edilen benzer bir hükmün PVSK'da yer alıyor olması çelişki uyandırır niteliktedir.

3713 sayılı TMK'nın ek 2. maddesinde 'teslim ol çağrısına uymayan terör örgütü üyelerinin meydana getirdiği tehlikeyi etkisiz kılmak için gerekli ölçü ve orantıdan bahsedilmiştir. Kamu düzeni bozulduğunda önce bunu yapan kişiler uyarılmalı, uyarıya karşı gelenler olursa kademeli bir şekilde tedbirler uygulanmalıdır. [358].

Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25. maddesindeki silah kullanmanın şartları oluştuğu halde silahını kullanmayan kolluğun eylemi görevi ihmal suçunu oluşturabilir[359].

TCK'nın görevi ihmal suçunu düzenlediği maddeye göre, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek sureti ile kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olmak ya da, kişilere haksız bir kazanç sağlamak cezalandırılacaktır. Silah kullanılması ya da kullanılmaması, personelin seçimine bağlı ve istenmezse vazgeçilip uygulanmayabilen bir yetki olmamakla birlikte devlet otoritesinin, saygınlığının korunması ve görevin ifası sırasında hizmetin özelliğine uygun ve görevin gereği olarak kullanılması gereken bir yetkidir[360].

---

[357] Ayrıntılı bilgi için bkz. **Güzeloğlu, Turan,** Kolluğun Kuvvet ve Silah Kullanma Yetkisi, Ankara-2008, s.29-33

[358] **Kaygusuz, Ziyaettin,** Zor ve Silah Kullanmada 'Standart Bir Uygulama Modeli' Model Ölçülülük İlkesi, Ankara-2016, s.35.

[359] **Koç,** s.426.

[360] **Koç,** s.42

Anayasanın 40. maddesinde kolluğun zor kullanma yetkisi sırasında sınırı aşması halinde tazminat yükümlülüğünün doğabileceği şeklinde bir sonuç çıkarılabilir. Böyle bir sorumluluğun doğması sonucunda mevcut zararın devletçe tazmin edilmesi gerekecektir.

Polisin zor ve silah kullanma sonucu ortaya çıkan sorunlara neden olan davranışlarını azaltmak amacıyla yapılacak en önemli etkinlik, eğitim olup, bu eğitimde temel noktalardan biri, her rütbedeki polisin zor ve silah kullanma yetkisinin en son çare ve en az zarar kavramını benimseyerek bunu davranışlarına yansıtmalarıdır[361].

3.3.2.Kolluğun Zor Kullanma Hakkı

Kolluk, zor kullanma hakkını icra ederken hukuk devleti olmaktan kaynaklanan kurallara riayet etmeli ve demokratik düzeni korumalıdır.[362].

Kuvvet kullanan kolluk görevlisinin şartları değerlendirilirken hassas davranılmalıdır, zira yapılacak yanlış tespit kamuoyunu yanıltacaktır. [363]. Bu nedenle kuvvet kullanan kolluk görevlisinin neden o şekilde bir kuvvet kullandığı, kuvvet kullanırken olay yerinin genel şartları etraflıca ele alınarak bir değerlendirme yapmak objektif tespitlerin yapılması açısından önem arz eder.

Zor kullanılan her olayda kolluk kuvvetleri çeşitli eleştirilere uğramakta, haksız uygulama yaptığında, kolluk personeli de vatandaş da mağdur olmaktadır[364].

Zor kullanma şartları doğduğu halde kolluk personelinin zor kullanmaması halinde aksaklıklar ve güvensizlik ortamı oluşacaktır. [365].

Kolluk personeli gerek otorite boşluğunun oluşmasını engellemek gerekse halk üzerinde devlete ve devletin emniyetten sorumlu personeline karşı güvensizliğe sebep olacak bir ortamın oluşmaması için zor kullanma şartlarının oluştuğu durumlarda zor kullanmaktan kaçınmamalıdır.

PVSK m.16'da yapılan değişiklikle daha önce iki ayrı maddede düzenlenen zor ve

[361] **Karakuş,** s. 939.
[362] **Dönmezer, Sulhi,** Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, Aralık-2005, s. 9-25.
[363] **Aslan, Emin,** Silah Kullanılması İlgili Uygulamalar ve Değerlendirmeler, Ceza Hukuku Derneği Yayınları, Aralık-2005, s. 37-45.
[364] **Karagöz,** s. 56.
[365] **Karagöz,** s.57.

silah kullanma yetkileri aynı maddede toplanmıştır[366].

Zor kullanmanın şekli ve derecesi ile ilgili uygulamada kolluğun hatalar yaptığı gözlenmektedir[367]. Örneğin kolluk mensuplarının önce ihtarda bulunulması gereken bir gruba karşı herhangi bir uyarıda bulunulmadan bedeni kuvvet suretiyle kişileri yakalaması hali veya kolluk mensuplarının kendilerini silah kullanmayı gerektirecek şiddette zor durumda bırakan bir olay söz konusu olmamasına rağmen bedeni kuvvet ve maddi güç uygulamak yerine silah kullanma yoluna gitmeleri.

Şöyle bir gerçek de vardır ki, zor kullanmadan önce, ilgililere direnmeye devam edilmesi durumunda doğrudan doğruya zor kullanılacağı yönünde ihtarın yapılması gerekse de direnmenin mahiyeti ile derecesi göz önünde bulundurulduğunda ihtar yapılmadan da zor kullanılabilir[368]. Bu halin ölçütü şu olmalıdır: Pasif direnme durumunda taktik iletişim olmalıdır, aktif direnme halinde bedeni kuvvet uygulanmalıdır, etkin bir saldırı söz konusu olduğunda maddi güç kullanılmalıdır ve ancak şüpheliden gelen öldürücü saldırı varlığında polis silah ya da ağır veya öldürücü güç kullanarak karşılık vermelidir[369].

Zor kullanmaya asıl yetkili polistir; çünkü bu yetki polise açık ve net bir biçimde kanun kuralı ile verilmiş, kolluk dışındaki makamlara bu kadar açık ve net bir biçimde tanınmamıştır[370]. Bu nedenle zor kullanma yetkisi denilince ilk akla gelen kişi ya da kişiler, kolluk görevlileri ve bunlardan da polis olmalıdır.

Polis, toplumun içinden biri olması ve toplumun asayişinden yakinen sorumlu biri olması nedeniyle toplumun her kesimiyle yakın bir temas halindedir. Bu nedenle sorunlarla en çok karşılaştığı ve en çok güç kullanmak durumunda kaldığı saha toplumun kendisidir.

Zor kullanılması gereken durumlarda kolluğun konuyla ilgili tutanak düzenlemesi ve bu tutanakta zor kullanmanın unsurlarını açık bir şekilde belirtmesi gerekir[371]. Bu kolluğun sonradan ortaya çıkan bir aksilik halinde gerçekleştirdikleri zor kullanma eyleminin hukuka ve sorumlu oldukları mevzuatlara uygunluğu açısından kanıtlayıcı bir rol oynayacaktır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi polis kendisine ve başkasına yönelik bir saldırının mevcudiyeti halinde zor kullanma ile ilgili şartlara uyum sağlamaksızın TCK'nın 25.

[366] **Eryılmaz, Bedri / Bozlak, Ayhan,** ''*Hukukumuzda Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi'',* TBB Dergisi, Sayı 83, 2009, s.224.
[367] **Koç,** s. 421.
[368] **Özkavak / Çalı,** 117.
[369] **Yenisey,** s. 188.
[370] **Derdiman,** s. 414.
[371] **Koç,** s. 422.

maddesindeki koşullara uygun olarak meşru savunmada bulunarak fiilini hukuka uygun hale getirip ceza almaktan kurtulabilecektir.

Toplu kuvvet olarak müdahale edilmesi gereken durumlarda polisin tek başına kullanacağı zor ve gereken araç ve gereçlerinin tespitini yapması güçleşecektir. Bu nedenle bu gibi olaylarda polisin amirinin emriyle hareket etmesi riski ötelemek ve telafisi zor sonuçların doğmaması bakımından önemlidir. CMK'nın 44. maddesinde kanun koyucu zorla getirme yetkisini açıkça kolluğa verdiğini madde metninde belirtmemiş olsa da mahkeme, Cumhuriyet Savcısı ve hâkim karşısında dinlenecek olan tanıdığın usulüne uygun olarak çağrılmasına rağmen gelmemesi halinde kolluk tarafından zorla getirilebileceği bilinmelidir.

Kolluk mensupları kaçacağı düşünülen, kendilerinin ve başkalarının hayat ve beden bütünlüğüne zarar verebilecekleri düşünülen kişilere kelepçe takarak zor kullanabilirler.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğin 28. maddesine göre de; kolluk görevlilerinin üst araması sırasında kişinin direnmesi halinde orantılı olarak güç yani zor kullanabilecekleri düzenlenmiştir. Kullanılacak zor, direnmeyi etkisiz hale getirecek ölçüde olmalıdır[372]. Örneğin, izinsiz olarak gösteriye karışan bir kimse yakalandıktan sonra ona vurulması, tekme atılması hukuka uygun değildir[373].

Çocuk Koruma Kanunu'nun 18. maddesine dayanarak; çocuğun kaçmasının önlenmesi için ya da çocuğun kendisinin ya da başkasının beden ve hayat bütünlüğünün korunması için kolluk tarafından çocuk üzerinde zor kullanılabilecektir.

Adli Kolluk Yönetmeliği'nin 6. maddesinin ek fıkrasına göre, adli kolluk görevlisi görevine ait işlemlerini sekteye uğratan birinin sözlü uyarıya uymaması halinde zor kullanarak o kişiyi olay yerinden uzaklaştırabilir. Aynı düzenleme CMK'nın 168. maddesinde de yer almaktadır.

CMK'nın 146. maddesinde de tutuklanacak veya yakalanması gereken kişinin hukuka uygun olarak çağrılmış olmasına rağmen gelmemiş olması halinde kolluk kuvvetlerince zorla getirilebileceği düzenlenmiştir.

Kolluğun maddi güce karşı kullanacağı maddi güç çok çeşitli olup; tazyikli su, gaz,

[372] **Kaptı / Kara / Ekşi,** s. 73.
[373] **Yenisey,** s. 114.

kelepçe, cop, polis köpeği şeklinde ucu açık bir hizmet aracı söz konusudur[374]. Polis son çare olarak zor kullanmaya karar verdiğinde kendi kullanımına tahsis edilmiş araçları kullanabilecektir. Zor kullanma yetkisinin icrası sırasında kullanılabilecek maddi güç araçlar, *''hizmet araçları''* olmalıdır[375]. Burada önemli olan kolluğun mevcut olayla orantılı olarak bir hizmet aracı tercih etmiş olmasıdır. Aksi takdirde kolluk ceza normlarının ihlali nedeniyle hakkında soruşturma açılmasına sebep olabilir.

Kolluk personeline yumruk ile yapılan saldırıyı silah kullanarak engellemek zabıtayı haklı çıkarmaz[376]. Kuvvet kullanmanın amacı yakalanan kişiyi cezalandırmak değildir.[377].

Kolluk görevlilerince zor kullanımı PVSK'nın 16. maddesinde de düzenlendiği gibi, kademeli olarak artan nispette kullanılmalıdır.

Polis ancak kanun ile açıkça düzenlenen bir yetkinin koşullarının bulunduğu hallerde doğrudan doğruya zor kullanabilir, bunu yaparken de bunun en son çare olup olmadığına bakar ve ölçülülük ilkesine azami özen gösterir[378].

Kamu görevlisi mağduru yaralamak kastıyla zor kullanma sınırını aşmış ancak buna bağlı olarak yaralamanın daha ağır halleri ya da ölüm gerçekleşmişse, fail neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama hükümlerine göre sorumlu olacaktır[379].

Polis önleyici kolluk görevini icra ederek bazen henüz gerçekleşmeyen ama gerçekleşme ihtimali yüksek olan olaylarda ya da teşebbüs aşamasında olup henüz tehlike doğurmayan veya saldırganın kaçma teşebbüsünün söz konusu olduğu olaylarda kuvvet kullanabilecektir.

Kolluk zor kullanma yetkisini sadece insan yani bireyler/vatandaşlar üzerinde değil aynı zamanda eşya üzerinde de kullanabilir. Örneğin; usulüne uygun verilmiş bir arama kararı gereğince, adrese giden polis kapının açılmaması durumunda, kapıyı zorlayarak içeriye girdiğinde kullanmış olduğu zor hem şahıslara hem de eşyalara yöneliktir[380].

Kolluk somut tehlikeyi önlemeye çalışırken icraata toplum üzerindeki en az zor etkisi

---

[374] **Güzeloğlu,** s. 27.
[375] **Kaptı / Kara /Ekşi,** s.79.
[376] **Karagöz,** s. 58
[377] **Eryılmaz / Bozlak,** s. 229.
[378] **Yenisey,** s. 190
[379] **Aydın,** s. 153.
[380] **Alçalar, Mustafa,** Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans Tezi, İstanbul- 2006, s.36.

olandan başlar[381]. Kolluk zor kullanma sırasında çevresindeki insanların güvenliğini korumakla birlikte başta kendi güvenliğini sağlamaya çalışmalıdır. Kolluk kendi güvenliğini sağlarken olayın dışında kalan şahısların da zarara uğramaması için özveride bulunmalıdır.

Kolluk görevlisinin karşılaştığı direnme ya da saldırının büyüklüğüdür. Kolluk görevlisi bu kritere göre, zor kullanma çeşitleri arasından en uygun seçeneği kullanmalıdır. Polisin zor kullanma yetkisi, cebri vasıtalarla icra edilecektir. [382].

Polisin zor kullanması esnasındaki hassasiyeti kişiler üzerinde zarar sonucunu doğuracak şekilde hareket etmemesi bakımından önemlidir.

CMK bazı istisnai hallerde kamu görevlisi olmayan kişilere de zor kullanma yetkisi sunmaktadır. CMK'nın 90. maddesine bakıldığında*;* yakalama yetkisine sahip olan kişilerin kaçacak olmaları halinde bu kişilere kolluk görevlileri tarafından zor kullanılabileceği anlamı çıkmaktadır.

Personelin zor kullanma işlemi öncesinde psikolojik ve mental olarak bu işleme hazır bulunması gerekmektedir[383]. Polis çok iyi bir tecrübeye sahip olsa bile her zaman zor kullanacağı durumlarda psikolojik olarak buna hazır bulunması gerekmektedir. Bir tehlikeye küçümsemek onun hayatına mal olabileceği gibi her davranışa tepki göstermesi de onu erken, gereksiz veya aşırı zor kullanmaya itebilir[384].

Polisin zor kullanma yetkisi, diğer bütün yetkilerinin diğer tüm yetkilerini destekler niteliktedir.[385]. Bu yetki diğer bütün yetkileri kapsar bir niteliktedir. Polise verilmiş bulunan diğer yetkiler çerçevesinde görev hasıl olmuyorsa bu durumda polisin zor kullanması mümkün hale gelecektir.[386].

[381] https://www.egm.gov.tr/IllerdenHaberler/Documents/NIGDE_RAPOR.pdf, E.T. 21.03.18
[382] **Osmanoğlu, Kerem,** Polisin Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, İstanbul,2012, s. 129.
[383] **Yılmaz,** s. 85.
[384] **Yılmaz,** s. 85.
[385] **Ulusoy, Engin,** Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans Tezi, İstanbul-2011, s. 67.
[386] **Yılmaz,** s. 67.

SONUÇ

Meşru savunma; kendimize veya bir başkasına yönelmiş haksız bir saldırının orantılı bir şekilde engellenmesi için düzenlenmiştir. Meşru savunma hali, Türk Ceza Kanunu'nda bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul görmektedir. Meşru savunmada haksız saldırıya maruz kalmış olan kişi, saldırıya orantılı bir karşı koyma ile cezalandırılmaktan kurtulmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında meşru savunmanın esasında mağdur olan kişinin kişilik haklarını koruma altına aldığı açıktır. Burada kişinin kendisi veya başkasının üzerinde gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırının varlığı aranmaktadır. Kişi kendi iradesiyle saldırının meydana gelmesine ortam hazırladıysa dahi kişinin meşru savunmadan yararlanması mümkün olacaktır. Ancak şunu kabul etmek gerekir ki meşru savunmadan yararlanan şahsa karşı yeniden bir meşru savunma hali söz konusu olamayacaktır.

Meşru savunma tüm hukuk sistemlerinde kabul edilmiş bir müessesedir. Çalışmamızda meşru savunmanın çeşitli hukuk düzenleri içindeki yeri ele alınarak genel hatlarıyla meşru savunma halinde ceza hukuku bağlamında nasıl bir inceleme yapılacağı ele alınmıştır. Meşru savunmanın varlığı halinde eylem hukuka uygun olarak kabul görecektir. Bir eylemin hukuka uygun olması demek o eylemin sadece ceza kanunu bakımından değil tüm hukuk dalları yönünden hukuka uygun olması anlamına gelir.

Meşru savunma, bir kimseye idari bir karar ile sonradan ya da bazı şartların varlığı halinde bahşedilmez. Bu hak o kimsenin var olması nedeniyle ona ait olan, onda mündemiç bir haktır.

Hukuka uygunluk sebeplerinin söz konusu olması durumunda bütün hukuk sistemleri bundan etkilenecek; bu sebeple hukuki uyuşmazlığa konu eylem tüm hukuk sistemleri bakımından hukuka uygun hale gelecektir.

Meşru savunmaya vücut verecek saldırı ya var olmalıdır ya da belirlenebilir olmalıdır. Henüz oluşmamış ya da ortaya konamayan bir saldırı kapsamında meşru savunma hali tartışmaya açık değildir. Kişi saldırıyı ortadan kaldırmak için orantılı bir şekilde güç kullanan kişi hukuka uygunluk nedeni olarak kabul gören meşru savunma hükümleri gereğince ceza almaktan kurtulmuş olacaktır.

Failin eyleminin meşru savunma kapsamında değerlendirilebilmesi için savunmanın bir saldırının sonucunda gerçekleşmiş olması ve saldırının kendisine karşı meydana gelmiş olması gerekir. Saldırı karşısında savunmada bulunanın başka bir yol kullanarak bu saldırıyı

def edememesi lazımdır. Meşru savunma hali saldırıya uğrayanın zaruri olarak başvurması gereken bir yol olmalıdır. Meşru savunmada bulunmadığı halde saldırıya uğrayan o saldırıdan kurtulamayacak durumda olmalıdır.

5237 sayılı TCK'nın lafzına bakıldığında, *''savunmanın o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu''*nun mevcudiyeti aranmaktadır. Savunmanın saldırı ile orantılı olması demek, savunmanın ancak saldırıyı defetmeye yetecek düzeyde olması demektir. Bu sınırı aşacak güçte bir savunma ortaya konulduğunda orantılılık şartı zedelenmiş olur.

Meşru savunma kapsamında orantılılığı saptayabilmek oldukça önemlidir. Orantılılık kavramının anlaşılabilmesi ise Yargıtay tarafından verilecek kararların mahkemelere ışık tutması ile mümkün olacaktır. Yargıtay vermiş olduğu bir kararda; baltaya karşılık olarak tabancayla cevap verilmesini, meşru savunmada orantılılık kurumu kapsamına dahil etmiş ve bu bağlamdaki savunmanın geçerli olduğunu kabul etmiştir. [387]

Çalışmamızda meşru savunmanın diğer hukuka uygunluk sebepleri ve kusurluluğa etki eden haller ile ilişkisi ele alınarak bu diğer hukuka uygunluk sebepleri ile arasındaki farklarına değinilerek kısa kesitlerle örnekler verilmek suretiyle açıklamalar yapılmıştır.

Fail işlediği eylemin haksızlık oluşturduğunu bilmiyorsa, bilmeme hali hata olarak değerlendirilebiliyorsa ve failin bu hatasının kaçınılmaz olması söz konusuysa TCK m. 30/3' e dayanarak kendisine kusur atfedilemeyecek ve fail bu hatasından yararlanacaktır.

Fiilin meşru savunma hali içinde bulunması durumunda, bir suçtan bahsedilemeyecek ve soruşturma ile kovuşturma da yapılamayacaktır. Somut olayda, hukuka uygunluk sebebinin bulunduğu sabit ise eylemin suç teşkil etmediği belirlenmiş olduğundan bu eylem hakkında kamu davası açılmamalı, ancak dava açılmış ise, hukuka uygunluk sebebinin varlığının kabulü ile "beraat" kararı verilmelidir.

Çalışmamızda ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde meşru savunma hali ele alınmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine konu olmuş davalar üzerinden sözleşme çerçevesinde meşru savunma kurumunun uygulamada nasıl yer aldığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Son olarak zor kullanma kavramı, mevzuattaki yeri ve kolluğun zor kullanma hakkının değerlendirilmesi ile meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında silah

[387] Yargıtay Ceza Genel Kurulu 1990/1, 1990/366-5 K.

kullanma ve meşru savunma halinin Yargıtay uygulamalarındaki yeri ele alınarak tezimiz neticeye kavuşturulmuştur.

KAYNAKÇA

Akgöz, Mustafa, İslam Ceza Hukukunda Ceza Normlarının Özellikleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Akkan, Kutbettin, *''Avrupa Hukukunda Meşru Savunma''*, AD, 1965.

Akkaş, Hulusi, Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Merciileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi, 2016.

Akman, Mehmet, Osmanlı Devletinde Ceza Yargılaması, İstanbul, 2004.

Akyazan, Ahmet Emrah, *''5237 Sayılı TCK'da Hukuka Uygunluk Sebepleri''*, Ankara Barosu Dergisi, 2006-1.

Akyazı, Güner /Tatar, Onur, Yaşama Hakkı ve Ölüm Cezası, Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu, 2002.

Alacakaptan, Uğur, Suçun Unsurları, Ankara, 1973, s.110.

Alçalar, Mustafa, Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans Tezi, İstanbul-2006.

Aldemir, Hüsnü, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu Yorumu, Ankara, 2005.

Aldemir, Hüsnü, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kabahatler Kanunu Yorumu, Ankara, 2005.

Alp, Sedat, "Hitit Kanunları Hakkında", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 1947, C. 5, S. 5, s. 465-482.

Apaydın, Cengiz, ''Mukayeseli Hukukta Meşru Savunma''¬, Terazi Hukuk Dergisi'', S. 145, Y. 2018, s. 132-138.

Apaydın, Cengiz, Meşru Savunma, İstanbul, 2016.

Armağan, Servet, *"Federal Almanya Anayasasının On Yedinci Değişikliği Hakkında Kanun",* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, İstanbul 1969, c. 35., s.1-4.

Aslan, Emin, Silah Kullanılması İlgili Uygulamalar ve Değerlendirmeler, Ceza Hukuku Derneği Yayınları, Aralık-2005, s. 37-45.

Bahadır, Oktay, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Yaşama Hakkı, 2009, Ankara, S. 6.

Battaglini, Giulio: Diritto penale, parte generale, seconda edizione, Bologna 1940.

Bayraktar, Köksal, Ceza Kanunundaki Hukuka Uygunluk Nedenleri, in: Ceza Hukuku Günleri, 70. Yılında Türk Ceza Kanunu-Genel Hükümler(26-27 Mart 1997-İstanbul) İstanbul, 1998.

Bayraktar, Köksal, Kolluğun Silah Kullanma Yetkisinin Yasal Dayanakları, Ceza Hukuku Derneği Yayınları, Aralık, 2005.

Bilke, Efe, Uluslararası Hukukta Amirin Emrini İfa, Süleyman Demirel Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.5.

Bilmen, Ömer Nasuhî, Hukukı İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhıyye Kamusu, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, c.13,S.25.

Birtek, Fatih, Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku Genel Hükümler Temel Bilgiler, Ankara, 2016.

Bozbayındır, Ali Emrah, *''Meşru Savunmada Sınırın Aşılması''*, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara 2012, S. 18.

Bülent, Tanör, Osmanlı- Türk Anayasal Gelişmeleri, İstanbul-2002.

Cengiz, Serkan, *''Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yaşam Hakkı''*, TBB Dergisi, S. 93, 2011.

Centel Nur, Zafer Hamide, Çakmut Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul, 2017.

Centel Nur/, Zafer Hamide/, Çakmut Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, İstanbul,2017.

Ceyhan, Süleyman, Ceza Hukuku ve Adli Bilimler Açısından Ceza Hukuku, T.C. İstanbul Ünv. Adli Tıp Enstitüsü, Yüksek lisans Tezi, İstanbul, 2001.

Cin, M. Onursal, ''Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi'', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, 2000, s.1-2.

Civcik, Can, Ceza Muhakemesinde İstinaf, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.

Cömert, İbrahim, Önleyici Meşru Savunma ve Uluslararası Hukuktaki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Çiftçioğlu, Cengiz Topel, *''Yaşama Hakkı'',* TBB Dergisi, S.103., Ankara, 2012 .

Çolak, Abdullah, *"İslam Ceza Hukukunda Meşru Savunma"*, Ekev Akademisi Dergisi, 2004, S.8.

Değirmenci, Olgun, *"Türk Ceza Hukukunda Kusurluluğu Kaldıran Neden Olarak Amirin Emrini İfa"*, TAAD, Yıl:3, S.10.

Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2016.

Demirci, Ömer, Meşru Savunma, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014.

Derdiman, Cengiz, Polis Yönetimi ve Hukuku, Ankara, 2007.

Dönmezer, Sulhi , Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, İstanbul, 1997.

Dönmezer, Sulhi, Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları , Aralık, 2005.

Dursun, Selman/ Bozbayındır, Ali Emrah, *''Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedenlerinin Manevi Unsurları Meselesi'',* İÜHFM C. LXXIII, S.1., s.63-90.

Düzenli, Hilal, Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Ankara, 2017.

Ercan, İsmail, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2012.

Erdem, Mustafa Ruhan, "Malvarlığına Yönelik Saldırılara Karşı Meşru Savunma İçin İnsan Öldürme ve Yaşam Hakkı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Özel Sayı, 2007.

Erem, Faruk, *''Türk Ceza Hukukunda Mal İçin Meşru Savunma'',* Adalet Dergisi, Ankara .

Erem, Faruk, Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 1971.

Erem, Faruk/Danışman, Ahmet/ Artuk, M. Emin; Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara.

Ermeydan, İdris, Yargıtay Kararları Işığında Meşru savunmada Sınırın Aşılması, FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, S. 3.

Ernest Hirş, Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi Dersleri, Güncel Dile Uyarlanan: Selçuk Baran Veziroğlu, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2001.

Ersan, Aykut, Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Meşru Savunmada Sınırın Aşılması, İstanbul, 2013.

Eryılmaz, Bedri / Bozlak, Ayhan, ‘‘*Hukukumuzda Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi’’,* TBB Dergisi, Sayı 83, 2009.

Feyzioğlu, Metin, *‘‘Anglo Sakson ve Anglo Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus*

Göktürk, Neslihan, *‘‘Suçun Yasal Tanımında Yer Alan ‘Hukuka Aykırılık’ İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon’’*, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.7 S.1.

Gözübüyük, Abdullah Pulat, *‘‘Modern Ceza Hukukunda Mal için Meşru Savunma’’,* Adalet Dergisi, 1942, S.3.

Grosso, Federico, difesa legittima e stato necessita,Milano, 1964.

Güleç Soyer, Sesim, *‘‘Türk Ceza Kanununda Haksızlık Yanılgısı’’,* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.10, S.1, 2008.

Gülten, Mehmet, Polis ve Salahiyet Kanununda Polisin Görev ve Yetkileri, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2014.

Gündüz, Nurcan, *‘‘Türk Ceza Hukukunda Hukuki Hata’’*, Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan, Ankara Üniversitesi Yayınları, C.II., Ankara, 2015.

Güner, Uğur, *“5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Bakımından Meşru Savunmanın İncelenmesi”,* İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:88, 2014, S.2.

Güner, Selda, Kolluğun Zor ve Silah Kullanması, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Güral Jale, *‘ ‘Türk Hukukunda Mal İçin Meşru Savunma’’*, AÜHFD, c.6, s. 2.

Güzeloğlu, Turan, Kolluğun Kuvvet ve Silah Kullanma Yetkisi Kolluğun Orantısız Güç Kullanma Sorunu , Ankara, 2008, s. 24.

Güzeloğlu, Turan, Kolluğun Kuvvet ve Silah Kullanma Yetkisi, Ankara, 2008.

Hafızoğulları, Zeki, /Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2012.

Hakeri Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2009.

Hancılar, Özcan, Uluslarası Hukukta Meşru Savunma Hakkı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2004.

Heinrich, Bernd, Ceza Hukuku Genel Kısım I, Ankara, 2014.

Eryıldız , Hüsnü Sefa, ‘‘Alman Ceza Hukukunda Meşru Savunma Sınırlarının Aşılması’’, Ceza Hukuku Dergisi, S. 31, s. 93-124.

İçel, Kayıhan /Donay, Süheyl, Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku Genel Kısım, İstanbul, 1999.

İçel, Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2016.

Kaptı, Alican / Kara, Batuhan / Ekşi, Metin, Polis Meslek Hukuku, Ankara-2014, S. 75

Karadeniz-Çelebican, Özcan, Roma Hukuku, Tarihi Giriş-Kaynaklar-Genel Kavramlar Şahsın Hukuku-Hakların Korunması, Ankara, 2000.

Karakuş, Osman, Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi Üzerine Bir Değerlendirme, Ord. Prof. Dr.Sulhi Dönmezer Armağanı, Ankara, 2008, s. 933-943.

Kartal, Duran, Polisin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s.46.

Kartal, Melik, Meşru Savunmanın Hukuki Esası Bağlamında Gereklilik ve Orantılılık, İstanbul, 2019.

Kaygısız, Mustafa, Özel Güvenlik Mevzuatı ve Hizmetleri, Ankara, 2006.

Kaygusuz, Ziyaettin, Zor ve Silah Kullanmada ‘Standart Bir Uygulama Modeli’ Model Ölçülülük İlkesi, Ankara, 2016.

Kayıhan/ YENİSEY, Feridun, Karşılaştırılmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, İstanbul 1989.

Kaynar, Yener Mutlu, Türk Ceza Hukukundan Meşru Savunma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.

Keçelioğlu, Elvan, *“Kusurluluğu Ortadan Kaldıran Sebeplerle Hukuka Uygunluk Sebepleri Arasındaki Ayrımın TCK’nın Uygulanması Bakımından Pratik Sonuçları”,* TBBD., S. 87., 2010.

Keyman, Selahattin, *‘‘Tipiklik Ve Ceza Hukuku’’* **,** AÜHFD, C.37, 1980.

Kıldan, İsmail Turgut; Bahadır, Oktay, *''Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu'',* TAAD, Yıl: 3, S. 11.

Kılıç, Yusuf, Erdem, Fatih, *''Eski Mezopotamya Hukukunda Mesleki Suçlara Verilen Cezalar''*, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 2015, c. 2.

Kılıçoğlu, Ahmet, *''Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi''*, AÜHFD, 1972, c.29. S.3.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2016.

Koç, Cihan, Kolluğun Adli Görevleri, Ankara, 2002.

Koparan, Mehmet Reşat, *''TCK Genel Hükümler Ceza Sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Sebepler'',* TBB Dergisi, S. 64, 2006.

Kopel, David B. / Gallant, Paul / Eisen, Joanne D., "The Human Right of Self-Defense", BYU Journal of Public Law 2007, Vol. 22.

Koyuncu, Ali, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun Uygulayıcı Gözüyle Yorumu, Ankara, 2006.

Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, Bir Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi, İstanbul, 2010.

Leverick, Fiona, Killing in Self Defence, Oxford, 2006.

Mollamahmutoğlu, Vural, Yargısal ve Bilimsel İçtihatlarla TCK Yorumu, Ankara, 1985, s. 786.

Mustafa Avcı, Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler, Konya, 2014.

Osmanoğlu, Kerem, Polisin Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, İstanbul, 2012.

Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, İstanbul, 1992.

Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1989.

Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Ankara, 1995.

Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma, Ankara,1995.

Özenbaş, Nazmiye, ''Polisin Zor Kullanma Yetkisi'', Kazancı Dergisi, 2010, c.5., S.3.

Özer, Durmuş, Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002.

Özgenç, İzzet, *''Kast- Taksir Kombinasyonları''*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**,** C. 6, S.1-2.

Özgenç, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2015.

Öztürk, Bahri, Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Ankara, 1992.

Öztürk, Bahri/ Erdem, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Ankara, 2014.

Parlar, Ali / Hatipoğlu, Muzaffer, Açıklamalı ve Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu, Ankara, 2008.

Parlar, Ali, Ceza Hukukunda Meşru Savunma ve Haksız Tahrik, Ankara, 2015.

Sangero, Boaz, Self Defence in Criminal Law, Oregon, 2006.

Saygın, Cemre, Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianame, İddianamenin Unsurları ve İddianamenin İadesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbuk-2019.

Sevig, Vasfi Raşid, *"Cezanın Tarihi Menşei",* AÜHFD, Ankara 1955, c.12, s.3.

Soyaslan, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2014.

Soyaslan, Doğan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara, 2014.

Soyaslan, Doğan, Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, Ankara, 2009.

Sucuoğlu, Arif Naci, *''Hukuka Uygunluk Nedenlerinde Sınırın Aşılması'',* Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.3, S.2.

Şahin, Cumhur/Göktürk, Neslihan , Ceza Muhakemesi Hukuku II, Ankara, 2017, s. 184.

Şahin, Mehmet, *''Yasal (Meşru) Savunma'',* TBB Dergisi, S. 75, 2008.

Şen, Ersan, Yeni Türk Ceza Kanunu Yorumu, İstanbul, 2006, s.68.

Şenses, Erkan, *''Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanununda Meşru Savunma'',* Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2014, S.112.

Tan, Hadi, *''Alman Hukukunda Meşru Savunma'',* Adalet Dergisi, c.1., s.2, Ankara 1939.

Taner, Fahri Gökçen, *"Türk Ceza Hukukunda Meşru Savunma",* Ceza Hukuku Dergisi, 2010, c.5, S.12.

Taner, Tahir, Meşru Savunmanın Genişliği ve Mala Karşı Yapılan Tecavüzlerde Savunma, İstanbul, 1951.

Taner, Tahir, Ceza Hukuku, İstanbul, 1953.

Taşkın, Ahmet; Zengin, İbrahim, Türk Ceza Hukuku, Ankara, 2004.

Tezcan, Durmuş/ Erdem, Mustafa Ruhan/Sancakdar, Oğuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara, 2002.

Tezcan/Erdem/Sancakdar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, Ankara, 2004.

Toroslu, Nevzat, Ceza hukuku, Ankara, 2005.

Turhan, Faruk, Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2002.

Tutumlu, Mehmet Akif, Hukuk Yargılamasında Hüküm ve Gerekçeli Karar, Ankara-2007.

Udeh, Abdulkadir, Seküler Ceza Hukuku Kurumlarıyla İslam Ceza Hukuku (Genel Hükümler), İstanbul-2012.

Ulusoy, Engin, Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans Tezi, İstanbul-2011.

Uslu, Z. Özen İnci, *''Cumhuriyet Savcısı Meşru Savunma Koşullarının Mevcut Olduğu Gerekçesiyle Kovuşturmaya Yer Olmadığına Karar Verebilir mi?'',* Terazi Dergisi, 2012, C.7, S.71.

Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara-2010.

Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, İlker Tepe, Ceza Genel Hukuku Temel Bilgiler, Ankara-2016. 196 vd.

Yakut, Muhammed, ''Türk Ceza Kanununda Meşru Savunma'', İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, İstanbul 2016, S.1.

Yenisey ,Feridun, Kolluk Hukuku, İstanbul-2015.

Yenisey, Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda İstinaf ve Tekrar Kabulü Sorunu, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Fakülteler Matbaası, 1979.

Yerdelen, Erdal, Ceza Muhakemesinde Hükmün Gerekçesi, Ankara-2015.

Yıldız, Kenan, İslam Ceza Hukukunda Haddi Gerektiren Suçlarda Devletin ve Şahısların Yetki Alanları, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014, s.8.
Akşit, Cevat, İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları, İstanbul-2000.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara-2011.

Yılmaz, Mustafa, Polisin Zor Kullanma Yetkisi, T.C. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans Tezi,Diyarbakır-2007.

Yiğit, Yaşar, "İslam Ceza Hukukuna Göre Meşru Savunma ve Hukuki Sonuçları'', Diyanet İlmi Dergi, Cilt:39, S.1, 2003.

Yurtsal, Erdal Servet, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Yaşam Hakkı İhlalleri ve Kolluğun Zor ve Silah Kullanma Yetkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara-2016.

Yurtseven, Yılmaz, İslam Osmanlı Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Sebebi Olarak Meşru Savunma, II. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, İstanbul-2016.

Zafer, Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul-2010.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-58207, e.t. 30.11.2020.

http://www.hukuk medeniyeti.org/mesru-mudafaa-yargitay-kararlari/ictihatlari/, e.t.17.02.2018

https://hudoc.echr.coe.int/tur, E.T. 05.03.18

https://www.egm.gov.tr/IllerdenHaberler/Documents/NIGDE_RAPOR.pdf, E.T. 21.03.18

https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=9101, e.t. 13/12/2020.

https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080322-14.htm, e.t. 29.11.2020

https://islamansiklopedisi.org.tr/, e.t. 14/11/2020